

Niina Muyau

**PUHE- JA KIRJAKIELEN VARIATIOSTA AI-  
KUISTEN S2-OPPIJOIDEN KIRJALLISISSA  
YKI-PILOTTITESTISUORITUKSISSA**

Informaatiotutkimuksen ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2022

# TIIVISTELMÄ

Niina Muyau: Puhe- ja kirjakielen variaatiosta aikuisten S2-oppijoiden YKI-pilottitestisuorituksissa  
Pro gradu -tutkielma  
Tampereen yliopisto  
Kielten tutkinto-ohjelma, suomen kielen opintosuunta  
Huhtikuu 2022

---

Tässä suomen kielen pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan sitä, missä suhteessa aikuiset suomi toisena kielinä (S2) -oppijat käyttävät kolmen eri kielenpiirteen puhe- ja kirjakielisiä variantteja tekstiviesteiksi tarkoitetuissa vastausviesteissään, jotka on tuotettu kielitaidon testitilanteessa. Tutkimuksen tavoitteena on ollut tutkia tarkasteltavaksi rajattujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaation tarkastelun kautta sitä, kuinka aikuiset S2-oppijat hallitsevat epämuodollisen tekstiviestigenren konventiot. Tutkittaviksi kielenpiirteiksi valikoituivat aineistolähtöisen tarkastelun perusteella persoonapronominin, olla-verbin taivutus sekä monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus.

Tutkimus selvittää, millaisia tarkastelun kohteeksi rajattujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisiä variantteja tutkimusaineiston sisältämissä kirjoitetuissa testisuorituksissa esiintyy ja miten eri kielenpiirteiden variantit vaihtelevat määrällisesti niin testisuoritusten arvioinnin määrittämien taitotasojen sisällä kuin niiden välillä. Tutkimuksessa tarkastellaan myös sitä, millaista testisuoritusten sisältämä tekstinsisäinen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatio on. Tarkemmin ottaen tutkimuksen pyrkimyksenä on selvittää, missä määrin aikuisten S2-oppijoiden testisuorituksissa esiintyy tarkasteltavaksi rajattujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisiä variantteja, miten puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhteet vaihtelevat taitotasojen sisällä ja eri taitotasojen välillä, missä määrin ja missä suhteessa aineistossa esiintyy yksittäisten testisuoritusten sisäistä puhe- ja kirjakielen variaatiota sekä mitä johtopäätöksiä tulosten perusteella voidaan tehdä aikuisten S2-oppijoiden tekstilajisidonnaisesta kielenosaamisesta.

Tutkimus sijoittuu teoreettiselta viitekehyseltään sosiolingvistisen variaation tutkimuksen ja lingvistisen tekstintutkimuksen leikkauspisteeseen. Aineiston analyysin kannalta tarpeellista on ollut tehdä ero yhtäältä puhutun ja kirjoitetun ja toisaalta puhe- ja kirjakielen välille. Tutkimukselle olennainen tausta on kirjoittamisen ja vuorovaikutuksen muutos, joka nykypäivänä merkitsee usein (pika)viestintää digitaalisessa vuorovaikutusympäristössä. Tämä asettaa myös aikuisten S2-oppijoiden kirjoittamiselle uudenlaisia odotuksia ja vaatimuksia.

Tutkimusaineisto koostuu Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen (Solki) YKI-pilottihankkeen yhteydessä kerätystä tekstiaineistosta, joka sisältää eritasoisten aikuisten S2-oppijoiden tietokoneella kirjoittamia tekstejä. Tekstien tehtävänantona on ollut laatia vastauksia kaverin lähettämiin tekstiviesteihin. Jäljitellessään aitoja tekstiviestejä näiden YKI-pilottitestin testisuorituksina laadittujen tekstien voidaan odottaa ja olettaa noudattavan digitaalisen pikaviestittelyn mukaisia kielen konventioita. Aineisto koostuu kaikkiaan 190 testisuorituksesta, joiden analyysissä sovellettiin määrällistä ja teoriaohjautuvaa sisällönanalyysia.

Tutkimus osoittaa, että jokaisella YKI-taitotasolla esiintyy kaikkien tarkasteltavien kielenpiirteiden osalta vähemmän puhekielisiä kuin kirjakielisiä variantteja. Suhteessa kaikkein eniten puhe- ja kirjakielen variaatiota on persoonapronominien käytössä, toiseksi eniten olla-verbin taivutuksessa ja kolmanneksi eniten monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjen verbien taivutuksessa. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että persoonapronominien osalta puhekielisiä muotoja esiintyy suhteessa eniten YKI-taitotasolla 4 ja vähiten YKI-taitotasolla alle 2: tässä tapauksessa on nähtävissä, että persoonapronominien puhekielisten varianttien käyttö yleistyy tekstiviestigenressä sitä mukaa, kun siirrytään ylemmälle YKI-taitotasolle. Täysin päinvastainen ilmiö on havaittavissa olla-verbin puhekielisten taivutusmuotojen esiintymissä, joita on suhteessa eniten YKI-taitotasolla alle 2 ja vähiten YKI-taitotasolla 4. Toisin sanoen olla-verbin puhekielisten taivutusmuotojen käyttö on oman tutkimusaineistoni valossa sitä runsaampaa, mitä alemman YKI-taitotason testisuorituksista puhutaan. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyä verbiä on puolestaan suhteessa eniten taivutettu puhekielisesti YKI-taitotasolla 2 ja vähiten YKI-taitotasolla 3, ja tässä tapauksessa puhe- ja kirjakielisten kielenpiirteiden varianttien esiintymäsuhteiden ei voi katsoa mukailevan taitotasoittaista siirtymää suuntaan eikä toiseen. Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että aikuisilla S2-oppijoilla on vaihtelevassa määrin valmiuksia eri taitotasoilla hyödyntää sellaisia puhekielille ominaisia piirteitä, jotka eivät noudata kirjakielen normeja mutta jotka tämän päivän digitaalisissa viestintäympäristöissä ovat luonteellisia valintoja.

Avainsanat: suomi toisena kielinä, kielenoppiminen, kirjoittaminen, pikaviestintä, variaatio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

# TAULUKOT JA KUVIOT

## Taulukot

Taulukko 1. Testisuoritukset tehtäväkohtaisen taitotasoarvion mukaan	16
Taulukko 2. Tutkittaviksi valitut kielenpiirteet	45
Taulukko 3. Kielenpiirteiden variaatio YKI-taitotasolla 4	48
Taulukko 4. Kielenpiirteiden variaatio YKI-taitotasolla 3	49
Taulukko 5. Kielenpiirteiden variaatio YKI-taitotasolla 2	50
Taulukko 6. Kielenpiirteiden variaatio YKI-taitotasolla alle 2	51
Taulukko 7. Persoonapronominien esiintymät tutkimusaineistossa	53
Taulukko 8. <i>Olla</i> -verbin taivutusvarianttien esiintymät tutkimusaineistossa	56
Taulukko 9. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutusvarianttien esiintymät tutkimusaineistossa	58

## Kuviot

Kuvio 1. Kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhteet aineistossa	46
Kuvio 2. Persoonapronominien puhe- ja kirjakielen variaatio eri YKI-taitotasoilla	52
Kuvio 3. <i>Olla</i> -verbin taivutuksen puhe- ja kirjakielen variaatio eri YKI-taitotasoilla	55
Kuvio 4. Mon. 1. p. yhteydessä käytetyn verbin taivutuksen puhe- ja kirjakielen variaatio eri YKI-taitotasoilla	57
Kuvio 5. Tarkasteltujen kielenpiirteiden tekstinsisäinen variaatio YKI-taitotasoittain	60

# SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen taustaa	6
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	7
1.3 Tutkielman rakenne	9
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
2.1 Tutkimusaineisto ja sen keruu	11
2.2 Aineiston analyysiprosessi ja analyysimenetelmät	13
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	18
3.1 Puhuttu kieli – kirjoitettu kieli, puhekieli – kirjakieli	20
3.2 Digitalisaation kasvu ja kirjoittamisen muutos	23
3.3 Sosiolingvivistisestä variaationtutkimuksesta	28
3.4 Lingvivistisestä tekstintutkimuksesta	31
3.5 Tutkittavat kielenpiirteet	36
3.5.1 Persoonapronominit	37
3.5.2 <i>Olla</i> -verbin taivutus	37
3.5.3 Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus	38
3.6 Katsaus aikuisille suunnatun S2-opetuksen tulevaisuuteen	38
4 KIELENPIIRTEIDEN PUHE- JA KIRJAKIELEN VARIAATIO	45
4.1 Puhe- ja kirjakielen variaatio YKI-taitotasoin	47
4.1.1 YKI-taitotaso 4	47
4.1.2 YKI-taitotaso 3	48
4.1.3 YKI-taitotaso 2	49
4.1.4 YKI-taitotaso alle 2	51
4.2 YKI-taitotasojen vertailu kielenpiirteittäin	52
4.2.1 Persoonapronominit	52
4.2.2 <i>Olla</i> -verbin taivutus	54
4.2.3 Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus	56
4.3 Testisuoritusten tekstinsisäinen variaatio	59
4.3.1 Persoonapronominit	61
4.3.2 <i>Olla</i> -verbin taivutus	62

4.3.3 Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus	63
5 LOPUKSI	64
Lähteet	67

# 1 JOHDANTO

Suomesta on tullut globalisaation myötä osa yhä liikkuvampaa maailmaa, ja 2000-luvulla maahanmuuttajien määrä on maassamme lähes kaksinkertaistunut (Sisäministeriö 2020). Tilastokeskuksen (2021) mukaan vuonna 2020 Suomen väestöstä ulkomaalaistaustaisia oli kaikkiaan kahdeksan prosenttia, joista suurin osa, peräti 75 prosenttia, oli työikäisiä eli 15–64-vuotiaita. Ulkomaisen työvoiman tarve myös kasvaa Suomen väestön ikääntymisen seurauksena, ja julkisen talouden kestävyysvajeen oikaisu vaatiikin työperusteisen maahanmuuton kasvattamista edelleen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019: 21).

Laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää, että kotoutumissuunnitelmassa maahanmuuttajalle suunnitellaan sellaisia yksilöllisiä toimenpiteitä ja palveluita, joiden tarkoituksena on tukea hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito (Finlex 2010: 11 §). Maahanmuuttajalla on siksi velvollisuus hakeutua ja osallistua säännöllisesti kotoutumissuunnitelmaan sisältyvään suomen tai ruotsin kielen opetukseen (mt. 17 §). Maahanmuuttajalle, jonka oppivelvollisuus on päättynyt, järjestetään kotoutumiskoulutuksena suomen tai ruotsin kielen opetusta, jota annetaan Opetushallituksen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti (mt. 20 §).

Kotoutumiskoulutuksen kielellisenä tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitaidon eli Eurooppalaisen viitekehyksen (EVK) taitotason B1.1 (Finlex 2010: 20 §; Opetushallitus 2022: 11). Suomi toisena kielenä (S2) -oppijan tulee toisin sanoen saavuttaa sellainen suomen kielen taito, joka tarjoaa hänen tarvitsemansa kielelliset valmiudet opiskelua ja työelämää varten ja joka on riittävä hänen urasuunnittelunsa tarpeisiin ja muihin henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin (Opetushallitus 2022: 31). Kasvava työperäinen maahanmuutto tarkoittaa luonnollisesti sitä, että myös aikuisille suunnatun S2-opetuksen tarve kasvaa tulevaisuudessa. Siksi onkin mielekästä tutkia yhtäältä sitä, millaista aikuisten S2-oppijoiden suomen kielen hallinta on nykypäivänä ja toisaalta ottaa kantaa siihen, miten kielen osaamista, oppimista ja opettamista voisi kenties tulevaisuudessa kehittää.

Suomen kielen ja viestintätaitojen opetus perustuu aikuisten maahanmuuttajien kohdalla käsitukseen oppijoista toimijoina, jotka käyttävät kieltä omiin viestintätarpeisiinsa ja toimivat aktiivisesti omassa oppimisprosessissaan (Opetushallitus 2022: 30). Kielitaidon nähdään kehittyvän erilaisissa kielenkäyttö- ja vuorovaikutustilanteissa, minkä vuoksi myös opetuksessa painottuvat keskustelu- ja vuorovaikutusstrategiat sekä sosiolingvistiset taidot, kuten tilanteeseen sopivuus, kohteliaisuus ja eri rekisterien hallinta (mt.). Opetukseen sisällytetään myös kielelliset normit ja konventiot, joiden avulla

opiskeltavista teemoista puhutaan (Opetushallitus 2022: 31). Näin ollen esimerkiksi tarkoituksenmukaisten kielen rekisterien käytön määrättyjen tekstilajikontekstien yhteydessä voi katsoa olevan tavoiteltavaa ensikielisten suomenoppijoiden lisäksi S2-oppijoille, minkä vuoksi yhtenä kiinnostavana tutkimusaiheena onkin tutkia sitä, kuinka aikuiset S2-oppijat hallitsevat arjen tilanteissa käytettävien, epämuodollisten tekstilajien konventioita. Tämä on erityisen kiinnostavaa myös siksi, että Kallio-koski (2008: 367) argumentoi maahanmuuttajataustaisen kielenoppijan kielitaidon joutuvan konkreettisimmin koetukselle juuri eri tekstilajien hallinnassa. Lisähaasteensa tähän tuo se, että nykyään arkipäiväinen, epämuodolliseksi katsottava vuorovaikutus tapahtuu kaikenlaisilla kielenkäyttäjillä suuressa määrin kirjoitetussa muodossa, kuten pika- ja tekstiviesteinä, joiden tyyppisessä kirjoitetussa viestinnässä kielelliset normit ovat neuvottelunalaisia äidinkielistenkin kielenkäyttäjien käytössä. Voidaankin puhua puheen ja kirjoittamisen *hybridimuodosta*, jota käsittelen tarkemmin luvussa 3.

Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä, missä suhteessa aikuiset S2-oppijat käyttävät puhe- ja kirjakielisiä variantteja tekstiviesteiksi tarkoitetuissa vastausviesteissään, jotka he ovat tuottaneet kielitaidon testitilanteessa. Kyseisissä tehtävissä odotuksen- ja tarkoituksenmukainen kieli olisi autenttisessakin tekstiviestittelyssä käytetty, epämuodollinen puheen ja kirjoituksen hybridimuoto. Rajaan tutkimuksen kolmeen kielenpiirteeseen, joiden variaation tarkastelun kautta selvitän sitä, kuinka aikuiset S2-oppijat hallitsevat tällaisen epämuodollisen tekstiviestigenren konventiot. Mainittua testitilannetta ja tarkastelun kohteeksi rajattuja kielenpiirteitä käsittelen tarkemmin luvussa 2.

## 1.1 Tutkimuksen taustaa

Maahanmuuttaja voi virallisesti osoittaa kielitaitonsa aikuisille tarkoitettuun *Yleisestä kielitutkinnosta* eli *YKI-tutkinnosta* saatavalla YKI-todistuksella (Opetushallitus 2021). YKI-tutkintojärjestelmä on Suomen valtion virallinen kielitutkintojärjestelmä, jonka todistuksia voi käyttää esimerkiksi työ- tai opiskelupaikan hakemiseen, Suomen kansalaisuuden hakemiseen sekä kielitaidon tason osoittamiseen työnantajalle. YKI-tutkinnoissa arvioidaan yleiskieltä käytännön tilanteissa, eikä siinä tarvitse osata esimerkiksi jonkin erityisalan kieltä (mt.). Tutkinnoissa arvioidaan sen sijaan monipuolisesti erilaisissa kielenkäyttötilanteissa tarvittavaa suullista ja kirjallista kielitaitoa tehtävien aihepiirien liityessä jokapäiväiseen elämään, kuten vapaa-aikaan, koulutukseen ja tavallisimpiin työtilanteisiin (Jyväskylän yliopisto 2019). YKI-tutkintoja järjestetään suomen kielen lisäksi englannin, espanjan, italian, ranskan, ruotsin, saamen, saksan ja venäjän kielessä. Kaikissa kielitutkintojen testeissä on neljä

osakoetta, jotka ovat tekstin ymmärtäminen, kirjoittaminen, puheen ymmärtäminen ja puhuminen. (Jyväskylän yliopisto 2019.)

Valittu testi suoritetaan aina kokonaisuutena niin, että kaikki testin osakokeet ovat samalta, testiin osallistuvan itse valitsemalta tasolta: kielitutkinnon voi suorittaa perustasolla, keskitasolla ja ylimmällä tasolla (italian kielessä vain perus- ja keskitasolla). YKI-tutkinnoissa osaaminen perustuu kuusiportaiseen taitotasosteikkoon, joka on vertailukelpoinen EVK:n taitotasosteikon kanssa. YKIn taitotasosteikko koostuu perustasosta (taitotasot 1 ja 2), joka vastaa suunnilleen EVK:n taitotasoja A1 ja A2, keskitasosta (taitotasot 3 ja 4), joka määritellään EVK:ssa noin taitotasoina B1 ja B2 sekä ylimmästä tasosta (taitotasot 5 ja 6), joka voidaan suhteuttaa suurin piirtein EVK:n taitotasoihin C1 ja C2. (Jyväskylän yliopisto 2019.)

Kirjoittamisen taitoa arvioidaan YKI-tutkinnoissa vähintään kahden erityyppisen tehtävän perusteella. Tehtävät ovat ohjattuja, sisältävät toisinaan oheismateriaalia ja vaihtelevat aihepiireiltään ja muodollisuusasteiltaan perustason lyhyistä viesteistä keskitason hieman pidempiin tehtäviin ja ylimmän tason vaativiin tehtäviin. Kirjoittamisen arvioinnissa huomio kiinnitetään sisällön ymmärrettävyyteen ja kielen luontevuuteen sekä ylemmillä taitotasolla erityisesti sen kontekstiin sopivuuteen. (Jyväskylän yliopisto 2018.) Yleisten kielitutkintojen kirjoittamisen arviointikriteereistä (Jyväskylän yliopisto 2021a) selviääkin, että siinä missä taitotasolla 6, 5 ja 4 kirjoittajat osaavat sovittaa kielenkäyttöään tarkoituksen, vastaanottajan ja tilanteen mukaan, voi taitotasolla 3 ja sitä alempana kirjoittajien epämuodollisen ja muodollisen rekisterin erottaminen olla jo puutteellista. Kirjoittamisen muodollisuuteen liittyvien konventioiden hallintaa voidaan näin ollen pitää yhtenä osoituksena kielenosaamisen tasosta, jolloin sen itsenäiselle tarkastelulle on paikkansa S2-osaamisen, -oppimisen ja -opettamisen tutkimuksessa.

## 1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Äidinkielisten kielenkäyttäjien osalta on alkanut karttua tutkimustietoa kielellisestä variaatiosta erilaisissa sähköisissä viestintäkanavissa, kuten arkipäiväisessä pikaviestinnässä. Tällaiselle tutkimukselle onkin tarvetta, sillä älypuhelimet kulkevat mukana arjessamme, ja vuorovaikutuksemme muiden ihmisten kanssa on siirtynyt enenevässä määrin erilaisiin digitaalisiin kanaviin. Siinä missä ennen kirjoitimme ja puhuimme kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden mukaisesti, kommunikoimme nykyään pitkälti kirjoittamalla puheen kaltaista tekstiä. (Ks. esim. Jarva & Nurmi 2009; Vauras 2008; Tiittula & Voutilainen 2016; Salovaara & Kurvinen 2008; Kallionpää 2014; Hermo 2018; Pihlajamäki



2022.) Koska sosiaalinen media ja muut sähköiset viestintäkanavat esittävät suurta roolia ihmisten tuottamassa kirjoitetussa viestinnässä ja koska puhekieliset ilmaukset näkyvät entistä enemmän myös kirjoitetuissa teksteissä, on oletettavaa, että puhekielisiä ilmauksia esiintyy myös suomea toisena kielenään käyttävien aikuisten kirjoitetuissa teksteissä. Odotuksenmukaista niin ikään on, että koska S2-oppijat opiskelevat kieltä sen kohdemaassa, he kohtaavat suomen puhekieltä ainakin jossain määrin jokapäiväisessä elämässään, mikä auttane heitä integroitumaan erilaisiin suomen kielen muotoihin – kirjoitettu vuorovaikutus mukaan lukien.

Toisaalta tiedetään, että aikuisille S2-oppijoille on opetettu hyvin normatiivista, kirjakielistä suomea (ks. esim. Tanner 2012; Berg & Silfverberg 2008: 10). Jos kielenoppijoita on ohjattu opetuksessa ja/tai oppimateriaaleissa tehtyjen valintojen kautta käyttämään kirjoitetuissa teksteissään kirjakielen konventioita noudattavaa kieltä ja pitämään sitä eräänlaisena ”ainoana oikeana valintana”, saattavat he herkästi käyttää ikään kuin varmuuden vuoksi tällaista hyperkorrektiksi katsottavaa kieltä epämuodollisiksikin luokiteltavissa kirjoitetuissa teksteissään (ks. esim. Ojutkangas, Larjavaara, Miestamo & Ylikoski 2014: 207). Tästä syystä toisen kielen oppijat tarvitsevatkin monipuolisesti erilaisia kielellisiä resursseja, ja siksi myös opetuksen pitäisi tarjota niitä luokkahuoneen ulkopuolisen kieliympäristön rinnalla.

Onkin mielenkiintoista nähdä, missä suhteessa aikuiset S2-oppijat käyttävät yhtäältä puhekielisiä ja toisaalta kirjakielisiä ilmauksia omassa epämuodollisessa kirjoitetussa viestinnässään, jossa puhekielisten kielenpiirteiden käyttö olisi kirjakielisten muotojen käyttöä tarkoituksenmukaisempaa ja odotuksenmukaisempaa. Tehtyjen löydösten perusteella voitaisiin nähdä, miten aikuisten S2-oppijoiden tekstilajisidonnaisen kielenosaamisen taidot kehittyvät taitotasolta toiselle siirryttäessä. Lisäksi voitaisiin pohtia sitä, tulisiko aikuisille S2-oppijoille suunnattua kielenopetusta ehkä tulevaisuudessa kehittää niin, että he oppisivat käyttämään entistä luontevammin eri genreille tyypillisiä kielen rekistereitä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on siis selvittää, millaisia tarkastelun kohteeksi rajattujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisiä variantteja tutkimusaineiston sisältämissä testisuorituksissa esiintyy ja miten eri kielenpiirteiden muodot vaihtelevat määrällisesti niin testisuoritusten arvioinnin määrittämien taitotasojen sisällä kuin eri taitotasoasteittain tarkasteltuna. Tarkastelen tutkimuksessani myös sitä, millaista testisuoritusten sisällä esiintyvä tarkasteltavaksi rajattujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatio on. Kielenpiirteet, joita tutkielmassa analysoin, ovat persoonapronominit, *olla*-verbin taivutus sekä monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjen verbien taivutus. Tarkemmin ottaen tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Missä määrin aikuisten S2-oppijoiden testisuorituksissa esiintyy tarkasteltavaksi rajattujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisiä variantteja?
2. Miten puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhteet vaihtelevat taitotasojen sisällä ja eri taitotasojen välillä?
3. Missä määrin ja missä suhteessa aineistossa esiintyy yksittäisten testisuoritusten sisäistä kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatiota?
4. Mitä johtopäätöksiä tulosten perusteella voidaan tehdä aikuisten S2-oppijoiden tekstilajisidonnaisesta kielenosaamisesta?

Tutkielmani aineistona toimii Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen (Solki) minulle luovuttama, YKI-pilottihankkeen yhteydessä kerätty tekstiaineisto. Aineisto sisältää 190 lyhyttä, eritasoisten aikuisten S2-oppijoiden tietokoneella kirjoittamaa tekstiä, jotka edustavat YKI-pilottitestisuorituksia (käytän näistä vastedes lyhyempää termiä *testisuoritus*). Testisuoritukset toimivat vastauksina kaverin lähettämiin tekstiviesteihin, jolloin niiden yhteydessä käytetyn kielen voitaisiin olettaa ja odottaa noudattavan digitaalisen pikaviestittelyn mukaisia kielen konventioita. Aineistoa sekä sen rajaukseen, analysointiin ja eettiseen käsittelyyn liittyviä seikkoja avaam tarkemmin luvussa 2.

### 1.3 Tutkielman rakenne

Luvussa 2 esittelen tarkemmin tutkimukseni toteutukseen liittyvät yksityiskohdat eli tutkimusaineiston ja analyysimenetelmän. Avaan luvussa 2 myös oman analyysini etenemistä ja nostan esiin tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Luvussa 3 siirryn käsittelemään tutkimukseni teoreettista viitekehystä, johon katsoin lukeutuvaksi ensinnäkin tutkimukset liittyen erontekoon yhtäältä puhutun kielen ja kirjoitetun kielen välillä ja toisaalta puhekielen ja kirjakielen ominaisuuksiksi tulkittavien piirteiden välillä. Esittelen luvussa 3 myös digitalisaation kehittymisen aikaansaamaa kirjoittamisen muutosta ja avaam sekä sosiolingvistisen variaation tutkimuksen että lingvistisen tekstintutkimuksen menetelmiä omaan tutkimukseeni soveltuvain osin. Luvun 3 lopussa kuvaan vielä tarkastelun kohteeksi valikoituneisiin kielenpiirteisiin kohdistuvaa aikaisempaa tutkimusta ja teen lyhyen katsauksen aikuisille suunnatun S2-opetuksen tulevaisuuteen.

Varsinaisen tutkimusaineiston analyysin teen luvussa 4, jossa tutkin kolmen tarkastelun kohteeksi valitsemani kielenpiirteen puhe- ja kirjakielen variaatiota sekä tehtäväkohtaisten arviointien

mukaan että kielenpiirrekohtaisesti tarkasteltuna. Analysoin myös tutkimusaineiston yksittäisten testisuoritusten sisältämää tekstinsisäistä kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatiota paitsi YKI-taitotasoittain, myös kielenpiirrekohtaisesti. Luvussa 5 teen yhteenvedon saaduista tuloksista sekä koonnin saatujen tulosten merkityksestä, tarkastelen omaa tutkimustani kriittisesti ja esitän potentiaalisia jatkotutkimusideoita aikuisille suunnattua S2-opetusta koskien.

## 2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Luvussa 2.1 esittelen tutkimusaineistoni sekä sen keruuseen ja eettiseen käsittelyyn liittyvät seikat. Kuvaan luvussa lyhyesti myös hanketta, jonka yhteydessä aineisto kerättiin, sekä asiantuntijayksikköä, joka luovutti aineiston tutkimuskäyttöni. Luvussa 2.2 esittelen tutkimukseni tueksi valitsemani analyysimenetelmän, eli määrällisen teoriaohjaavan sisällönanalyysin, ja kuvaan analyysimenetelmän soveltamista oman tutkimusaineistoni analyysiin.

### 2.1 Tutkimusaineisto ja sen keruu

Kuten jo edellä tuli ilmi, olen saanut tutkimuskäyttöni valtakunnallisen asiantuntijayksikön, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen (Solki) aineistoa. Solki on erikoistunut tarkastelemaan kielikoulutuksen tavoitteita, käytäntöjä ja politiikkaa, ja sen valtakunnalliset tehtävät liittyvät kielitaidon arviointiin ja kielikoulutuspolitiikkaan. Tämän lisäksi Yleiset kielitutkinnot tehdään ja arvioidaan Solkissa. (Jyväskylän yliopisto 2021b.)

Solki toteutti vuosina 2020 ja 2021 hankemuotoisena YKIn alle sijoittuvan digitaalisen kirjoittamisen pilottitestin, jonka yhteydessä saatiin kerättyä aikuisten S2-oppijoiden sähköisiä kirjoitelmia sisältämä tekstikorpus. Korpus sisältää testisuorituksia YKIn taitotasoilta 4, 3, 2 ja alle 2, eli siinä on keski- ja perustason suorituksia. Osa laajempaan tutkimuskäyttöön suostumuksensa antaneiden osallistujien anonymisoidusta aineistosta toimii nyt oman tutkimukseni kohteena.

Aineiston taustalla on koetilanne, joka toteutettiin digitaalisesti ja joka vaati osallistujilta tietokoneen ja toimivan nettiyhteyden. Testi tehtiin oppilaitoksen tiloissa, eikä siinä saanut käyttää apukeinoja, kuten sanakirjaa tai internetin hakukonetta. Pilottitestiin osallistuneet saivat suorittaakseen viisi kirjoittamisen tehtävää, joissa kaikissa oli kaksi vaihtoehtoa, joista osallistujat saivat valita tehtäväkseen toisen: jokainen osallistuja vastasi näin yhteensä viiteen tehtävään.

Testisalaisuuden vuoksi tehtävänantoja ei ole mahdollista julkaista sellaisenaan, mutta niiden sisältö oli seuraavan kaltainen: Ensimmäisen tehtävän molemmissa vaihtoehdoissa kirjoittajien tuli lukea kaverin lähettämä tekstiviesti ja vastata siihen, ja toisessa tehtävässä piti lukea ja vastata viranomaisen lähettämään sähköpostiin. Kolmannen tehtävän tehtävänannossa kirjoittajaa ohjeistettiin kirjoittamaan viesti tai palaute ohjeen mukaan ja neljännen tehtävän tehtävänannossa kirjoittamaan ohjeiden mukainen arvostelu tai kommentti. Viidennessä tehtävässä kirjoittajat saivat valita kahdesta aiheesta toisen ja kirjoittaa siitä mielipidetekstin.

Tehtäväpatterin ensimmäinen tehtävätyyppi on epämuodollinen, ja sen yhteydessä puhekielisten ilmausten käyttö oli perusteltua. Sen sijaan neljässä seuraavassa tehtävätyypissä osallistujien odotettiin käyttävän ennemminkin kirjakielen normien mukaista kieltä. Koska kiinnostukseni kohteena oli tarkastella puhe- ja kirjakielen variaatiota nimenomaan epämuodollisessa tekstikontekstissa, valitsin tarkasteltavakseni ainoastaan ensimmäisen tehtävän molempiin vaihtoehtoihin annetut vastaukset eli vastaukset epämuodolliseen, kaverin lähettämään tekstiviestiin. Näin varsinaisessa aineistossani on 190 lyhyttä testisuoritusta, joista 86 on vastaus kaverin ensimmäiseen viestiin ja 104 kaverin toiseen viestiin (näitä en kuitenkaan analyysissäni erottele toisistaan). Tarkastelemieni testisuoritusten tehtävänanto oli tarkemmin ottaen seuraavanlainen:

### **Reagoi epämuodolliseen viestiin.**

Lue kaverin tekstiviesti ja vastaa viestiin. (Kaksi vaihtoehtoa.)

Osallistujille painotettiin testin yhteydessä, että kyseinen pilottitesti ei ole virallinen YKI-kielitutkinto, vaan että pilottitestin avulla yliopistolla kehitetään digitaalista YKI-testiä sekä kokeillaan ja tutkitaan uusia tehtäviä. Osallistuessaan pilottitestiin suomenoppija sai myös tietoa omasta kirjoitustaidostaan ja auttoi hankkeen toteuttajia kehittämään kielitaidon arviointia. Testissä kysyttiin osallistujien taustatietoja – heidän ikänsä, sukupuolensa sekä se, miten he tavallisesti käyttävät digitaalisia välineitä. Osallistujat saivat myös antaa mielipiteensä testistä ja kertoa, antavatko he luvan aineiston käyttöön jatkotutkimuksissa. Testiin osallistuvien oli lisäksi testin alussa mahdollista valita, haluavatko he osallistua tutkimukseen ja saada palautetta tehtävistä vai haluavatko he tehdä testin harjoituksena ilman palautetta. Arvio osallistujien kirjoittamisen taitotasosta annettiin kirjallisesti sähköpostin välityksellä niin osallistujalle kuin opettajalle.

Myös oman tutkimukseni aineistokseni päätyneet, YKI-pilottitestin tehtävään 1 vastaukseksi saadut testisuoritukset arvioi Solkissa neljä eri toisistaan riippumatonta arvioijaa, ja yksittäisistä testisuorituksista annettiin osallistujille arvioijilta saatujen taitotasoarvioiden keskiarvo. Tehtävä arvoiteltiin asteikolla 4, 3, 2 ja alle 2: kaikilla arvioijilla oli käytössään kyseinen arvosteluasteikko, ja mikäli osallistujien taitotasoarvioissa oli kvantifioidussa aineistossa puolen pisteen välein esiintyviä desimaaleja, olivat ne syntyneet siitä, että arvioijien näkemykset olivat poikenneet toisistaan. Tehtävistä annetut taitotasoarvioiden keskiarvot tilastoitiin siis tutkimuskäyttöön sellaisenaan, eikä taitotasoarvioiden keskiarvoja pyöristetty kvantifioidussa aineistossa vastaamaan asteikon kokonaislukuja. On myös mainittava, että taitotasoarvioon 4 yltäneisiin testisuorituksiin saattoi sisältyä myös arvioin-

tiskaalaa korkeammallekin yltäneitä testisuorituksia, mutta niiden osuus koko aineistosta oli niin vähäinen, ettei se ole tutkimuksen kannalta oleellista.

Tutkimuseettisesti huomioitavaa on, että tutkimusaineistoni koostuu materiaalista, johon on YKI-pilottitestiin osallistuneiden suostumus: lupakäytänteistä on vastannut Solki, joka myös luovutti YKI-pilottihankkeen aineiston käyttöni. Huomionarvoista niin ikään on, etten ole itse ollut millään lailla osallisena aineiston tekstien arvioinneissa, vaan edustan täysin hankkeen ulkopuolista tutkijaa.

Hankkeen yhteydessä digitaalisesti kerätyn kirjallisen aineiston kirjoittajien anonymiteetti on asianmukaisesti turvattu ja heistä on kerrottu vain hankkeen kannalta olennaisia asioita eli ikä, sukupuoli ja tiedot heidän digitaalisten laitteiden käytöstään: näitä en kuitenkaan tuo julki omassa tutkimuksessani lainkaan. Vain suostumuksen antaneiden osallistujien aineisto on sisällytetty tutkimusaineistoon, ja hankkeeseen osallistuneilta on myös pyydetty erikseen lupa aineiston arkistointiin jatko-tutkimusta varten. Tutkimuksessani ei toisin sanoen paljasteta mitään pilottihankkeeseen osallistuneiden kirjoittajien henkilötietoja tai epäsuoran tunnistamisen mahdollistavia tietoja. Esimerkkeinä käytetyissä testisuorituksissa esiintyvien allekirjoitusten sisältämät kirjoittajien todelliset nimet on myös pseudonymisoitu merkinnällä [*kirjoittajan nimi*] heidän anonymiteettinsä turvaamiseksi. Ketään kirjoittajaa ei siis voi tunnistaa tutkimusraporttini perusteella.

## 2.2 Aineiston analyysiprosessi ja analyysimenetelmät

Analysoin aineistoani määrällisen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Vaikka sisällönanalyysi käsitetään ennen kaikkea laadullisen analyysin perusanalyysimenetelmäksi, voidaan sitä pitää myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka on liitettävissä erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysilla voidaan siis tarkoittaa kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä, ja se sopii näin ollen myös määrällisen tutkimuksen analyysimenetelmäksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 103.) Sisällönanalyysi on Tuomen ja Sarajärven (mt. 117) mukaan tekstianalyysia, jonka menetelmien avulla on mahdollista analysoida dokumentteja, eli miltei mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettuja materiaaleja, systemaattisesti ja objektiivisesti. Schreier (2012: 3) kuitenkin huomauttaa, että sisällönanalyysin avulla on mahdollista analysoida tekstien lisäksi myös muuta visuaalista materiaalia.

Tuomi ja Sarajärvi (2018: 119) esittävät havainnon, jonka mukaan monessa lähteessä erotetaan toisistaan sisällönanalyysi ja sisällön erittely. Siinä missä sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti, tarkoitetaan sisällön erittelyllä pyrkimystä kuvata kvantitatiivisesti

esimerkiksi tekstin sisältöä (Tuomi ja Sarajärvi 2018: 119). Tuomen ja Sarajärven (mt.) mukaan eron- teko on merkittävä siinä mielessä, että sisällönanalyysistä puhuttaessa ei puhuta aineiston kvantifi- oinnista osana sisällönanalyysia, vaan kvantifioinnin voidaan katsoa kuuluvan sisällön erittelyn pii- riin. Toisaalta kvantifiointia voidaan kyllä käyttää sisällönanalyysin apuna, ja siksi sisällönanalyysistä voidaan käsitteenä puhua tarkoittaen sekä sisällönanalyysia että sisällön erittelyä (mt. 119, 121).

Valitsin sisällönanalyysin aineiston analyysimenetelmäksi, sillä tarkoitukseni on tutkia tiet- tyjen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variantteja sosiolingvistisen variaatioanalyysin innoitta- mana myös niiden esiintymäsuhteita eritellen ja vertaillen. Schreier (2012: 3) kuvaakin (laadullisen) sisällönanalyysin olevan käyttökelpoinen työkalu juuri silloin, kun aineistosta halutaan tutkia joitakin tiettyjä yksiköitä. Laadullisuus ei kuitenkaan ole ainoa sisällönanalyysia määrittävä tekijä, vaan si- sällönanalyysi voi olla myös määrällistä: sisällönanalyysia voidaan nimittäin aineiston luokittelun ja kategorisoinnin jälkeen jatkaa aineiston kvantifioinnilla (Tuomi & Sarajärvi 2018: 135). Tuomen ja Sarajärven (mt. 137) mukaan joidenkin aineistojen kohdalla kvantifiointi tuottaakin merkittävää lisä- tietoa pelkän laadullisen kuvailun ohelle.

Schreierin (2012: 15) mukaan laadullisen ja määrällisen sisällönanalyysin ero ei ole tarkkara- jainen, mutta kuitenkin määriteltävissä. Siinä missä laadullinen sisällönanalyysi esimerkiksi keskittyy tutkimaan tekstien sisältämiä piilomerkityksiä, on määrällisessä sisällönanalyysissa fokus tekstin il- meisissä, silminnähtävissä merkityksissä. Laadullinen analyysi vaatii myös tuekseen paljon konteks- tia, kun taas määrällisessä sisällönanalyysissa kontekstilla ei ole niin suurta painoarvoa. (Mt. 16.) Omassa tutkimuksessani ero puhtaasti laadulliseen sisällönanalyysiin näkyy lähinnä siinä, että otan tutkimukseni aineiston kontekstin analyysissani huomioon, mutta keskityn ensisijaisesti tarkastele- miini teksteihin sellaisten niiden sisältämien kielenpiirteiden osalta, jotka ovat selvästi tunnistetta- vissa.

Tuomen ja Sarajärven (2018: 108) mukaan aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, ja siinä analysoitavat yksiköt valitaan aineistosta tutki- muksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Aineistolähtöisen analyysin avainajatus on siinä, etteivät analyysiyksiköt ole ennalta sovittuja tai harkittuja (mt.). Tämä ei oman tutkimukseni kohdalla pidä täysin paikkaansa, sillä jo kysymyksenasetteluni ohjaa minua etsimään aineistostani tiettyjen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variantteja. Tämän vuoksi hyödynnän analyysissani teo- riaohjaavuuden käsitettä, jolla tarkoitetaan sitä, että analyysissa on myös teoreettisia kytkentöjä niin, että teoria voi toimia analyysin apuna, mutta ei suoraan ohjaa sitä. Myös teoriaohjaavassa analyysissa analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta siinä aikaisempi tieto ohjaa analyysia tai toimii sen apuna. Teoriaohjaavassa aineistolähtöisessä analyysissa on toisin sanoen tunnistettavissa aiemman tiedon

vaikutus, mutta analyysillä ei siinä ole tarkoitus testata teoriaa, vaan tuottaa uudenlaista tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 109.) Omassa tutkimuksessani teoriaohjautuvuus näkyy siinä, että tarkastelun kohteeksi valitsemistani kielenpiirteistä on jo tehty aikaisempaa tutkimusta, joiden luomaan kehykseen uskalsin omankin ryhmittelyni rakentaa.

Vaikka aineiston sisällönanalyysi olisikin teoriaohjautunutta, etenee teoriaohjaava sisällönanalyysi aineiston ehdoilla aineistolähtöisen analyysin tapaan (Tuomi & Sarajärvi 2018: 133). Ennen analyysin aloittamista tulee sisällönanalyysissä Tuomen ja Sarajärven (mt. 122) mukaan määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi yksittäinen sana, lause, lausuma tai monia lauseita sisältävä ajatuskokonaisuus. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaavat niin tutkimustehtävä kuin tutkittavan aineiston laatu (mt.).

Schreierin (2012: 6) mukaan ennen sisällönanalyysin tekoa tutkijan tulee päättää tutkimuskysymyksensä ja valita tutkimusaineistonsa. Ennen oman tutkimukseni aloittamista minun tuli pohtia sitä, mitä haluan tutkia, ja valita sen jälkeen tutkimustavoitteitani tukeva aineisto. Koska tutkimusintressinäni oli tarkastella puhe- ja kirjakielen variaatiota S2-kontekstissa, päädyin rajaamaan tutkimuskysymykseni sitä koskien. Omien tutkimusresurssieni säästämiseksi halusin tutkittavakseni myös jonkin valmiiksi koostetun S2-tekstikorpuksen, ja aineiston valinnan yhteydessä Solkin YKI-pilottihankkeessa kerätty tekstiaineisto vakuutti minut sekä omaan tutkimukseeni sopivuudellaan että tuoreudellaan.

Varsinaisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe puolestaan on alkuperäisen aineiston redusointi eli pelkistäminen, jossa aineistosta karsitaan pois kaikki tutkimukselle epäolennainen aines (Tuomi & Sarajärvi 2018: 123). Pelkistäminen voi tapahtua esimerkiksi niin, että kirjoitetusta aineistosta etsitään tutkimustehtävää kuvaavaa ilmaisuja (mt.). Omassa tutkimuksessani pelkistäminen tapahtui niin, että rajasin ensi alkuun tutkittavasta aineistosta pois kaiken tutkimustavoitteideni kannalta epäolennaisen, kuten tarkasteltavien testisuoritusten kirjoittajien henkilötiedot tai epäsuoran tunnistamisen mahdollistavat tiedot (esimerkiksi sukupuoli ja ikä). Karsin aineistosta pois myös tiedot osallistujien digitaalisten välineiden käytöstä sekä heidän saamansa taitotasoarviot koko pilottihankkeen testin osalta. Näin aineistosta jäivät jäljelle ainoastaan varsinaiset testisuoritukset ja niistä osallistujille annettujen taitotasoarvioiden keskiarvot.

Oman tutkimukseni kannalta oli olennaista jaotella tutkimusaineiston sisältämät testisuoritukset ensin YKI-taitotasoin, sillä yhtenä tutkimustavoitteenani oli tarkastella analyysissäni tarkastelun kohteeksi valitsemieni kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielistä variaatiota ensin taitotasojen sisällä ja sen jälkeen taitotasojen välillä vaihtelunalaisten kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatiota vertaillen. Tällaisen variaation tutkimisen taustalla vaikuttaa sosiolingvistisen variaation tutkimuksen



tutkimussuunta, joka tarkastelee tilanteisen vaihtelun todellisuudessa tapahtuvaa ilmenemistä ja jossa huomio on kiinnitetty ensisijaisesti sellaisiin suhteellisen tiheästi esiintyviin äänne- ja muotopiirteisiin, joissa ilmenee juuri puhe- ja kirjakielen ero (ks. Lappalainen 2008: 86).

Aineiston selkeämmän jaon vuoksi yhdistin tehtävästä 1 annetut taitotasoarviot 3,5 ja 4 vastaamaan taitotasoarviota 4 ja taitotasoarviot 2,5 ja 3 vastaamaan taitotasoarviota 3. Tehtävästä taitotasoarvion 2 saaneet testisuoritukset analysoin omana ryhmänään, sillä katsoin asianmukaiseksi luokitella taitotasoarviot 1,5 ja 1 vastaamaan taitotasoarviota alle 2. YKI-taitotasoarvion 4 saaneita testisuorituksia on aineistossa 17 tapausta, taitotasoarvion 3 saaneita testisuorituksia 93 tapausta, taitotasoarvion 2 saaneita testisuorituksia 44 tapausta ja taitotasoarvion alle 2 saaneita testisuorituksia 36 tapausta. Tehtävään 1 saadut vastaukset ja tehtäväkohtaisten taitotasoarviointien jakauma on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Testisuoritukset tehtäväkohtaisen taitotasoarvion mukaan

<b>YKI-taitotasoarvio</b>	<b>määrä (n ja %)</b>
4	17 (9 %)
3	93 (49 %)
2	44 (23 %)
alle 2	36 (19 %)

Kun olin saanut rajattua tutkimuksen kannalta ylimääräisen aineksen aineiston ulkopuolelle, aloin tehdä varsinasta aineiston erittelyä ajatukseni pelkistää aineistoa entisestään etsimällä aineis-

tosta tutkimustehtävääni kuvaavia ilmaisuja. Kävin siksi ensin koko aineiston YKI-taitotasoin läpi etsimällä sieltä erityyppisiä puhekielille ominaisia kielenpiirteitä variaationtutkimuksen periaattein. Kaikkiaan aineistosta nousi esiin monia erityyppisten kielenpiirteiden puhekielisiä variantteja, joista kiinnitin erityistä huomiota tuttavallisiin tervehdyksiin, puhekielisiin persoonapronomineihin, verbien pikapuhemuotoihin, *i:n* loppuheittoon, kysymysliitepartikkelin *-ko/-kö* loppuvokaalin katoamiseen, puhekielen partikkeleihin, slangisanoihin sekä verbin infinitiivimuodon muuttumiseen 3. persoonamuodon kaltaiseksi.

Seuraavassa vaiheessa pyrin aineistohavaintoja ryhmittelemällä ja luokittelemalla tutkimaan aineistoani tarkemmin (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2018: 124–125). Koska oman tutkimustavoitteeni mukaisesti tarkoitukseni oli etsiä aineistosta myös kirjakielen normien mukaisia kielenpiirteitä, oli minun käytävä aineisto läpi edellä kuvatun sisällönanalyttisen tarkastelun jälkeen uudemman kerran tarkastellen seuraavaksi sitä, mistä huomioimistani puhekielisistä kielenpiirteistä esiintyy aineistossa myös kirjakielisiä variantteja: tässä kohtaa otin analyysimenetelmäksi sosiolingvistisen variaationtutkimuksen. Rajaussyistä päädyin valitsemaan tutkimuskohteekseni vain sellaiset kielenpiirteet, joiden osalta variaatiota ilmeni aineistossa myös yksittäisten testisuoritusten sisällä. Tutkittaviksi variaabeleiksi valikoituivat lopulta näiden kriteerien myötä jo aiemmin mainitut persoonapronominit, *olla*-verbin taivutus sekä monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus. Kyseisten kielenpiirteiden valintaa perustelee myös se, että niiden osalta on olemassa myös pidemmältä ajalta sosiolingvististä tutkimustietoa.

### 3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Koska tutkimukseni tavoitteena on tarkastella aikuisten S2-oppijoiden tekstiviesteiksi tarkoitetuissa testisuorituksissa esiintyvää, tarkastelun kohteeksi valittujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatiota, on tarkoituksenmukaista lähteä ensimmäisenä liikkeelle yhtäältä puhutun ja kirjoitetun kielen ja toisaalta puhe- ja kirjakielen välisten erojen tarkastelulla. Näiden erontekojen jälkeen siirryn kuvaamaan kirjoittamisen muutosta nykyajan digitaalisessa vuorovaikutusympäristössä, joka asettaa kirjoittamiselle uudenlaisia odotuksia ja vaatimuksia ja joka vaikuttaa myös oman tutkimusaineistoni sisältämien testisuorituksien analysointiin.

Tutkimukseni voi teoreettiselta viitekehykseltään katsoa asettuvan sosiolingvistisen variaatiونتutkimuksen ja lingvistisen tekstintutkimuksen leikkauspisteeseen, ja siksi koen tarpeelliseksi kuvata tässä luvussa myös niiden näkökulmia kielenpiirteiden variaation tutkimukseen. Luvun lopuksi esittelen tarkemmin tarkastelun alle valitsemiani kielenpiirteitä ja teen pienen katsauksen aikuisille suunnatun S2-opetuksen tulevaisuuteen. Aivan aluksi avaan kuitenkin hieman digitaalisen välineiden käyttöön kohdistunutta tutkimusta sekä puhe- ja kirjakielen variaatiosta tehtyä aiempaa tutkimusta.

Älypuhelimista on tullut erottamaton osa arkipäiväistä elämäämme: siinä missä ne olivat ennen hyödyllisiä, ovat ne nyt tarpeellisia (Virtanen, Vepsäläinen & Koivisto 2021). Thulin (2018: 465) on tutkinut ruotsalaisten nuorten älypuhelinien käyttöä ja havainnut, että sosiaaliset kontaktit ovat nykyään ennen kaikkea teknologisvälitteisiä, ja vuorovaikutus on painottunut kuviin, visuaaliseen viestittelyyn sekä ryhmäkeskusteluihin. Älypuhelinien myötä perinteiset tekstiviestit ja puhelut ovat puolestaan menettäneet merkitystään nuorten sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja niitä käytetään kommunikaation välineenä lähinnä kaikkein läheisimpien ihmisten kanssa (mt. 465, 467). Tekstiviestit ovat silti säilyttäneet tärkeän asemansa etenkin sellaisten ihmisten keskuudessa, joilla ei ole käytössään internetpohjaisen keskustelun mahdollistavia älypuhelimia (mt. 469).

Vaarala ja Bodganoff (2019) ovat tutkineet aikuisten maahanmuuttajien älypuhelinien käyttöä opiskelukontekstin ulkopuolella. Vaikka kymmenestä haastatellusta aikuisesta maahanmuuttajasta vain harvalla oli kotonaan tietokone tai tabletti, oli kaikilla käytössään älypuhelin. Haastatteluhetkellä luku- ja kirjoitustaitoa aikuisten perusopetuksessa opiskelleet S2-oppijat pitivät älypuhelimien käyttöä helppona, mutta kirjoittamisen ja lukemisen suomen kielellä he kokivat vaikeaksi. Älypuhelin toimi haastattelujen perusteella aikuisille S2-oppijoille keskeisenä arjen sujuvoittajana, vuorovaikutuksen mahdollistajana ja viihtymisen välineenä, ja sen keskeisimpänä funktiona oli yhteydenpito perheenjäseniin, sukulaisiin ja ystäviin ympäri maailman. Aikuisten S2-oppijoiden älypuhelimien käyttö näyt-

täytyi siis samanlaisena kuin millä tahansa yllirajaisella perheellä tai suvulla. (Vaarala & Bodganoff 2019.)

Vaaralan ja Bodganoffin (2019) tutkimus osoittaa, että aikuiset S2-oppijat käyttävät puhelinta paitsi omilla kielillään, myös suomeksi, vaikka haastatelluilla onkin huomattavasti vähemmän suomalaisia ystäviä ja tuttavuuksia kuin kontakteja heidän lähtömaansa kielen ja kulttuurin edustajiin. Suomalaisien kontaktien osalta yhteydenpito näyttää rajautuvan aikuisilla S2-oppijoilla lähinnä opettajiin ja ohjaajiin sekä vapaaehtoistyöntekijöihin (mt.). Tiiviimpi ja institutionaalisia kontakteja laajempi vuorovaikutus suomea puhuvien henkilöiden kanssa tarjoaisi kuitenkin Vaaralan ja Bodganoffin (mt.) mukaan mahdollisuuksia entistä monipuolisempiin kielen käytön konteksteihin ja nopeampaan kielinoppimiseen. Vaarala ja Bodganoff (mt.) esittävät, että aikuiset S2-oppijat myös ymmärtävät kirjoittamisen ja lukemisen merkityksen nykyaikaisessa viestinnässä, ja yhtenä heidän selviytymiskeinonään uudessa, hyvin kirjallisessa kulttuurissa on yhteisölliseen apuun turvautuminen: kun etenkin suomeksi kirjoittaminen ei ole vielä hallinnassa, pyydetään apuun ystäviä tai tuttavuuksia.

Nykyinen digitaalinen ja multimodaalinen tekstimaailma levittäytyy moneen suuntaan, mikä vaatii myös tekstintutkimuksen menetelmien ja teorioiden jatkuvaa kehittämistä (Virtanen & Hiidenmaa 2020: 854). Honko, Sulkunen ja Vaarala (2021) ovat tutkineet aikuisten kirjoittamista ja muuttuvia kirjoitustaitotarpeita Suomessa. Honko ym. (mt.) esittävät, että hyvänä tai sopivana pidetty kirjoittamisen tapa määrittyy yhtäältä kirjoittamistilanteen ja sen osallistujien mukaan, toisaalta se on sidoksissa myös aikaan liittyen ajassa muuttuviin kirjoittamisen ihanteisiin sekä tyypillisiin kirjoittamisen funktioihin, tapoihin ja ympäristöihin.

Yksi keskeinen tutkimustani kehystävä suuntaus, *pragmatiikka*, onkin kiinnostunut juuri kielen käytöstä ja funktioista sen sijaan, että kieltä tarkasteltaisiin sen käyttötilanteista irrallisena, abstraktina systeeminä. Pragmaatit eivät siis tarkastele kielen merkityksiä kielisysteemin sisäisenä ominaisuutena, vaan he kysyvät, mitä kielenkäyttäjät tarkoittavat, tekevät tai saavat aikaan käyttämällä kieltä niin kuin käyttävät. (Nikula 2000: 331.) Vaikka pragmatiikan voidaan katsoa yhtäältä korostavan kielenkäytön sosiaalista luonnetta ja kielenkäytön kannalta oleellisen kontekstin ulottumista koko yhteiskuntaan, voidaan se toisaalta nähdä myös kieliopillistuneiden kielen ja kontekstien yhteyksien tutkimisena (mt. 337) – jälkimmäisestä on kyse myös minun tutkimuksessani. Pragmaattinen näkökulma kieleen ei toisin sanoen tarkoita rajoittumista mihinkään tiettyyn kielen osa-alueeseen, vaan esimerkiksi kielen rakenteen yksityiskohtia, lauserakenteita, sanavalintoja, äänenpainoja ja eleitä voidaan lähestyä pragmaattisesta näkökulmasta kiinnittämällä huomiota erilaisten valintojen funktioihin vuorovaikutuksessa (mt. 338).

Aikaisempaa tutkimusta puhekielisten ilmausten käytöstä S2-oppijoiden kirjoittamalla tuottamista teksteistä on tehty varsin vähän, mutta sitä on tarkastellut muun muassa Mia Halonen artikkelissaan *Puhutun kielen variantit resurssina monikielisten koululaisten kirjoitelmissa* (2009), jossa Halonen tutkii Helsingin puhutun kielen variantteja monikielisten kuudesluokkalaisten kielitaitotestiin liittyvien kirjoitelmien kielellisenä resurssina. S2-oppijoiden tekstejä on kuitenkin tarkasteltu enemmän yksittäisten kielen ilmiöiden osalta: esimerkiksi Mikko Kajander on käsitellyt artikkelissaan *Sanajärjestyksen variaatiosta suomenoppijoiden teksteissä* (2016) eksistentiaalilauseen sanajärjestystä suomenoppijoiden kirjoittamissa teksteissä, ja Nina Reiman on kuvannut transitiivi-ilmausten käytön kehittymistä yläkoululaisten suomi toisena kielenä -oppilaiden kirjoituksissa artikkelissaan *Yläkoulun S2-oppilaiden transitiivi-ilmausten käyttö Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolla* (2014).

### 3.1 Puhuttu kieli – kirjoitettu kieli, puhekieli – kirjakieli

Tiittulan ja Voutilaisen (2016: 44) mukaan kieltä koskevassa keskustelussa etenkin tyyli ja rekisteri sekoittuvat herkästi kielenkäytön kanavan kanssa, mistä ovat osoituksena esimerkiksi vakiintuneet käsiteparit *puhuttu kieli – kirjoitettu kieli* ja *puhekieli–kirjakieli*. Omankin tutkimukseni taustalla vaikuttaa käsitys kirjakieli–puhekieli-termiparin kuvastamasta kielen tilanteisesta vaihtelusta eli muodollisuuden asteesta ja tyylierosta (esim. Viinikka & Voutilainen 2013; Voutilainen 2016: 108). Kirjakieli, tai yleiskieli, ymmärretään kielenhuollon suositusten mukaiseksi standardoiduksi kieleksi, jonka sanasto on yleistajuista kaikille kielen käyttäjille (Viinikka & Voutilainen 2013). Puhekielenä sen sijaan pidetään kirjakieltä arkisempaa ja tyylliltään vapaamuotoisempaa kielimuotoa, jota käytettäessä ei tarvitse noudattaa kirjakielen sääntöjä. Keskusteltaessa puheen ja kirjoituksen suhteesta keskustellaankin usein niiden prototyyppisistä edustajista: kirjakielisestä kirjoitetusta tekstistä ja puhekielisestä, arkisesta kasvokkaiskeskustelusta. (Mt.)

”Vaikka puhuttu ja kirjoitettu tuntuvat ensi ajattelemalta selkeiltä kategorioilta, ei asia kielenkäytön todellisuudessa ole näin” (Kalliokoski 2008: 360). Nimistään huolimatta kirjakieltä ei nimitäin esiinny ainoastaan kirjoitetussa kielessä ja puhekieltä puhutussa kielessä, vaan puhekieltä voi myös kirjoittaa ja kirjakieltä puhua. On siksi tarpeen erotella toisistaan jo mainitut termiparit kirjakieli–puhekieli ja kirjoitettu kieli – puhuttu kieli, joista ensimmäisessä on kyse kielen tilanteisesta vaihtelusta eli muodollisuuden asteesta ja tyylierosta ja jälkimmäisessä kielenkäytön kanavasta eli siitä, esiintyykö kieli kirjoituksena vai puheena. (Viinikka & Voutilainen 2013.) Puhekielisyys ei siis esiinny vain puhutussa kielessä, vaan arkityylinen sanasto ja kielen huolittelemattomuus valtaa

yhä enemmän puheen lisäksi myös kirjoitettua kieltä. Toisin sanoen puhekielellä tarkoitetaan arki-kieltä eli yhtä kielen tyylillistä rekisteriä siitä riippumatta, käytetäänkö sitä puheessa vai kirjoituksessa. (Jarva & Nurmi 2009: 6.)

Jarva ja Nurmi (2009: 6) kertovat kirjakieltä käytettävän muodollisissa tai virallisissa tilanteissa, kuten annettaessa tiedotuksia tai ohjeita, jotka ovat tyypillisesti kirjoitetussa muodossa. Myös kirjallisissa joukkoviestimissä käytetään suurimmaksi osaksi kirjakieltä, ja standardoitu kielimuoto eli kirjakieli onkin kehitetty alun perin kirjoituksen tarpeeseen (mt.). Puhuttu kieli on puolestaan tavallisesti epämuodollisten tai arkisten tilanteiden kieltä, joka tuotetaan välittömästi kussakin hetkessä. Monet puhekielen tyylilliset piirteet johtuvatkin nimenomaan siitä, että ne ovat ominaisia puhetilanteille, jotka ovat vuorovaikutteisia sekä aika- ja tilannesidonnaisia. Aikaan sidoksissa olevana puhuttu kieli ei siksi ole yhtä viimeisteltyä tai tiivistä kuin kirjoitus. (Mt.)

Sosiolingvistiseen variaatioon perustuvaa synteisiä tehneen Mantilan (2004: 334) mukaan Suomessa kuulee virallisten ja julkisten puhetilanteiden ulkopuolella harvoin sellaista puhekieltä, joka vastaisi täysin äänne- ja muoto-opiltaan normitettua kirjakieltä. Täysin normitetun ja kirjoitetun kielen kaltainen arkipäivän puhetapa onkin Mantilan (mt.) mukaan sekä harvinainen että sosiaalisesti hyvin leimaava. Nykyään myös virallisten ja epävirallisten puhetilanteiden väliset kielenkäytön erot ovat kaventuneet, mistä syystä varsin muodollisissakin puhetilanteissa saattaa tänä päivänä kuulla vapaata puhekieltä ja murretta (mt.).

Jarvan ja Nurmen (2009: 5) mukaan puhekielen sanat ja sanonnat voivat olla kauttaaltaan ja ainoastaan arkityylyisiä, tai sitten niillä on jonkinlainen kirjakielestä poikkeava arkityylinen merkitys. Sanasto voi olla tyyliltään tavallisen arkityylyistä, slangia, halventavia sanoja ja sanontoja sekä alatyylisiä ilmauksia (mt.). Jarva ja Nurmi (mt. 21) myös muistuttavat, että koska puhekieltä ei virallisesti huolleta, korjata tai normiteta, on siinä paljon vaihtelua: olisikin oikeampaa puhua suomen puhekielistä kuin yhdestä puhekielestä, sillä puhekieli voi vaihdella paljonkin esimerkiksi paikkakunnan, iän ja tilanteen mukaan. Koska kaikkia suomen puhekielen variantteja on miltei mahdoton kuvata, voidaankin puhua alueellisesti ja sosiaalisesti neutraalista puhekielestä, tietynlaisesta keskiarvosta, josta on karsittu selvät sosiaaliset ja alueelliset erityispiirteet. Tätä voitaisiin kutsua myös *yleispuhekieleksi*. (Mt.) Lyytikäinen (2016: 198) kuitenkin huomauttaa, että jokaisella suomen kielen kielimuodolla on kyllä omat vallitsevat, luonnolliset norminsa, eräänlainen oma kielioppinsa. Luonnollisella normilla Lyytikäinen (mt. 196) tarkoittaa sellaisia yhteisiä, sanattomia sopimuksia, joiden olemassaoloa kielenkäyttäjät eivät yleensä edes pistä merkille vaan joita noudatetaan tietyllä tapaa huomaamatta.

Muodollinen kielen opetus ja kuvaus sekä normien painotus palvelee Jarvan ja Nurmen (2009: 5–6) mukaan ensisijaisesti kirjakielen tarpeita, ja kirjakieli tunnetaan myös koulutuksen ja sivistyksen kielenä. Siksi voi syntyä käsitys, että puhekieli on jollain lailla ”väärää” tai ”huonoa”, koska se ei noudata kirjakielen normeja. Jarva ja Nurmi (mt. 6) mainitsevatkin termin *toiminnallinen kaksikielisyys*, jolla tarkoitetaan sitä, että tiettyjä sanoja, sanontoja ja kieliopillisia muotoja käytetään enimmäkseen vain kirjoituksessa, toisia puolestaan puheessa. Jarva ja Nurmi (mt.) painottavat, että mitä tietoisempi kielenkäyttäjä on siitä kielestä, jota käytetään arkisessa viestinnässä, sitä helpommin hän huomaa myös kirjakielelle tyypilliset piirteet, erottaa mainitut kielimuodot toisistaan ja pystyy käyttämään niistä kumpaakin tilanteiden mukaisesti. Jarva ja Nurmi (mt.) ovat erotelleet puhe- ja kirjakieltä kieliopin, ääntämisen ja sanaston osalta, mutta koska minun tutkimukseni kohdistuu kirjoitetuihin teksteihin, jätän ääntämisen erittelyn pois keskittyen ainoastaan kielioppi- ja sanasto-osuuksien tutkimiseen.

Tiittulan ja Voutilaisen (2016: 29) mukaan puhutun ja kirjoitetun kielen suhde on kiinnostanut tutkijoita jo pitkään, ja niiden eroja ja yhtäläisyyksiä on tutkittu monelta kannalta: esimerkiksi uudempi kirjoittamisen tutkimus on korostanut kirjoittamista dialogisena toimintana. Tiittula ja Voutilainen (mt.) ovat tarkastelleet erityisesti puheen esittämistä kirjoitettuna ja tutkineet muun muassa sitä, millaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia kielen erilaiset olomuodot asettavat puheen siirtämiseksi kirjoitukseksi sekä mistä analyttisistä näkökulmista kyseistä ilmiötä on kielentutkimuksessa lähestytty.

Puheella ja kirjoituksella on omat materiaaliset muotonsa niille ominaisine piirteineen: puhe on akustis-vokaalista eli korvin havaittavaa ja kirjoitus graafista eli silmin havaittavaa (Tiittula & Voutilainen 2016: 29–30). Piirteiden merkitys vaihtelee tilanteittain, kun toisesta muodosta siirrytään toiseen, eli kun kirjoitettua puhetta luetaan tai puhetta siirretään kirjoitukseksi. Puhe ja kirjoitus voivat myös risteytyä tai kulkea viestinnässä rinnakkain monin eri tavoin. (Mt.) Tarkasteltaessa vielä puheen ja kirjoituksen konkreettisten ilmentymien eroja voi puheen katsoa olevan dynaamista toimintaa, joka etenee reaaliajassa jatkuvana virtana, kun taas kirjoitus on pysyvä, alkuperäisestä tuottamiskontekstistaan irtautunut esine, jota voi käsitellä monin tavoin. Toisaalta myös kirjoitus voidaan nähdä dynaamisena prosessina siinä missä puhekin, sillä molempien kohdalla sekä tuottaminen että vastaanottaminen ovat dynaamista toimintaa: puheessa puhuminen ja kuunteleminen, kirjoituksessa kirjoittaminen ja lukeminen. (Mt. 32)

Puhe on nopeampaa ja suunnittelemattomampaa kuin kirjoitus, ja vähiten mahdollisuuksia puheen suunnitteluun on spontaaneissa arkikeskusteluissa, joissa puheenvuorot vaihtuvat nopeasti ja kiinnittyvät vahvasti edeltäviin puheenvuoroihin (Tiittula & Voutilainen 2016: 34). Tiittula ja Vouti-

lainen (mt. 35) kuitenkin esittävät, että myös kirjoitus voi olla spontaania ja nopeaa, ja asia on näin esimerkiksi tekstiviestejä kirjoittaessa. Tiittula ja Voutilainen (mt.) käyttävätkin termiä *puhelinviestintä* kuvaamaan välittömän puhetilanteen kaltaista, mutta teknologiavälitteistä vuorovaikutusta. Puhelinviestinnän kaltaisessa nopeassa, vapaamuotoisessa kirjoittamisessa voi esiintyä puheen kaltaisia sulaumia (mt. 33).

Kirjoituksen materiaalisia ominaisuuksia ovat Tiittulan ja Voutilaisen (2016: 38) mukaan typografiaan, taittoon ja välineeseen liittyvät piirteet, joilla kaikilla on oma viestinnällinen merkityksensä. Typografisiin seikkoihin lukeutuvat muun muassa tekstikokonaisuuden visualisoiva taitto, kirjaintyyppit, tekstin korostuskeinot ja rivitys sekä muut visuaaliset ei-kielelliset tekstielementit, kuten lainausmerkit ja huutomerkit. Näiden lisäksi kirjoittaja voi osoittaa asennoitumistaan hymiöiden avulla. On myös otettava huomioon, että kirjoitetun tekstin laatimiseen ja lukemiseen vaikuttaa esimerkiksi se, onko kyseessä sähköinen muoto, paperi tai jokin muu alusta. (Mt.) Erilaisilla ortografisilla eli oikeinkirjoitukseen liittyvillä valinnoilla on erilaisten merkitysten luomisen lisäksi vaikutusta tekstin tyyliin ja sävyyn, ja niiden avulla voi esimerkiksi luoda tekstiin arkisen ja vapaamuotoisen vaikutelman poikkeamalla kirjoitetun yleiskielen oikeinkirjoituskonventioista (mt. 39).

Arkisissa puhetilanteissa on tilastollisesti arvioituna paljon kielellistä vaihtelua, kun taas useissa julkaistuissa teksteissä noudatetaan normitetun yleiskielen konventioita (Tiittula & Voutilainen 2016: 43). Todellisuudessa tällaiset tilanteisiin liittyvät erot eivät kuitenkaan johdu ainoastaan puheen ja kirjoituksen kanavasta, vaan niistä tilanteista, joihin niiden katsotaan tyypillisesti ja leimallisesti liittyvän. Kielenkäytön tilanteisen vaihtelun yhteydessä voidaankin puhua esimerkiksi genrestä, jolla tarkoitetaan yksittäisten tekstien tai puhetilanteiden jäsentymistä erilaisten sosiokulttuuristen tyyppien tai lajien mukaan: samaa lajia edustavien tekstien ja kielenkäyttötilanteiden yhteisinä ominaisuuksina voidaan pitää esimerkiksi sosiaalista päämäärää, funktionaalista kokonaisrakennetta sekä lajille ominaisia kielenpiirteitä. (Mt.) Myös tekstiviestigenrellä voidaan katsoa olevan omat kielelliset konventionsa, joita esittelen paremmin seuraavaksi digitalisaation kasvun ja kirjoittamisen muutoksen kuvaamisen ohella.

### **3.2 Digitalisaation kasvu ja kirjoittamisen muutos**

Nykyajan tekniset keksinnöt ovat johtaneet siihen, että perustavanlaatuisen ero kirjoitus- ja puhetilanteen välillä on heikentynyt: sähköposti- ja tekstiviesteissä kirjoitus on puheen kaltaista, yleensä kahden tai useamman toisilleen tutun henkilön välistä ja nopeimmillaan lähes reaaliaikaista (Jarva &



Nurmi 2009: 9–10). Puhekielen sanastoa käytetään Jarvan ja Nurmen (mt. 5) mukaan paitsi puhutussa kielessä, myös arkisessa kirjoitetussa viestinnässä, kuten sähköposti- ja tekstiviesteissä. Jokapäiväiseen kommunikointiin voidaankin Jarvan ja Nurmen (mt. 10) mukaan katsoa syntyneen uusi tyylilaji, arkipäiväinen kirjoitettu puhe.

Myös Vauras (2008: 210) esittää, että jo 1990-luvun puolivälistä saakka on käytetty kirjakielen ja puhekielen väliin sijoitettavaa kieltä, jossa on kyse sähköisessä mediassa tekstin välityksellä käydyistä puhekielisistä keskusteluista. Uudesta kielimuodosta Vauras (mt.) käyttää termiä *verkkosuomi*, jolla on omat ominaisuutensa ja erityispiirteensä: isot alkukirjaimet ja välimerkit saattavat puuttua, teksti voi olla kauttaaltaan puhekielistä ja tekstiä elävöittämässä käytetään hymiöitä. Vauras (mt. 211, 218–219) huomauttaa, että verkkokeskustelijat osaavat kyllä usein myös normien mukaisen kirjakielen, mutta se ei sovi nykyajan nopeasti eteneviin juttutuokioihin, joissa tekstin tiiviys, nopea ilmaisu ja vapaamuotoisuus ovat avainasemassa.

Puheen ja kirjoituksen välinen rajanveto ei siis ole tänä päivänä helppoa monenlaisten hybridielmiöiden hämärtäessä niiden välistä erontekoa. Teknologian kehitys on esimerkiksi mahdollistanut monenlaiset dynaamiset, vuorovaikutuksessa syntyvät tekstit, kuten internetin keskustelupalstat, pikaviestisovellukset ja muut tietokonevälitteiset viestinnän muodot (Tiittula & Voutilainen 2016: 44–46.) Niiden ero puhuttuun vuorovaikutukseen on se, että kirjoittaja ja lukija eivät ole samassa paikassa, vaan he vuorottelevat lähettämällä toisilleen valmiita tekstejä. Vuorottelussa saattaa olla viivettä, mutta se voi yhtä lailla olla nopeaa ja vuorot lyhyitä, jolloin kirjoittelu on hyvinkin spontaania. Vuorottelu ei kuitenkaan aina etene täysin kasvokkain tapahtuvan keskustelun tavoin, vaan se, joka tuottaa tekstiä nopeimmin ja ehtii painaa ensimmäisenä *lähetä*-nappia, saa ”puheenvuoron”. (Mt. 46.)

Halonen (2009: 348–349) käyttää termiä *verkkovarieteetti* kuvaamaan internetin sähköisissä viestintäfoorumeissa, kuten chat-keskusteluissa, esiintyviä kirjoitettuja puhutun kielen variantteja, joihin lukeutuvat muun muassa runsaat katoilmiöt. Variantit syntyvät Halosen (mt. 348) mukaan siitä, että kirjoittamalla tapahtuva, joko täysin tai lähes reaaliaikainen, viestintä mielletään nimenomaan puheeksi ja keskusteluksi. Myös Viinikka ja Voutilainen (2013) kirjoittavat, että nykyaikaiset viestintävälineet, kuten tekstiviestit ja keskustelupalstat, häivyttävät puheen ja kirjoituksen rajaa, ja esimerkiksi keskustelupalstoilla tai sosiaalisessa mediassa kirjoitettu vuorovaikutus voi olla lähes yhtä nopeaa ja välitöntä kuin puhetilanteessa. Voutilainen (2016: 122) kutsuukin pikaviestejä ja internetin keskustelupalstoja esimerkeiksi puheen ja kirjoituksen hybridimuodoista.

Myös tekstiviestejä tutkinut Crystal (2008: 17) kirjoittaa tekstiviesteille silmiinpistävän luonteenomaiseksi tällaisen sekä normitetun kielen (kirjakielen) että norminvastaisen kielen (puhekielen) piirteiden käytön sekoittumisen. Niin ikään Halonen (2009: 349) esittää, että kirjallisesta viestinnästä

verkossa tullut sen nopeuden ja reaaliaikaisuuden vuoksi aito tilanteinen vuorovaikutuksen väline, minkä vuoksi puhumisen ja kirjoittamisen välinen raja hämärtyy koko ajan ja keinot siirtyvät helposti kielimuodosta toiseen. Halosen (mt.) mukaan puhutun ja kirjoitetun kielen välillä liikutaan molempiin suuntiin: puhutun kielen variantteja tuodaan kirjoitukseen ja kirjallisia ilmauksia puheeseen.

Honko ym. (2021) kirjoittavat digitaalisissa ympäristöissä toimiville kirjoittamisen yhdistyvän usein multimodaaliseen viestintään ja jo olemassa olevien kirjoitettujen, puhuttujen ja visuaalisten tekstien linkittämiseen ja kierrättämiseen osaksi omaa tekstitoimintaa. Kallionpää (2014: 63) esittääkin tekstin käsitteen ja rakenteen sekä tekstilajien muutoksen liittyvän juuri multimodaalisuuteen, jolla tarkoitetaan sitä, että kirjoituksen sijaan – tai sen lisäksi – teksti voi koostua kuvista, liikkeestä, äänistä, merkeistä tai väreistä. Esimerkiksi älypuhelimet tuovat Vaaralan ja Bodganoffin (2019) mukaan tarjolle lukuisia eri modaliteetteja, kuten puhetta, kuvasymboleita, liikkuvaa kuvaa, tekstiä ja eleitä. Multimodaalisen tekstin tuottaminen vaatiikin perinteistä tekstin tuottamista merkittävästi monipuolisempia ja laaja-alaisempia valmiuksia (Kallionpää 2014: 63).

Siispä, koska nykyään suuri osa kommunikaatiosta on teknologian välittämää, on eri medioiden välittämänä syntynyt monikanavainen, multimodaalinen ja ennen muuta sosiaalinen vuorovaikutusavaruus (Salovaara & Kurvinen 2008: 232). Erilaisten medioiden ja palvelujen kokoelma vaatii käyttäjiltään heittäytymistä, kokeilemista, osallistumista ja kommunikoimista muiden käyttäjien kanssa: näin ihmiset löytävät itselleen ja sidosryhmilleen sopivat vuorovaikutuksen käyttötavat, ja tässä prosessissa kielellä on keskeinen rooli. Salovaaran ja Kurvisen (mt. 233) mukaan teknologian suunnittelun parissa työskentelevälle tutkijalle ei kielen tutkiminen ole nimittäin ainoastaan kiinnostavaa sinänsä, vaan sen analysoiminen auttaa osoittamaan, miksi jokin teknologia valitaan toisen teknologian sijasta. Tällaisessa tutkimuksessa eri teknologiat onkin tarpeellista nähdä osana kommunikaatiota ja muuta sosiaalista vuorovaikutusta (mt.).

Kallionpää (2014: 60) kirjoittaa internetin ja erityisesti sosiaalisen median muuttaneen radikaalisti ihmisten sosiaalisia, teknisiä ja kulttuurisia käytäntöjä 2000-luvulla. Uudet mediaympäristöt ovat vaikuttaneet myös kirjoittamisen käsitteen ja käytäntöjen muuttumiseen kirjoittamisen tapahtuessa nykyään pitkälti uusissa digitaalisissa ympäristöissä (mt. 60–61). Myös Honko ym. (2021) argumentoivat, että kirjoitustaidosta on viime vuosina totuttu puhumaan osana laajempia tekstitaitojen ja monilukutaidon käsitteitä, sillä monille tietokoneen, älypuhelimien ja muiden älylaitteiden tuomat mahdollisuudet ovat lisänneet kirjoittamista ja tehneet siitä aiempaa monimuotoisempaa, multimodaalisempaa ja ehkä myös arkisempaa. Tällainen uudenlainen tekstien tuottaminen sisältyy Hongon ym. (mt.) mukaan monilukutaitoon.

Kallionpää (2014: 60) käyttää digitaalisiin ympäristöihin liittyvästä kirjoittamisesta termiä *uusi kirjoittaminen*, jota hän tarkastelee suhteessa englanninkieliseen *new writing* -termiin ja jolla hän kuvaa sellaisia kirjoittamisessa tapahtuneita uusia toimintamalleja, joilla hän katsoo olevan merkitystä eritoten mediakasvatuksessa ja kirjoittamisen opetuksessa. Termin alkuosa uusi kuvaa kärjistettyäkin erontekoa perinteiseen, tekstilähtöiseen ja yksilöllistä tuotosta painottavaan kouluopetukseen: laajasti muuttunut kirjoittamisen käsite ja siihen liittyvät uudenlaiset käytännöt haastavatkin pohtimaan uuden kirjoittamisen merkitystä myös suomalaisessa koulukontekstissa, jossa mediakasvatuksen voidaan katsoa painottuvan usein vain uusien lukutaitojen opiskeluun uusien kirjoitustaitojen jäädessä painoarvoltaan vähäiseksi (mt. 61–62).

Uudet tekniset ympäristöt ja välineet tekevät Kallionpään (2014: 62) mukaan näkyviksi sellaiset kirjoittamiseen liittyvät muutokset, joita on mahdollista hahmottaa erityisesti kirjoittamisen kulttuuriin ja sosiaalisiin käytäntöihin liittyvien muutosten kautta. Kallionpää (mt.) kuitenkin huomauttaa, että pelkästä muutoksesta puhuminen voi olla harhaanjohtavaa, sillä etupäässä kyse on siitä, kuinka kirjoittamisen taidon määritelmä on laajentunut. Laajentunut kirjoittamisen taidon käsite sisältää nimittäin useita sellaisia osataitoja, joiden ei ole perinteisesti katsottu kuuluvan kirjoitustaidon kenttään (mt.).

Kun puhutaan uuden kirjoittamisen opetuksesta, on muistettava, että kyse ei ole ainoastaan teknologian ja sosiaalisen median välineellisestä hyödyntämisestä, vaan myös – tai pikemminkin – sellaisen kompetenssin tavoitteellisesta harjaannuttamisesta, jota aktiivinen ja taitava kirjoittaja tarvitsee uusissa mediaympäristöissä perinteisten kirjoitustaitojen lisäksi (Kallionpää 2014: 69). Kirjoitustaidon käsitteen laajentuminen koskee kaikkia kirjoitusprosessin osa-alueita, joihin kohdistuvia muutoksia Kallionpää (mt. 67) on hahmottanut kuuden kohdan kautta. Ensinnäkin tekstien tuottaminen vaatii Kallionpään (mt.) mukaan uudenlaisia *teknisiä taitoja* eli jatkuvasti kehittyvien laitteistoiden, muuttuvien sovellusten ja erilaisten verkkotoimintaympäristöjen hallintaa. Tämän lisäksi uusien tekstilajien tuottamistaitoihin liittyvät jo aiemmin mainitut *multimodaaliset taidot*: luova suunnittelu ja esteettisyys korostuvat, kun nykyajan tekstit koostuvat kirjoituksen lisäksi äänistä, kuvista, videoista ja muista merkityksiä välittävistä elementeistä.

Kallionpää (2014: 67) esittää kolmantena uuden kirjoittamisen edellytyksenä *sosiaalisten taitojen* kehittymisen. Kirjoittamista ei nähdä enää vain yksilötaitona, vaan ennen muuta sosiaalisena taitona, sillä kirjoittaminen on nykyisessä internetin osallisuuden kulttuurissa usein aktiivista toimimista erilaisten yhteisöjen jäsenenä. Tekstiä tuotetaan toisinaan myös yhteisöllisenä prosessina. (Mt.) Kun kirjoittaminen tapahtuu julkisesti internetissä, edellytetään kirjoittajilta Kallionpään (mt.) mu-

kaan myös *julkisuustaitoja* eli kommunikointitaitoja, sosiaalisten käytäntöjen hallintaa, tekstien markkinointitaitoja sekä erilaisten säännösten tuntemista.

Viidettä Kallionpään (2014: 67) mainitsemaa uuden kirjoittamisen taitoa edustavat *monisuorittamis- ja tietoisuustaidot*, jotka liittyvät erilaisten uusien tekstilajien taitamiseen ja verkkoympäristössä työskentelyyn. Viimeisenä osattavana uuden kirjoittamisen taitona Kallionpää (mt.) esittää *luovuustaidot*, sillä luovuuden voi katsoa olevan uuden kirjoittamisen keskeinen ominaisuus: se tulee ilmi jatkuvasti muuttuvien tekstilajien luovana tuottamisena ja yhdistelynä, kirjoittajien sisäisesti motivoituneina luovina toimintatapoina sekä uutta etsivänä, leikkivänä ja uteliaana asenteena.

Kallionpää (2014: 65) tarkentaa, etteivät uusiin sosiaalisen median ympäristöihin syntyneet tekstilajit ole kuitenkaan mikään yhtenäinen tekstilajiperhe, vaan uusissa genreissä vaadittava kirjoitustaito vaihtelee huomattavasti eri genrejen välillä: siinä missä toisissa kirjoittaminen voi olla puheenkaltaista ja nopeaa online-kirjoittamista, voivat toiset vaatia pitkäjänteistä, luovaa multimodaalista sommittelua, ohjelmointia ja kehittyneitä yhteistyötaitoja vaativaa kirjoittamista. Koulun ja nuorten vapaa-ajan tekstikäytäntöjen välinen vastakkainasettelu ja sen synnyttämä kuilu puoltaakin Kallionpään (2014: 71) mukaan uusien luku- ja kirjoitustaitojen kouluopetusta. Kallionpää (mt.) kuitenkin painottaa, että uuden kirjoittamisen näkökulmasta pelkästään vapaa-ajan tekstikäytäntöjen integrointia kouluopetukseen teknisten välineiden, tekstilajien tai toimintatapojen tasolla ei voi vielä kutsua varsinaiseksi uusien kirjoitustaitojen opetuksiksi, vaan kouluopetuksen tarkoituksena on myös syventää uusien taitojen osaamista ja opastaa niiden laaja-alaiseen hyödyntämiseen.

Kallionpää (2014: 75) esittää tärkeän huomion siitä, ettei uuden kirjoittamisen oppimisen voida katsoa rajautuvan ainoastaan koululaitoksen piiriin, vaan myös informaaliset oppimisympäristöt tarjoavat tärkeän ja luontevan väylän uusien kirjoitustaitojen opiskeluun. Esimerkkeinä tällaisista oppimisympäristöistä Kallionpää (mt.) mainitsee harrastusympäristöt, internet-yhteisöt, ystävien ja perheenjäsenten kanssa tapahtuvan oppimisen sekä tekemisen kautta tapahtuvan itsenäisen oppimisen. Näiden lisäksi myös non-formaaleilla oppimisympäristöillä, kuten kerhoilla, kursseilla, järjestöillä, työpaikoilla ja kansalaisopistoilla, olisi Kallionpään (mt.) mukaan mahdollisuus muodostaa innostavia ja motivoivia tiloja uuden kirjoittamisen taitojen oppimiseen.

Aikuiset S2-oppijat Kallionpää (2014: 75) huomioi muistuttamalla, että myös oppivelvollisuusiän ylittäneille olisi tarjottava runsaasti mahdollisuuksia päivittää kirjoitustaitojaan laajentuneen kirjoitustaitokäsitteen mukaiseksi. Vaikka uusien kirjoitustaitojen laaja-alaista opetusta ei olisikaan mahdollista toteuttaa aivan lähivuosina, näkee Kallionpää (mt. 75–76) tärkeiksi yksittäisiksi askeliksi niin uuden kirjoittamisen ja niiden tavoitteiden määrittämisen, innovatiivisten ruohonjuuritason opetusmenetelmien, opetuspaikkojen ja -tapojen kehittämisen kuin yleisen koulu-uudistuksen toteu-

tumisen luovia ja yhteisöllisiä oppimisympäristöjä ja muuhun yhteiskuntaan luontevasti avautuvaa oppimiskulttuuria kehittäen. Oman tutkimukseni tarkoituksena onkin tarjota pieni otanta aikuisten S2-oppijoiden uudenlaisen kirjoittamisen konventioiden hallinnasta ja näin osoittaa mahdollinen tarve aikuisille suunnatun S2-opetuksen päivittämiselle.

### 3.3 Sosiolingvistiksestä variaationtutkimuksesta

Nuolijärvi ja Lappalainen (2020: 865) määrittelevät sosiolingvistiikan kielentutkimuksen alueeksi, joka tarkastelee kielenkäytön ja yhteiskunnan sosiaalisen rakentumisen suhdetta ja jonka tutkimuskohteita ovat kieliyhteisön variaatio, kielen muuttuminen, kielen vuorovaikutusfunktiot, kieliasteet ja -käsitteet sekä monikielisyys. Sosiolingvistiikkaa voi kuvata vahvasti aineistolähtöiseksi tutkimussuunnaksi, joka analysoi sekä määrällisin että laadullisin menetelmin kielellisen variaation esiintymisehtoja, funktioita ja muutosta yhteiskunnallisessa kontekstissa (mt.). Vaikka sosiolingvistiikan keskeisiä käsitteitä ovatkin *vaihtelu* ja *muutos*, ollaan sosiolingvistiikassa kiinnostuneita myös siitä, millainen vaihtelu on pysyvää, millaiset kielen muodot elävät kielenkäyttäjien kielellisessä repertuaarissa rinnakkain ja mikä kunkin kielen muodon tehtävä on vuorovaikutuksessa (mt. 867–868).

Suomalaisen sosiolingvistiikan painopiste on ollut variaationanalyysissa, ja sitä onkin harjoitettu suomen kielen parissa vilkkaasti jo kolmen vuosikymmenen ajan (Lappalainen 2004: 13–14). Sosiolingvistisen variaationanalyysin keskeinen lähtökohta on se, että kielessä ilmenevä vaihtelu on sosiaalisesti rakentunutta (Lappalainen 2009: 124). Variaationtutkimuksesta nousevat omankin tutkimukseni kannalta relevantit käsitteet *variaabeli*, *variaatio* ja *variantti*. Variaabeli on synonyymi kielenpiirteelle, variaatiolla tarkoitetaan kielen vaihtelua ilmiönä, ja variantti on tutkittavan kielenpiirteen ilmiö (Nuolijärvi & Lappalainen 2020: 872).

Nuolijärvi ja Lappalainen (2020: 883) kirjoittavat sosiolingvistiikassa kiinnitetyn paljon huomiota sellaisiin nykyisissä kieliyhteisöissä meneillä oleviin kehityskulkuihin, jotka asettavat standardikielen käsitteen uuteen valoon. Tässä on kysymys siitä, miten kieliasteet muuttuvat, miten median vaikutus näkyy kielenkäyttäjien valinnoissa sekä miten puhutun kielen piirteet vahvistuvat niin kutsutussa korrektissa kielenkäytössä ja erilaisissa kirjoitetuissa tekstilajeissa (mt.). Nuolijärvi (2000: 32) onkin jo yli 20 vuotta sitten kirjoittanut uusmedian ja verkkotekstien maailman asettaneen myös sosiolingvistisen tutkimuksen uusien lähteiden ja kysymyksenasettelujen äärelle, sillä ”uusi kielellinen toimintaympäristö muuttaa aina käsitystämme niin kirjoitetusta kuin puhutustakin tekstistä”. Silti myös virtuaalisosiolingvistiikassa tutkimusasetelma on kuitenkin periaatteessa sama kuin aikaisem-

minkin: tutkitaan sitä, miten missäkin tilanteessa puhutaan, mikä muuttuu ja miksi, millä ehdoilla. Etualalle nousee tilanteinen ja tyylillinen variaatio. (Nuolijärvi 2000: 32–33.)

Verkkopuhe ei siis Nuolijärven (2000: 33) mukaan ole yhdenlaista tekstiä, vaan se on puhetta eri tilanteissa, eri puhujien kanssa ja erilaisista asioista – siinä missä kasvokkainkin vuorovaikutus: verkko ei näin ollen ole eri foorumi kuin kasvokkaistilanne, vaan sekä verkossa että muualla on eri foorumeita. Sosiolingvistiikan uusia haasteita olikin 2000-luvulla selvittää, miten reaali- ja virtuaali-maailmat vertautuvat ja liittyvät toisiinsa (mt.). Sosiaalisten median kanavien kehittyessä ja laajentuessa jatkuvasti aihe on entistä ajankohtaisempi tänä päivänä, ja siksi halusin itsekin tutkia, millaista puhe- ja kirjakielen variaatiota aikuisten S2-oppijoiden käymässä virtuaalisessa vuorovaikutuksessa on nyt, kun ihmisten välinen vuorovaikutus on ennen kaikkea teknologisvälitteistä.

Kielessä on kautta aikain ollut variaatiota eli vaihtelua – eiväthän kaikki kieliyhteisön puhujat käytä kieltä täsmälleen samalla tavalla kaikissa tilanteissa (Ojutkangas ym. 2014: 204). Kaikki käytössä olevat kielet muuttuvat, ja muutos ja dynamiikka kuuluvat kieliin. Vaikka kielenulkoinen maailma muuttuukin jatkuvasti, muuttuu kieli muun maailman mukana pysyen näin käyttökelpoisena. (Mt. 213.) Kielen muuttumisen syyt voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään: kielenulkoisiin ja kielensisäisiin. Siinä missä kielensisäiset syyt liittyvät kielijärjestelmän toimivuuteen ja tasapainoon, liittyvät kielenulkoiset kieliyhteisöön. (Mt. 218.) Kielenulkoisen maailman muuttuminen on vaikuttanut kieleen juuri esimerkiksi siinä, kuinka tietokonevälitteinen vuorovaikutus on tuonut kirjoitettuun kieleen puhutun kielen piirteitä (mt. 222).

Mantila (2004: 323) kuvaa aiempien sosiolingvististen tutkimusten perusteella tiedettävän varsin tarkasti esimerkiksi sen, mitkä kielen piirteet ovat yleistäviä ja mitkä väistyviä sekä mitkä piirteet ovat neutraaleja alueellisesti ja sosiaalisesti ja mitkä puolestaan kertovat ennemminkin käyttäjänsä taustasta. Esimerkkinä Mantila (mt.) esittää erilaiset puhekielen piirteet, jotka ovat leimautuneet suomalaisessa puheyhteisössä tietyllä tavalla ja joihin liitetään erilaisia kulttuurisia merkityksiä. Mantilan (mt.) mukaan niin kirjakielen kuin puhekielen ja murteiden monet muodot ovat kyllä tuttuja suomea puhuville, mutta valitsemalla puheeseensa erilähtöisiä aineksia puhuja voi joko tietoisesti tai tiedostamattaan rakentaa omaa yksilöllistä identiteettiään. Tämä voi selittää esimerkiksi sellaisia nykypuhekielen ilmiöitä, joissa jokin alun perin pienen tai etäisen murrealueen piirre alkaa levitä sekä maantieteellisesti että sosiaalisesti uusiin käyttäjäryhmiin (mt.). Erilaisten osakielten eli varieteettien osittain hankalan rajauksen ja määrittelyn vuoksi Mantila (mt. 325) on ehdottanut, että sosiolingvistiikassa puhuttaisiin varieteettien lisäksi myös enemmän varioivista *kielenpiirteistä*, ja tätä käsitettä hyödynnän omassakin tutkimuksessani.

Variaation voi jakaa myös toisella tapaa kahteen päätyyppiin: alueelliseen ja sosiaaliseen vaihteluun sekä tilanteiseen vaihteluun (Ojutkangas ym. 2014: 204). Lappalaisen (2008: 86) mukaan sociolingvistisissä tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu tilanteisen vaihtelun todellisuudessa tapahtuvaa ilmenemistä, on huomio kiinnitetty ennen kaikkea sellaisiin verrattain tiheästi esiintyviin äänne- ja muotopiirteisiin, joissa ilmenee puhe- ja kirjakielen välinen ero. Tutkimukset ovat paljastaneet, että mikäli vaihtelua on ollut havaittavissa, kirjakielen mukaisten muotojen käyttö on ollut runsaampaa muodollisina pidetyissä tilanteissa, joissa esimerkiksi vuorovaikutustilanteen rakenne on säädelty ja osallistujien roolit ennalta sovittu. Puhekielisiä muotoja on puolestaan käytetty vapaamuotoisemmissa tilanteissa, joissa vuorovaikutus ei ole ollut yhtä päämäärähakuista ja joissa osallistujat voivat vaihdella roolejaan vapaammin. (Mt.) Tämä havainto puoltaa sitä, että tarkastelen itsekin puhe- ja kirjakielen variaatiota juuri tällaisissa vapaamuotoisissa ja epämuodollisissa, tekstiviestigenreä edustavissa kirjallisissa testisuorituksissa.

Oma tutkimukseni keskittyy tarkastelemaan puhe- ja kirjakielen variaatiota S2-kontekstissa, mutta suomea äidinkielenään puhuvien puhekielisiin ilmauksiin kohdistuvaa sociolingvististä tutkimusta on silti mielekäästä avata tässä yhteydessä. Esimerkiksi Hanna Lappalainen on sociolingvististä variaationtutkimusta edustavassa väitöskirjassaan *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua* (2004) tutkinut pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten aikuisten puhekieltä erilaisten kielenpiirteiden valossa. Tutkimuksen kohteena on ensisijaisesti kahden kielimuodon, normitetun yleiskielen ja pääkaupunkiseudun puhekielen, välinen vaihtelu puhutussa vuorovaikutuksessa (mt. 23).

Variaatiota äidinkielisten suomenoppijoiden kirjoitetuissa teksteissä on sen sijaan tutkittu sociolingvistiikan piirissä huomattavasti puhuttua kieltä vähemmän, mutta arkipäiväistynyt pikaviestintävuurovaikutus on luonut alati kasvavan tarpeen sen tutkimiselle. Tutkimusta onkin tehty jo lukuisissa opinnäytetöissä, ja muun muassa Iina Salonen on tarkastellut puhekielen piirteiden esiintymistä alakoululaisten *Unelmien päivä* -kirjoitelmissa pro gradussaan *Puhekielen piirteiden esiintyminen alakoululaisten kirjoitelmissa* (2012). Puhekielisyyttä verkkokeskustelussa on puolestaan tutkinut Jouni Karppinen maisterin tutkinnon tutkielmassaan *Puhekielisyyttä verkkokeskustelussa* (2011), minkä lisäksi WhatsApp-keskusteluissa esiintyviä puhekielen piirteitä ovat tarkastelleet sekä Kea Ruuttunen pro gradussaan *Kolmen ikäpolven sukulaisten puhekieliset ja kirjakieliset kielenpiirteet WhatsApp-pikaviestikeskusteluissa* (2019) että Roni Hermo pro gradussaan *Variaatiosta ja sen funktioista nuorten porilaisten puhutun kirjoitetun keskusteluissa* (2018). Vuonna 2022 on ilmestynyt myös Mikaela Pihlajamäen pro gradu -tutkielma *Kielelliset repertuaarit erään sosiaalisen verkoston*

*WhatsApp-keskusteluissa vuosina 2015–2020*, jossa Pihlajamäki tarkastelee eteläpohjalaisten nuorten kielellisiä resursseja WhatsApp-pikaviestintävuorovaikutuksessa.

Kaikki kirjoitettu kieli ei siis ole kirjakieltä eikä puhuttu kieli puhekieltä (Jarva & Nurmi 2009: 6). Omassa tutkimusaineistossani puhe- ja kirjakieliset ilmaukset esiintyvät nimenomaan kirjoitetun kielen muodossa, jolloin tutkimuksen kohteena on kirjoitetussa kielessä ilmenevä kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatio. Myös oma tutkimusaineistoni vertautuu jo aiemmin mainittuihin pikaviestinnästä tehtyihin tutkimuksiin, vaikka se onkin kerätty testiolosuhteissa: tehtävänantona on kuitenkin ollut laatia vastaus kaverin lähettämään tekstiviestiin, jolloin aineiston sisältämät testisuoritukset voidaan nähdä pikaviestittelynä. Seuraavaksi käsittelen lingvistisen tekstintutkimuksen näkökulmaa, johon työni sosiolingvistisen variaation tutkimuksen ohella kontekstualisoituu ja joka tarjoaa työkaluja nimenomaan kirjoitettujen tekstien, kuten tekstiviestien, analysointiin.

### 3.4 Lingvistisestä tekstintutkimuksesta

Tekstintutkimus pyrkii Virtasen ja Hiidenmaan (2020: 832) mukaan saamaan ymmärrystä siitä, millaisia etenkin kirjoitetut tekstit ovat ja miksi ne ovat sellaisia kuin ovat. Virtanen ja Hiidenmaa (mt. 833) määrittelevät tekstit sosiaalisiksi ja semioottisiksi eli *sosiosemioottisiksi* kokonaisuuksiksi. Tekstien sosiaalisuudella he tarkoittavat ensinnäkin näkemystä siitä, että ihmisyhteisöissä ja -kulttuureissa on vakiintuneita ja tunnistettavia (joskin varioivia ja ajan myötä muuttuvia) esitystapoja, rakennekaavoja ja puhetapoja, joita hyödynnetään sekä tekstien tuottamisessa että niiden tulkinnassa. Toiseksi sosiaalisuudella viitataan siihen, kuinka kaikki tekstit kiinnittyvät lukuisiin aikaisempiin teksteihin esimerkiksi vastaamalla niihin, kommentoimalla niitä sekä toistamalla ja kyseenalaistamalla niiden konventioita. Toisin sanoen tekstit on ymmärrettävä kielenkäytön, ei kieliopin, yksiköiksi, sosiaalisen kanssakäymisen kokonaisuuksiksi – vastaavaan tapaan kuin sosiolingvistisen variaation tutkimuksen kehyksessäkin kielellisten valintojen avulla rakennetaan sosiaalisia merkityksiä. (Mt.) Tekstin semioottisuudella Virtanen ja Hiidenmaa (mt.) tarkoittavat puolestaan sitä, että tekstit ovat aina vähintään yhteen merkkijärjestelmään tukeutuvia ja niiden puitteissa tulkittavissa olevia merkityskokonaisuuksia. Teksti voi olla joko yhden osallistujan itsenäisesti alusta loppuun tuottama, tai se voi toteutua yhteistoiminnallisesti vuoropuheluna, kuten kasvokkai keskusteluna tai pikaviestittelynä (mt.).

Tekstien merkitysten ajatellaan laadullisen tekstintutkimuksen saralla rakentuvan kontekstuaalisesti, eikä tekstejä tarkastella itsenäisinä tai suljettuina merkityskokonaisuuksina – sama ajatus on



myös jo esitellyssä pragmatiikassa (vrt. Nikula 2000: 331). Tekstintutkijan tehtävänä onkin tunnistaa tekstin antamat vihjeet konteksteistaan ja perustella, että nämä kontekstit ovat olennaisia analysoitavien merkitysten kannalta (Virtanen & Hiidenmaa 2020: 839). On kuitenkin huomioitava, että kontekstien ja tekstien suhde voidaan nähdä myös kaksisuuntaisena: silloin kun teksti nojaa tiettyihin konteksteihin, se myös rakentaa samanaikaisesti kuvaa siitä, millaisia nämä kontekstit ovat. Teksti-merkitysten ei siksi ymmärretä rakentuvan niinkään yksittäisissä sanoissa ja rakenteissa vaan pikemminkin siinä, miten ne yhdessä muodostavat tilanteisesti ja kulttuurillisesti ymmärrettäviä merkityksiä ja toimintajaksoja. (Mt.) Tekstintutkimuksessa onkin tarkasteltu paljon myös yksittäisille genreille luonteenomaisia toimintajaksoja ja kokonaisjäsentelyitä (mt. 849). Virtanen ja Hiidenmaa (mt.) määrittelevät genren sosiaalisesti vakiintuneiksi toiminnan muodoiksi, jotka näkyvät samaa tarkoitusta palvelevien tekstien jonkinasteisena samankaltaisuutena, joka voi koskea tekstirakenteen lisäksi tai asemesta esimerkiksi sisältöä, vuorovaikutussävyä, taittoa tai julkaisukontekstia.

Oman tutkimukseni kannalta on olennaista tietää, että tekstintutkimuksella voidaan Virtasen ja Hiidenmaan (2020: 841) mukaan vastata muun muassa siihen, miten tietynlaisissa tekstiympäristöissä ilmaistaan tietynlaisia merkityksiä. Toisaalta se tarjoaa vastauksia siihen, millaisissa tekstiympäristöissä tietynlaisia kielellisiä rakenteita tai sanoja käytetään ja mitä tehtäviä ne näissä ympäristöissä toteuttavat (mt. 841, 846). Edellä mainittuja kysymyksiä on mahdollista analysoida lingvistisen tekstintutkimuksen avulla. Pohdittaessa sitä, miten ja missä määrin tekstien merkitykset syntyvät kielen keinoin, voidaan tarkastella sitä, millaisten keinojen avulla vaikkapa yksittäinen toiminto voidaan toteuttaa ja millaiset kontekstuaaliset seikat keinojen valintaan vaikuttavat. (Mt. 846.) Virtanen ja Hiidenmaa (mt. 846–847) kuitenkin huomauttavat, että tiettyihin kielen keinoihin keskittyminen voi kyllä tuottaa systemaattisen analyysin kielen käyttötavoista konteksteineen, muttei kuvaa kattavasti niitä toimintoja ja toimintajaksoja, joiden toteuttamista keino palvelee. Tekstintutkimuksen lähtökohdaksi voidaan yhtä kaikki ottaa esimerkiksi jokin tietty merkityspiirre ja selvittää, kuinka se todentuu tekstissä kielellisesti (mt. 854; kielenpiirteiden varioivuudesta Mantila 2004: 323–325). Tästä on kyse myös minun tutkimuksessani.

*Kielenpiirre* on siis olennainen käsite sekä sosiolingvistisen variaation tutkimuksen että lingvistisen tekstintutkimuksen konteksteissa. Tekstintutkija Heikkisen (2009: 8) mukaan kielellinen piirre on tekstissä, ja jokainen teksti on oletettavasti jotakin lajia tai käy keskustelua lajikonventioiden kanssa. Kielentutkimuksessa piirteistä puhutaan Heikkisen (mt. 15) mukaan melko väljästi ja ei-analyttisesti. Kieli hahmotetaan tutkimuksissa usein kokonaisuutena, joka muodostuu yksittäisistä kielenpiirteistä: äänneistä muodostuu morfeemeja, morfeemeista sanoja, sanoista lausekkeita, lausekkeista lauseita ja lausumia, lauseista ja lausumista tekstejä sekä teksteistä kielenkäyttöä (mt.).

Piirteellä voidaan tarkoittaa myös väljästi määritellen sellaista tekstissä näkyvää kielellistä tai muuta valintaa tai valintojen yhdistelmää, jolla on omanlaisiaan merkitystehtäviä – myös tekstin jaksottamiseen ja lajimerkityksiin liittyviä. Piirre voi siis olla sekä jotain tekstissä konkreettisesti näkyvää että abstraktia, tekstikokonaisuutta ja lajia jäsentävää. (Heikkinen 2009: 17.) Heikkinen (mt. 18) tähdentääkin, etteivät tekstien piirteet ole irrallisia tai itsenäisiä, vaan ne toteuttavat viestintätehtäviä osana kielenkäytön kokonaisuutta, tekstiä ja tilannetta, kielenkäyttäjien kognitiota ja osallisuutta ihmisyhteisöjen toimintaan.

Heikkinen (2009: 17) kuvaa osan tutkittavista piirteistä olevan sellaisia, että niiden eristämisessä teksteistä erilaiset muodolliset kriteerit ovat keskeisiä. Kielitieteellisiä tutkimuksia on tehty paitsi foneettisista ja fonologisista piirteistä, myös ainakin morfologisista, syntaktisista, semanttisista ja pragmaattisista piirteistä. Piirteiden tutkimus voi kohdistua niin puhuttuun kuin kirjoitettuun kieleen, niin eri kieliin kuin aluemurteisiin sekä niin yksittäisiin sanoihin kuin tekstikokonaisuuksiin. (Mt. 19.)

Piirteen käsitettä on käytetty fonologian, tietynlaisen semantiikan ja sosiolingvistiikan lisäksi aktiivisesti ja analyttisesti korpuslingvistiikassa (Heikkinen 2009: 20). Kvantitatiivista korpustutkimusta luonnehtii piirteiden luokittelu, niiden määrien laskeminen ja vertailu, tilastollisten mallien tekeminen yhteisesiintymistä, korpusten keskinäinen vertailu sekä yleisten ilmiöiden erottaminen satunnaisista (mt.). Leksikaalisten ja kieliopillisten piirteiden yleisyyttä sekä niiden yhteisesiintymiä ja suhteita tilanteisiin voidaan luonnehtia yleisesti *rekisterin* käsitteellä (mt.), joka on paljon käytetty käsite myös sosiolingvistiikassa, sillä sosiolingvistinen variaationtutkimus on tyypillisesti piirrelähtöistä.

Piirrelähtöinen tekstilingvistinen tekstilajianalyysi edellyttää Heikkisen (2009: 21–22) mukaan tekijältään tutkimuksen lähtökohtien pohtimista monista näkökulmista, joita kaikkia ei kuitenkaan ole mahdollista sisällyttää jokaiseen tutkimukseen. Näitä ovat tutkittavan piirteen määrittely ja suhde lähipiirteisiin, piirteen muoto tai muodot ja monitasoiset ja -ulotteiset merkitykset (funktio), piirteen suhde tekstikokonaisuuteen, tekstissä kielennetyin piirteen suhde tekstilajiin ja sen muihin ominaispiirteisiin sekä tutkittavan tekstin tai tutkittavien tekstien suhde tekstilajinormeihin ja -oletuksiin ja tekstilajijärjestelmään (mt. 22).

Heikkisen (2009: 23) mukaan abstrakti tekstilajin piirre voi kielentyä konkreettisesti monin eri tavoin, mikä on yksi syy siihen, että samaankin tekstilajiin kuuluvat tekstit varioivat ja ilmentävät erilaisia tyyliä. Yksittäisiä tekstejä voi vertailla kvalitatiivis–kvantitatiivisesti konkreettisina sanastollis–kieliopillisen tason piirteinä, mikä voi toimia lähtökohtana niiden abstraktien tekstilajiominaisuuksien tulkitsemiseen (mt. 24).

Heikkinen (2009: 24) painottaa edelleen, että yksittäisten tekstielementtien havaitseminen on välittömässä yhteydessä merkityksenantoon. Näin ollen kaikki mikä tekstissä on, siis jokainen yksittäinen kielellinen elementtikin, tuottaa tulkintaa tekstikokonaisuudesta (mt.). Tässä yhteydessä voidaan puhua *kielellisestä valinnasta*. Valinnasta puhuttaessa painopisteen voidaan katsoa olevan tekstin tuottamisen ja tulkitsemisen prosesseissa sekä tekstilajissa toimintana: niin merkitysten tuottamisessa kuin tulkitsemisessä tehdään valintoja. Kun taas puhutaan piirteestä, korostuu yhtäältä teksti tuotteena, toisaalta tekstilaji abstrakteina ominaisuuksina ja niistä muodostuvana kokonaisuutena. Toisin sanoen valinta on se prosessi, joka synnyttää tekstiin tietyn piirteen. (Mt. 24–25.)

Tekstianalyysissa tekstejä voi lähestyä monista näkökulmista: tutkimuksen lähtökohtana voi olla esimerkiksi teksteistä rajattavissa oleva kielen ilmiö tai vaihtoehtoisesti tekstikokonaisuus sekä sen rakentuminen muodollisista osista ja funktionaalisista jaksoista tekstilajin konventioiden mukaisesti (Heikkinen 2009: 25–26). Heikkisen (mt. 25) mukaan kielellisten elementtien erittelystä voidaan tehdä tulkintoja esimerkiksi kielelliseen käyttäytymiseen, identiteetteihin, valtaan tai ideologiaan liittyen.

Siinä missä osa tekstilajeista on vakiintuneita, muuttuvat toiset jatkuvasti. Eri lajeihin kuuluvat tekstit vaikuttavat jatkuvasti toisiinsa, jolloin syntyy tekstilajien sekamuotoja ja sitä myötä kokonaan uusiakin tekstilajeja. (Heikkinen 2009: 27.) Heikkinen (mt. 27–28) toteaaakin koko kirjoitetun kielen tekstilajien järjestelmän olevan muuttumassa: vakiintuneetkin tekstilajit saattavat alkaa näyttää uudeltaisilta esimerkiksi internetissä tai muissa moderneissa viestimissä saaden näissä yhteyksissä uusia piirteitä.

On tärkeää tässä yhteydessä huomioida, että jotta kieli voisi toimia ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tarkoituksenmukaisella tavalla, on siinä oltava järjestyneisyyttä, systemaattisuutta, ennustettavuutta, toistuvuutta, vakautta ja käytänteitä (Heikkinen 2009: 28). Kieli on paitsi abstrakti rakenteiden järjestelmä, myös konkreettista ja jokapäiväistä toimintaa ja vuorovaikutusta, jolla on aina jonkinlainen vaikuttamisfunktio ihmisten välisessä puheessa tai kirjoituksessa (mt. 28–29). Tekstijoukot muodostavatkin Heikkisen (mt. 29) mukaan toimintana ja ulkoisilta ominaisuuksiltaan jonkin oletetun tekstilajin, joka todentuu tehdyissä kielellisissä valinnoissa eli konkreettisissa kielenpiirteisissä. Tekstuaalinen vertailu perustuu siis tavallisesti oletukseen, että vertailtavat tekstiotokset ovat samaa tekstilajia tai genreä, tavallisimmin siis jossain olennaisessa mielessä funktioltaan samanlaisia: eri funktiot voidaan nähdä erilaisina kielenkäytön lajeina, kuten kertomisena, kuvailuna, argumentoimisena ja informoimisena, tai erilaisina tekstityyppeinä, kuten kertovina, kuvailevina, perustelevina, erittelevinä ja ohjaavina (Mauranen 2000: 312; Finto 2021). Tällainen tekstilajiluokitus perustuu kie-

lollisen toiminnan tyyppiin, joka on vakiinnuttanut asemansa tekstilingvistiikassa (Mauranen 2000: 312–313).

Tekstin funktiot voidaan käsittää myös toisesta lähtökohdasta: tekstin funktion ajatellaan muodostuvan ennen kaikkea siitä tehtävästä, joka tekstillä on ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Tällä tavalla nähtyinä genret ovat siis yhteisössä tunnistettavia retorisia muotoja, joilla on tyypillisiä ja vakiintuneita piirteitä samankaltaisissa sosiaalisissa tilanteissa toistuessaan. (Mauranen 2000: 313.) Shoren ja Mäntysen (2006: 9–10) mukaan on vaikea puhua yksittäisestä tekstistä ilman, että luokitelisisimme sitä jollain tavalla: pystymme suhteellisen helposti erottamaan toisistaan esimerkiksi ystävien välillä käydyn keskustelun matkatoimistoasioinnista tai lääkärin vastaanotolla käydystä dialogista. Vaikka minkään genren teksti ei koskaan toistu täysin samanlaisena, on niiden esiintymillä usein siinä määrin samankaltaisuuksia, että ne voidaan luokitella samaksi tekstilajiksi. Näin ollen myös esimerkiksi tutkimusta tehdessä on aineiston rajausta jo itsessään oletus tekstilajista, jos tutkimuskohteena on johonkin tiettyyn genreen kuuluvia tekstejä. (Mt. 11.) Genren eli tekstilajin käsite on olennainen myös minun tutkimuksessani, sillä käytän termiä *tekstiviestigenre* kuvaamaan sitä tekstilajia, joihin oletan aineistoni kirjoitetussa muodossa olevien testisuoritusten lukeutuvan.

Kalliokoski (2006: 240) kuvaa tekstilajien konventioiden syntyvän ja muuttuvan kielenkäyttäjien muodostaman yhteisön tarpeiden ja normien mukaan kunkin genren tradition pohjalta. Sosiokulttuurisen kontekstin muutokset vaikuttavat myös tekstilajistoon, jolloin perinteisten genrejen muutos voi johtaa uusien genrejen eriytymiseen, vanhojen genrejen yhteensulautumiseen ja uusiin tarpeisiin kehitettyjen genrejen syntymiseen (mt.). Tekstilajin tajulla Kalliokoski (mt. 241) puolestaan tarkoittaa kielenkäytön sosiokulttuuristen käytäntöjen tuntemusta sekä herkkyyttä eri tekstilajien käytännöille ja niiden muutoksille. Tekstilajin taju onkin ominaisuus, jota vaaditaan sekä lukijalta että kirjoittajalta (mt.). Kirjoitetun kielen tekstilajien yhteydessä on Kalliokosken (mt. 248) mukaan syytä korostaa normitettua eli sitä, että arvioitaessa kirjoitettuja tekstejä tuotteina joutuu tarkkailun alle se, miten ne noudattavat tekstilajinsa kielellisiä, tyylillisiä ja tekstuaalisia konventioita. Tästä syystä myös ei-syntyperäisen kirjoittamat tekstit joutuvat tarkemman arvioinnin kohteeksi kuin heidän puheensa, jossa tietävästi siedetään enemmän virheitä kuin kirjoituksessa (mt. 246, 248; myös Kalliokoski 2008: 349).

Kielenopetuksen kannalta on siksi mietittävä aina myös mitä kirjoittamisen opetuksen yhteydessä opetetaan ja opetellaan kirjoittamaan (Kalliokoski 2006: 249). Kirjoittamisen konteksti ja tavoitteena oleva tekstilaji saattavat nimittäin jäädä usein kirjoituskurssien ja jopa testien tehtävänänoissa tarkentamatta, mikä heijastuu luonnollisesti myös itse teksteihin. Tämän vuoksi onkin ongel-

mallista, jos kirjoittaminen nähdään vain kielenopetusta tai kielitaidon kasvattamista palvelevana toimintana. (Kalliokoski 2006: 249.)

### 3.5 Tutkittavat kielenpiirteet

Jo ennen sosiolingvistisiä tutkimuksia on epävirallisen nykypuhe-suomen tuntomerkkeinä lueteltu parikymmentä äänne-, muoto- ja lauseopillista piirrettä, joiden edustuksen on katsottu poikkeavan yleis-kielen normeista (Mielikäinen 1986). Vaikka tällaiset variantit on usein luokiteltu tyypillisiksi helsinkiläisyyksiksi, ovat ne tosiasiaassa kuuluneet moniin paikallismurteisiin. Uusien puhekielen muodoista pidettyjen varianttien levikkialueen laajuus selittääkin niiden säilymisen, leviämisen ja yleistymisen. (Mt.)

Mielikäinen (1986) myös tähdentää, että vaikka osa suomalaisista käsittääkin tietyt murrepiirteet osaksi maantieteellistä murretta, ovat ne useimmille jo taustastaan irtaantuneita, nimenomaan puheen epävirallisuutta osoittavia äänne- ja muotoasuja. Mantilan (2004: 322) mukaan yhä useampi suomalainen käyttää sellaista arjen puhekieltä, joka ei paljasta mitään heidän taustastaan, ja tässä mielessä puhe-suomen voi katsoa yhtenäistyneen. Mantila (mt. 325) kutsuukin yleisiksi ja neutraaleiksi puhekielisyyksiksi sellaisia nykypuhekielen piirteitä, joilla ei ole tutkimuksissa havaittu olevan suurta ikä- tai sukupuoliryhmittäistä variaatiota vaan jotka ovat tunnettuja kaikkialla puhutussa suomessa niin alueellisesti kuin sosiaalisesti. Tällaisia piirteitä ovat Mantilan (mt. 325–326) mukaan niin sanotun passiivimuodon käyttö monikon ensimmäisen persoonan funktiossa (*me leivotaan*), yksikkömuoto monikon 3. persoonassa (*ne leipoo*), *i:n* loppuheitto (*kaks, hyppäs*), *i*-loppuisen diftongin jälkikomponentin kato (*punanen, sellanen*) sekä jotkin persoonapronominit (*se* ja *ne* 3. persoonan pronomineina sekä varauksellisemmin *mä* ja *sä* 1. ja 2. persoonan pronomineina). Yleisesti ottaen nykypuhekielen tuntomerkeistä voisi Mielikäisen (1986) mukaan päätellä vaihtelutapauksissa pyritävän aina lyhyempiin äänne- ja muotoasuihin.

Tiina Moisander on pro gradu -tutkielmassaan *Tehäaks verbeillä puheen tuntua? Aikuisille suunnattujen S2-oppikirjojen dialogien verbit puhekielen mallin rakentajina* (2014) tarkastellut aikuisille suunnattujen S2-oppikirjojen sisältämien dialogien puheenomaisuutta ja variaatiota verbien osalta. Moisanderin tutkimuksesta selviää, että oppikirjoissa yleisiä tapoja puhekielisyyksien luomiseen olivat esimerkiksi minunkin tutkimukseni tarkastelun kohteeksi valituista kielenpiirteistä *me-passiivi* (joista minä käytän termiä *monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin tai-*

*vutus*) sekä verbien pikapuhemuodot, joihin lukeutuvat muun muassa juuri *olla*-verbin pikapuhemuodot, joita minäkin tutkimusaineistostani analysoin.

### 3.5.1 Persoonapronominit

Persoonapronominit ovat itsenäisiä substantiivilausekkeina toimivia pronomineja, joilla viitataan joko keskustelutilanteen osapuoliin (1. ja 2. persoona) tai keskustelunalaisiin henkilöihin (3. persoona). Puheaktipronominit, eli 1. ja 2. persoonan pronominit (*minä, sinä, me, te*), viittaavat keskustelutilanteen kahteen välttämättömään osapuoleen, puhujaan ja puhuteltavaan, kun taas 3. persoonan pronominit (*hän, he*) viittaavat kolmanteen osapuoleen, joka ei ole puhuja tai puhuteltava. (VISK § 716.)

Persoonapronomineilla on myös paljon yksitavuisia variantteja, kuten *mä, mää* ja *mie* sekä *sä, sää* ja *sie*. Näistä lyhytvokaaliset *mä* ja *sä* ovat varsin yleisiä ja neutraaleja puhutun kielen variantteja, jotka ovat yleistyneet viime vuosikymmeninä. (VISK § 716.; Mantila 2004: 326) Puhutun kielen varianteiksi luetaan myös *se-* ja *ne-*pronominit viittaamassa ihmisiin (VISK § 717; Mantila 2004: 326).

Myös Mielikäinen (1986) on kuvannut yhdeksi nykypuhekielen hämäläis-, pohjalais- ja savolaismurteista peräisin oleviksi tuntomerkiksi *se* ja *ne* viittaamassa henkilöihin sekä *minä-* ja *sinä-*pronominiin lyhyet muodot *mä* ja *sä* taivutusmuotoineen. Mielikäinen (2009: 18) kutsuu tällaisia persoonapronominiinien muotoja *lyhentymä-* tai *kulumamuodoiksi*, joista *n* on kadonnut laajalti suomen murteissa. Persoonapronominiinien *minä* ja *sinä* lyhyitä variantteja voikin laajan, sekä länsi- että itämurteisiin ulottuvan levikkinsä vuoksi pitää myös nykypuhekielen tuntomerkkeinä (mt. 20; Mantila 2004: 326).

### 3.5.2 *Olla*-verbin taivutus

Omassa tutkimuksessani toinen tarkastelunalainen kielenpiirre on *olla*-verbin taivutus, jota myös Mielikäinen (2009) on tarkastellut lähemmin. *Olla*-verbin konsonantiton taivutusvartalo *oo-* kuuluu Mielikäisen (mt. 18) mukaan murteiden laajalevikkisimpiin piirteisiin, sillä niitä käytetään niin hämäläis- ja pohjalaismurteissa kuin molemmissa itämurteissa. Mielikäinen (mt. 19, 23) käyttää tällaisista konsonantittomista lyhentymämuodoista termiä *pikapuhemuoto*, ja *olla* on itse asiassa pikapuheisiksi kuluneista verbeistä kaikkein suurtaajuisin. Näin ollen sekin voidaan katsoa yhdeksi nyky-

puhekielen tuntomerkeistä (Mielikäinen 2009: 20; Mielikäinen 1986). Myös Moisanderin (2014) tutkimuksesta selviää, että aikuisille suunnatuissa S2-oppikirjoissa ylivoimaisesti yleisin pikapuhemuotoinen verbi on *olla*-verbi.

### 3.5.3 Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus

Useimmissa murteissa ja puhekielessä persoonakongruenssi poikkeaa monikon ensimmäisen persoonan suhteen kirjakielisestä paradigmasta lähes yksinomaan, kun *mme*-päätteisen persoonamuodon asemesta käytetään passiivimuotoa. Passiivimuodon käyttö erottaakin puhutun kielen persoonajärjestelmän kirjakielen järjestelmästä kahdessa suhteessa: Ensinnäkin passiivimuodon esiintyminen tekee monikon ensimmäisen persoonan pronominita lauseessa jotakuinkin pakollisen, kun taas *mme*-tunnusinen verbimuoto ei edellytä persoonapronominin läsnäoloa. Passiivimuoto myös häivyttää monikossa spesifisten ja ei-spesifisten persoonien rajaa. (VISK § 1272.)

Mantilan (2004: 325) mukaan *me mennään* -passiivimuodon voi jo sanoa lähes korvanneen *me menemme* -muodon, jota kuulee arkipuheessa enää harvoin. Myös Piippo, Vaattovaara ja Voutilainen (2016: 61) kuvaavat monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn passiivimuodon kuuluvan sellaisiin puhekielen piirteisiin, joiden on tutkimuksissa osoitettu olevan muutoksessa kieliyhteisön tasolla. Passiivimuoto onkin jo niin vakiintunut arkipuheessa, että se pyrkii monilla osaksi kirjoitustakin (mt. 62). Mielikäinen (1986) on katsonut passiivin käytön monikon ensimmäisessä persoonassa levinneen nykypuhekieleen sekä itä- että länsimurteista.

## 3.6 Katsaus aikuisille suunnatun S2-opetuksen tulevaisuuteen

Kalliokoski (2008: 349) kuvaa tekstin kirjoittamista ja sen lukemista sosiaalisesti tapahtumaksi, jota säätelevät kunkin yhteisön (kirjallista) kielenkäyttöä koskevat normit ja arvot. Esimerkiksi Suomessa koulujen kirjoittamisen opetus vaikuttaa siihen, kuinka suhtaudumme kirjoitettuun tekstiin ja sen virheisiin. Koulussa kirjoitukset korjataan ja virheellinen teksti tulkitaan huonoksi ja keskeneräiseksi. (Mt.) Kalliokoski (mt.) myös huomauttaa, että kun kirjoittajien äidinkieli ei ole suomi, joutuvat heidän tekstinsä kaksin verroin äidinkielisiä puhujia tarkemman tarkastelun alle: tekstejä arvioidaan sekä kielitaidon että kirjoitustaidon eli tekstintaitojen osalta. Ongelmallista kielenopetuksen ja testauksen

tai toisen kielen oppimisen ja käytön tutkimuksen kannalta onkin se, että kirjoittajien kirjoitustaidot ja heidän suomen kielen taitonsa eivät monesti ole erotettavissa (Kalliokoski 2008: 349).

Kalliokoski (2008: 355) kuvaa etenkin suhteellisen edistyneiden S2-kirjoittajien teksteille ominaiseksi sen, että virheellisiltä tai poikkeavilta tuntuneet kielelliset valinnat selittyvät joko sillä, että kirjoittaja pyrkii ylittämään kielitaitonsa rajat hakiessaan kohtaamaansa idiomaattista rakennetta tai sillä, että hän soveltaa liiallisesti oppimiaan kielen sääntöjä käyttäen esimerkiksi joitain kielen rakenteita epäidionaattisesti. S2-kirjoittajien teksteistä siis erottuu Kalliokosken (mt.) mukaan pyrkimys yhtäältä äidinkielisten kirjoittajien kaltaiseen sujuvuuteen ja toisaalta opittujen sääntöjen yksiuotteeseen soveltamiseen. Siksi monen maahanmuuttajataustaisen oppijan kirjoitelman voikin jo ensi lue-  
malta tunnistaa ei-äidinkielisten kirjoittajan laatimaksi (mt. 356).

Nikula (2000: 350) argumentoi, että kun kieltä katsotaan formaalisesta näkökulmasta, on tärkeää, että vieraita kieliä puhuvien käyttämä kieli on muodollisesti eli kieliopillisesti oikeaa. Kielen rakenteiden hallinta ei kuitenkaan Nikulan (mt.) mukaan yksin takaa kommunikaation onnistumista, vaan pragmaattisesta näkökulmasta katsottuna kielen muodollisen oikeellisuuden ohella vähintään yhtä tärkeää on, että kieli on sopivaa suhteessa puhekuppaneihin ja kielenkäyttötilanteisiin. Pragmaattisella kielitaidolla tarkoitetaan sitä, että kielenkäyttäjät pystyy mukauttamaan kielenkäyttöään kulloiseenkin tilanteeseen sopivaksi (mt.).

Nikulan (2000: 351) mukaan sosiopragmaattiset virheet eivät ole juurikaan sidoksissa kielen rakenteellisiin seikkoihin, vaan pikemminkin kieliyhteisössä vallitseviin normeihin ja odotuksiin siitä, mistä asioista ja kenelle on milloinkin sopivaa puhua sekä minkälainen kielenkäyttö koetaan tilanteeseen sopivaksi. Tällaiset seikat ovat sosiaalistumisten kautta itsestään selviä äidinkieltään puhuville, mutta vieraskielisille ja eri kulttuureista tuleville tilanteiden ja niihin sopivan kielenkäytön yhdistäminen voi olla hankalaa (mt.).

Uusien viestimien ja uudenlaisten tekstien myötä monipuolistuneet kielenkäytön kontekstit ja kielenkäyttötilanteet on otettava huomioon myös S2-opetuksessa ja tutkimuksissa, sillä ne vaikuttavat siihen, kuinka S2-kirjoittajien virheellisiltä tuntuvia ilmauksia tunnistetaan ja tulkitaan (Kalliokoski 2008: 360–361). Puhutun ja kirjoitetun suomen normittamattomien varianttien ja normitetun kirja-kielen erot hankaloittavat maahanmuuttajataustaisten kielenoppijoiden harjaantumista yleiskielen hallintaan, ja vaikka Kalliokoski (mt. 361) on tutkinut asiaa peruskoulussa ja lukiossa opiskelevien koululaisten kohdalla, koen havainnon pätevän myös aikuisten S2-oppijoiden kohdalla.

On kuitenkin otettava huomioon, että iso osa niistä kielenpiirteistä, joita saatamme S2-oppijan kirjoittajan teksteissä pitää ensisijaisesti virheinä, esiintyy myös äidinkielenään suomea kirjoittavien teksteissä (Kalliokoski 2008: 355). Nämä virheet saattavat liittyä joko puhuttuun kieleen ja toisiin



tekstilajeihin tai johtua siitä, että kirjoittaja ei tunne kirjoitetun kirjakielen konventioita esimerkiksi oikeinkirjoituksen osalta (Kalliokoski 2008: 356). Kalliokoski (mt.) kuitenkin argumentoi, että helposti opittavissa olevat kirjoitetun kielen käytänteet tulee ottaa huomioon S2-opetuksessa, vaikka äidinkielliset kirjoittajat tekisivätkin samoja virheitä: ne kirjoitetun kielen konventiot, jotka äidinkielistenkin suomenkäyttäjien on erikseen opeteltava, ovat myös S2-oppijoiden opeteltavissa.

Kalliokoski (2008: 361) kirjoittaa, että S2-oppijoillekin tärkeä kommunikatiivinen peruskielitaito omaksutaan usein suullisessa vuorovaikutuksessa kohdekielisen ympäristön kanssa. Lilja ja Piirainen-Marsh (2019: 255) kuvaavatkin luokkahuoneen ulkopuolisten kielenkäyttötilanteiden olevan tarpeellisia kielenoppimisprosessissa, sillä kieltä opitaan parhaiten käyttämällä sitä monipuolisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Luokan ulkopuoliset vuorovaikutustilanteet ovat toisen kielen oppimisen kannalta paitsi keskeisiä, myös yllätyksellisiä: keskustelukumppani voi aina käyttäytyä ennalta-arvaamattomalla tavalla (mt. 279). Tällaisissa vaihtelevissa arkipäivän tilanteissa pärjääminen on kuitenkin monen S2-oppijan kielenoppimisen tavoitteena, ja siksi onkin Liljan ja Piirainen-Marshin (mt.) mukaan tärkeää kehittää sellaisia pedagogisia käytänteitä, jotka ohjaavat S2-oppijoita toimimaan arjen tilanteissa niin, että kieltä käyttäessään he samalla oppivat sitä.

Päivitettyissä aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022: 30) kerrotaankin suomen kielen ja viestintäosaamisen opetuksen perustuvan käsitykseen opiskelijoista oppimisprosessissaan aktiivisina toimijoina, jotka käyttävät kieltä omiin viestintätarpeisiinsa. Kielitaidon nähdään kehittyvän erilaisissa kielenkäyttö- ja vuorovaikutustilanteissa, minkä vuoksi opetuksessakin painottuvat keskustelu- ja vuorovaikutusstrategiat sekä sosiolingvistiset taidot, kuten tilanteeseen sopivuus, kohteliaisuus ja eri rekistereiden hallinta (mt.). Kotoutumiskoulutuksen aikana S2-oppijoita ohjataan käyttämään kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa myös koulutuksen ulkopuolella, esimerkiksi vapaa-ajalla ja harrastuksissa. Opiskelijoita myös kannustetaan itsenäiseen kieliympäristön havainnointiin ja suomen kielen käyttämiseen oman elämänsä kielenkäyttötilanteissa. Autenttiseen kielenkäyttöön kannustaminen näkyy käsityksessä, jonka mukaan opiskelijat oppivat kohdekielisessä ympäristössä arvioimaan omia taitojaan ja kielenkäyttötarpeitaan. (Mt.)

Piippo ja Vaattovaara (2016: 232) esittävät kuitenkin tärkeän huomion siitä, ettei pelkkä toiminnallisesti suuntautunut opetussuunnitelma vielä takaa toiminnallista ja vuorovaikutuslähtöistä opetusta. Siksi S2-opettajan oma ymmärrys kielestä ja näkemys siitä, mitä kieltä opettaessa todellisuudessa opetetaan, määrittävät pitkälti hänen antamansa S2-opetuksen sisällön ja käytännön pedagogiikan toteutumisen (mt.). Opetussuunnitelmaa tunnollisesti seuraava S2-opettaja saattaa nimittäin lähestyä vuorovaikutustakin kaavamaisen kielioppilähtöisesti ja tulla näin suojelleeksi S2-oppijoita

tietyiltä rakenteilta ja siltä kieleltä, jota luokan ulkopuolella käytetään (Piippo & Vaattovaara 2016: 231). Siksi Piipon ja Vaattovaaran (mt. 232–233) mukaan tarvitaankin tietoista kytköstä luokkahuoneen ja sen ulkopuolisen elämän välille: formaalin kielenopetuksen puitteissa tarvitaan toisin sanoen sellaisia keinoja, joilla S2-oppijoita voidaan tukea pääsemään kiinni kielellisiin käytänteisiin vaihtelevine ilmenemismuotoineen.

Berg ja Silfverberg (2008: 10) kuvaavat ulkomaalaisille suuntautuneen suomen kielen opetuksen perustuneen aikaisemmin suurelta osin normatiivisen kielimuodon opetukseen. Suomea vieraana tai toisena kielenä opiskelevien ongelmana olikin ennen, varsinkin opintojensa alkuvaiheessa, puhutun ja kirjoitetun suomen kielen välinen suuri ero (mt.). Tässä on kuitenkin omat haasteensa, sillä esimerkiksi Kuparinen (2001: 15) argumentoi aikuisen kielenoppijan kannalta sekä puheen että kirjoituksen ensisijaisuuden olevan perusteltavissa: toisaalta heidän yhteiskunnallisen asemansa kannalta kirjoitetun kielen hallitseminen on ensisijaisen tärkeää muun muassa viranomaisten kanssa asioidessa, kun taas toisaalta yhteydenpito ja kotoutuminen suomalaiseen yhteisöön edistyy luontevimmin puhutun kielen hallinnan kautta.

Koska puhutun ja kirjoitetun kielen oppiminen, rakenne ja käyttöala eroavat suomenkin kielessä, tuo se S2-oppijan kieleen väistämättä rajankäyntiongelmia eri kielenkäyttömuotojen ja -tilanteiden välillä (Kuparinen 2001: 13). Puhekielen opettamisen tavoitteena on ollut Bergin ja Silfverbergin (2008: 10) mukaan vähentää kirjoitetun ja puhutun kielen erojen aiheuttamaa hämmennystä kielen oppimisprosessissa sekä antaa kielenoppijoille työväline eri kielirekisterien tuntemuksen laajentamiseen ja kielitaidon monipuolistamiseen: puhekielen pääpiirteiden hallitseminen tarjoaa oppijoille myöhemminkin hyvän pohjan kielenkäyttäjänä kehittymiseen.

Johanna Tanner on tarkastellut väitöskirjassaan *Rakenne tilanne ja kohteliaisuus. Pyyntöt S2-oppikirjoissa ja autenttisissa keskusteluissa* (2012) aikuisten S2-oppijoiden oppikirjoja niiden sisältämien asiointidialogien kuvaaman vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tannerin (mt. 8) mukaan oppimateriaali, yleensä oppikirja, on yksi ensimmäisistä konkreettisista asioista, joihin suomen kielen kurssille tuleva maahanmuuttaja tai muu kielenopiskelija törmää: se toimii vierasta kieltä puhuvalle mallina ja käsikirjana siihen, miten Suomessa puhutaan ja millaista täällä tarvittava kieli on. Oppikirja antaa kuvan niin kielen rakenteista kuin vuorovaikutuksesta ja suomalaisesta kulttuurista (mt.). Tanner (mt. 9) kertoo, että kun kieltä opetetaan luokkahuoneessa, on oppikirja tekstikappaleineen ja harjoituksineen keskeisessä osassa tunnin toiminnassa. Tanner (mt. 42) on myös tehnyt huomion, että kirjakielen ensisijaisuutta kannattava näkemys on aikuisopetukseen, etenkin alkeisopetukseen, suunnatuissa oppikirjoissa vahva, ja valtaosa oppikirjojen dialogien koodeista onkin täysin kirjakielisiä.

Puhekielen piirteitä esitellään Tannerin (2012: 42) mukaan usein vasta oppikirjojen loppupuolella, aiheelle varatussa omassa kappaleessaan.

Tanner (2012: 9) huomauttaa lisäksi, että aikuisten kielenoppijoiden ja kouluikäisten lasten oppimisympäristöt eroavat toisistaan monin tavoin. Siinä missä kouluikäiset maahanmuuttajalapsot oppivat suomea oppituntien lisäksi myös – ja etenkin – varsinaisten oppituntien ulkopuolella tapahtuvissa sosiaalisissa tilanteissa toisten lasten kanssa, ovat aikuisten kielenoppikontekstit yleensä erilaisia: kontaktit suomalaisiin voivat olla aluksi vähäisiä ja kokemukset kohdekielisestä vuorovaikutuksesta rajoittua institutionaalisiin keskusteluihin esimerkiksi viranomaisten kanssa. Aikuisten kielenoppimisympäristönä toimivat, etenkin kielenoppimisen alkuvaiheessa, siis ennen kaikkea muodolliset kielikurssit. (Mt.)

Vaarala ja Jalkanen (2011) ovat tutkineet, millä tavalla digitaalisten tekstien merkityksellisyys, jaettavuus ja adaptiivisuus toteutuvat oppimistilanteessa yliopiston suomi toisena kielenä -kursseilla. Vaarala ja Jalkanen (mt.) ovat tarkastelleet myös sitä, mitä lisäarvoa digitaalisten tekstien käyttö tuo formaaliin opetukseen ja miten S2-oppijoiden toimijuutta monimediaisessa ympäristössä voidaan tukea uudennlaisilla kurssirakenteilla. Lähtökohtana on se, että verkossa S2-oppija voi halutessaan olla koko ajan suomenkielisessä ympäristössä, oli hän sitten fyysisesti missä tahansa (mt. 137).

Vaarala ja Jalkanen (2011: 128) ovat myös ottaneet tutkimuksessaan huomioon sen, että teksti- ja mediamaisema on huomattavasti monimuotoisempaa kuin aiemmin: tekstit ovat entistä monimediaisempia ja yhdistävät erilaisia tapoja luoda merkityksiä. Nykyään esimerkiksi sosiaaliset mediat ovatkin keskeisessä asemassa tarkasteltaessa toimintaa tekstien parissa (mt.). Uudet median muodot mahdollistavat uudennlaisen dialogin, jossa erilaiset kielet ja kulttuurit sekoittuvat muodostaen uusia toiminnan kulttuureja (mt. 129). Tällainen kulttuurien välinen dialogi on Vaaralan ja Jalkasen (mt.) mukaan erityisen kiinnostavaa opetuksen näkökulmasta, sillä se asettaa koulutukselle haasteen osallistua tähän dialogiin. On kuitenkin huomioitava, että uusien tekstuaalisten synteisien tuominen luokkahuoneeseen edellyttää uusia pedagogisia käytänteitä, jolloin myös opettajat ovat uuden haasteen edessä S2-oppijoiden taustojen ollessa yhä erilaisempia niin kulttuurin, identiteettien, taustatietojen kuin ajattelu- ja toimintatapojenkin osalta. Uusissa toimintaympäristöissä S2-oppijat rakentavat identiteettejään sekä uusia ajattelu- ja toimintatapojaan. (Mt.)

Vaarala ja Jalkanen (2011: 129) käyttävät uudennlaisen S2-opetuksen käsittelyn yhteydessä termiä *merkityksellisyys*, jolla he tarkoittavat sellaista toimintaa, joka kytkeytyy sellaisiin tilanteisiin ja välineisiin, joihin kielen käyttäminen luokkahuoneen ulkopuolella liittyy. Tällaiselle toiminnalle syntyy aito tarkoitus ja yleisö (mt.). Merkityksellisyys voi olla Vaaralan ja Jalkasen (mt.) mukaan oppijälähtöistä, jolloin esimerkiksi S2-oppijan oma elämäntilanne tekee jostain asiasta merkityksellisen.

Toisinaan merkityksellistämiseen tarvitaan kuitenkin polku, joka sisältää eri vaiheita, joiden kautta S2-oppija sitoutetaan ymmärtämään käsiteltävänä olevan asian merkityksellisyys itselleen. Digitaalisiin teksteihin verrattuna oppikirjojen monomediaiset tekstit eivät välttämättä sidostu S2-oppijoiden monimediaiseen arkeen, ja siksi onkin opettajan kekseliäisyyden varassa löytää oppijoille merkitykselliset tavat käyttää niitä (Vaarala & Jalkanen 2011: 130).

Verkossa kehittyvät Vaaralan ja Jalkasen (2011: 132) mukaan jatkuvasti myös uudenlaiset osallistuvan julkaisemisen muodot, jotka pohjautuvat jakamiseen, yhteistoimintaan, palautteeseen, lisääntyneeseen vuorovaikutukseen sekä arviointiin. *Jakaminen* onkin nykyisen mediakulttuurin keskeinen ilmiö, kun teknologia on tehnyt mahdolliseksi sen, että ihmiset voivat jakaa ajatuksiaan, elämyksiään ja kokemuksiaan juuri samalla hetkellä, kun ne tapahtuvat. Digitaaliset tekstit ovat lähtökohdiltaan erilaisia kuin perinteiset tekstit, sillä niihin liittyvät usein juuri jakaminen sekä yksityisyyden käsitteen muuttuminen. (Mt. 133.)

*Adaptiivisuudella* Vaarala ja Jalkanen (2011: 133) puolestaan tarkoittavat sitä, miten tekstit ja tehtävät, joiden parissa S2-oppijat tekevät töitä, joustavat oppijoiden kielitaidon suhteen ja mahdollistavat niin oppijan osallistumisen kuin eritasoisen osaamisen osoittamisen. Adaptiivisuus liittyy merkityksellisyyteen ja informaaliin oppimiseen siinä mielessä, että oppijat voivat tuoda formaalin oppimisen piiriin sellaisia tekstejä, jotka kiinnostavat heitä informaalisissa ympäristöissä. Jos oppijat valitsevat itselleen merkitykselliset tekstit, he todennäköisesti kiinnittävät huomiota myös siihen, miten valitut tekstit sopivat juuri heidän kielitaidoilleen selvitetäviksi. Adaptiivisuuden tavoitteena on se, että S2-oppijoille asetetut tavoitteet täyttyvät kunkin oppijan kohdalla eri tasolla. (Mt.)

Vaaralan ja Jalkasen (2011) tutkimuksen tulokset osoittavat, että internetin tarjoama erilaisten tekstien repertuaari ja erilaiset tavat niiden parissa toimimiseen monipuolistavat S2-opetuksen sisältöä, kun uudet tekstitaidot tulevat selkeästi näkyvämmäksi osaksi toimintaa (mt. 135). Siksi nykyään tarvitaankin sellaisia uudenlaisia kurssirakenteita, jotka rakentavat siltaa formaalin ja informaalin oppimisen välille. S2-opetuksen tavoitteena tulisikin olla, että S2-oppijat löytäisivät itselleen merkityksellisiä tapoja oppia ja käyttää kieltä tulella samalla tietoisiksi omista oppimisympäristöistään ja niiden tarjoamista kielenoppimisen mahdollisuuksista (mt. 136).

Päivitettyissä aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022) kotoutumiskoulutuksen keskiössä on laaja-alainen osaaminen, jolla tarkoitetaan oppimisen ja osaamisen perustana olevia sellaisia kognitiivisia taitoja, metataitoja ja muita taitoja, joita S2-oppija tarvitsee sekä arjessaan, opiskelussaan, yhteiskunnassa että työelämässä toimimiseen. Yhtenä laaja-alaisen osaamisen osa-alueena mainitaan juuri digitaidot, joiden opetuksen tavoitteena on, että S2-oppijat osaavat käyttää tietokonetta, älypuhelinia ja muita mobiililaitteita apu-

välineenään. (Opetushallitus 2022: 28.) Mobiililaitteilla on sikälikin kasvava merkitys kielenoppimiselle, sillä ne kulkevat kätevästi mukana arjessa ja sopivat näin hyvin luokkahuoneen ulkopuolisen kielenoppimisen apuvälineeksi (Komppa & Kotilainen 2019: 116). Toisaalta myös vuorovaikutustaitojen oppimisen tavoitteeksi liitetään se, että S2-oppija osaa viestiä asianmukaisesti erilaisilla digitaalisilla alustoilla (Opetushallitus 2022: 29).

Opetussuunnitelman perusteissa painotetaan vuorovaikutusosaamisen lisäksi myös mediaatiota eli viestin välittämistä. Tämä on huomioitu opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022: 33) siinä, että jo alkeiskielitaidon opiskelun kohdalla S2-oppijan tavoitteeksi on osata käyttää tavallisimpia viestintävälineitä – joskin tarvittaessa tuetusti. Kullekin oppijalle tarpeellisten viestintävälineiden käytön osaamisen myös odotetaan kasvavan kielitaidon kohentuessa (mt. 34–35). Opinnoton tavoitteena onkin kielenopetuksen ohella kehittää aikuisten S2-oppijoiden yhteiskuntaan, työelämään ja koulutukseen liittyvissä tilanteissa tarvittavia sosiaalisia ja viestinnällisiä, tiedonhauullisia sekä digitaalisia taitoja (mt. 37).

## 4 KIELENPIIRTEIDEN PUHE- JA KIRJAKIELEN VARIAATIO

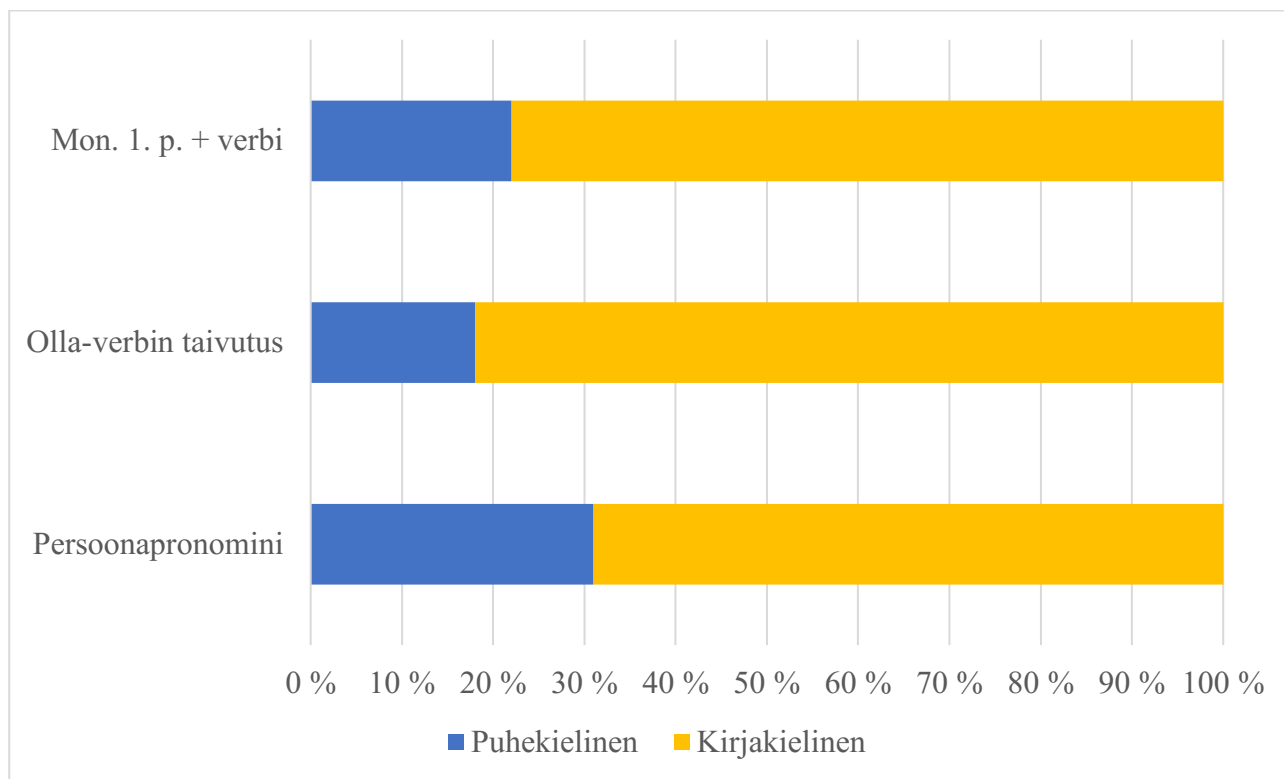
Tässä luvussa analysoin tutkimusaineistoani tarkastelun kohteeksi valikoituneiden sellaisten vaihtelunalaisten kielenpiirteiden osalta, joissa esiintyy tutkimusaineistossa myös yksittäisten testisuoritus-ten sisäistä variaatiota. Kuten edellä on jo käynyt ilmi, mainitun kaltaisiksi kielenpiirteiksi osoittautuivat aineiston pelkistämisen- ja ryhmittelyvaiheessa persoonapronominit, *olla*-verbin taivutus sekä monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus. Aineistossa esiintyvien, tutkittaviksi valitsemieni kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten esiintymäsuhteet on esitelty taulukossa 2.

Taulukko 2. Tutkittavaksi valitut kielenpiirteet

	<b>puhekielinen</b>	<b>kirjakielinen</b>	<b>yhteensä</b>
<b>persoonapronomini</b>	180 (31 %)	405 (69 %)	585
<b>olla-verbin taivutus</b>	32 (18 %)	149 (82 %)	181
<b>mon. 1. p. + verbi</b>	21 (22 %)	73 (78 %)	94

Kuten taulukosta 2 ilmenee, aineistossa esiintyy yhteensä 585 vaihtelunalaista persoonapronominia eri taivutusmuodoissaan. Näistä 180 olen luokitellut puhekielisiksi (esim. *sä*, *sun*) ja 405 kirjakielisiksi (esim. *sinä*, *sinun*). *Olla*-verbin taivutusmuotoja on aineistossa 181 tapaus, joista 32 on luokiteltavissa puhekieliksi (esim. *oot*, *en oo*) ja 149 kirjakielisiksi (esim. *olet*, *ei ole*). Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjä verbejä löytyy puolestaan aineistosta 94 tapaus, ja niistä 21 on puhekielisiksi (esim. (me) *voidaan*, (me) *kerrotaan*) ja 73 kirjakielisiksi (esim. (me)

*voimme, (me) puhuimme*) luokiteltavissa. Käsittelen kunkin variaabelin puhe- ja kirjakielisiä variantteja ja niiden esiintymiä tarkemmin luvussa 4.2. Kuvio 1 havainnollistaa vielä variaabeleittain puhe- ja kirjakielisten esiintymien määrälliset suhteet aineistossa.



Kuvio 1. Kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhteet aineistossa

Kuviosta 1 voidaan havaita, että kirjakielisiä variantteja on aineistossa suhteessa runsaasti enemmän kuin puhekielisiä kielenpiirteiden esiintymiä. Kielenpiirteiden esiintymäsuhteiden jakaumasta niin YKI-taitotasoin kuin kielenpiirteittäin tarkasteltuna kuvio ei kuitenkaan vielä kerro mitään, vaan ne vaativat itsenäistä tarkastelua. Tällaista tarkastelua teen luvuissa 4.2 ja 4.3.

Analysoin aineistoani tarkemmin ensin luvussa 4.1 eritellen vaihtelunalaisten kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen varianttien esiintymiä ja esiintymäsuhteita tehtäväkohtaisten YKI-arviointien mukaan, minkä jälkeen siirryn luvussa 4.2 tarkastelemaan aineistoa kielenpiirrekohtaisesti puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymiä ja esiintymäsuhteita eritellen. Näissä luvuissa analyysini painopiste on määrällinen. Luvussa 4.3 keskityn puolestaan analysoimaan sekä YKI-taitotasoin että kielenpiirteittäin niitä testisuorituksia, joissa esiintyy tekstinsisäistä kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatiota. Kyseisessä luvussa analysoin aineistoesimerkkejä määrällisen tarkastelun ohella lähemmin myös laadullisesti.

Koska testiin osallistuneet ovat kirjoittaneet tekstit tietokoneella, olen ottanut huomioon, että ne voivat sisältää lyöntivirheitä. Olen siksi keskittynyt analysoimaan sellaisia ilmauksia, jotka on oletetusti tuotettu teksteihin tarkoituksellisesti, vaikkakin kielenhuollollisesti virheellisesti (esim. *mina so. minä, sunä so. sinä, tekkimme so. teimme*), ja jättänyt pois sellaiset ilmaukset, jotka ovat analyysin kannalta epäselviä tai monitulkintaisia (esim. *me sirtamaan, sina menaan*).

## 4.1 Puhe- ja kirjakielen variaatio YKI-taitotasoin

Tarkastelen seuraavaksi tutkimusaineistoani tehtäväkohtaisen arvioinnin mukaan alkaen YKI-taitotasolta 4 ja edeten siitä YKI-taitotasolle alle 2. Esittelen kunkin YKI-taitotason kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymien yhteydessä taulukot, joista on nähtävissä sekä kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen varianttien esiintymien *n*-määrät että niiden prosentuaaliset osuudet kunkin taitotason testisuorituksista löytyneistä yksittäisen kielenpiirteen varianteista. Analyysi näissä luvuissa on pääosin määrällistä.

### 4.1.1 YKI-taitotaso 4

Taulukosta 3 käy ilmi, että YKI-taitotasolla 4 persoonapronominien puhe- ja kirjakielisiä muotoja esiintyy testisuorituksissa keskenään lähes saman verran: puhekielisiä persoonapronomineja on aineistossa 14 tapausta ja kirjakielisiä 15 tapausta niiden esiintymäsuhteen ollessa 48/52 %. *Olla*-verbin taivutuksessa on sen sijaan nähtävissä kategorinen ero puhe- ja kirjakielisten varianttien käytössä, sillä puhekielisiä variantteja ei ole käytetty lainkaan, kun taas kirjakielisiä variantteja esiintyy 12 kertaa kattaen näin 100 % kaikista YKI-taitotason 4 *olla*-verbin taivutuksista. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjä verbejä esiintyy YKI-taitotasolla 4 puhekielisenä varianttina yhdeksän kertaa ja kirjakielisenä varianttina 24 kertaa niiden esiintymäsuhteen ollessa 27/73 %.



Taulukko 3. Kielenpiirteiden variaatio YKI-taitotasolla 4

	<b>puhekielinen</b>	<b>kirjakielinen</b>
<b>persoonapronomini</b>	14 (48 %)	15 (52 %)
<b>olla-verbin taivutus</b>	0 (0 %)	12 (100 %)
<b>mon. 1. p. + verbi</b>	9 (27 %)	24 (73 %)

Tuloksista voidaan tämän aineiston perusteella tehdä johtopäätös, että aikuisista S2-oppijoista YKI-taitotasolla 4 epämuodollisen tekstiviestigenren kielellisiä odotuksia on persoonapronominien kohdalla alettu hahmottaa. *Olla*-verbin taivutuksessa käytetään sen sijaan ainoastaan kirjakielen normien mukaisia kielenpiirteiden variantteja, mikä saattaa kertoa siitä, että kyseisen kielenpiirteiden kohdalla oppijoita on ohjattu ehkä käyttämään kirjakielen normien mukaisia variantteja ja puhekielisiä variantteja ei ole kenties rohjettu käyttää, kun kyseessä on ollut kirjoittamisen testitilanne. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin puhekielisiä variantteja on YKI-taitotason 4 testisuorituksista vähemmän kuin kirjakielisiä variantteja, mutta koska kyseisestä kielenpiirteestä löytyy sekä puhe- että kirjakielen variantteja, voidaan niiden osaamista epämuodollisen tekstiviestigenren yhteydessä pitää jo jonkin tasoisena.

#### 4.1.2 YKI-taitotaso 3

Tarkasteltaessa aineiston puhe- ja kirjakielisten esiintymien jakaumia taitotasolla 3 (ks. taulukko 4) selviää, että YKI-taitotasolla 3 persoonapronominien puhekielisiä variantteja esiintyy 78 ja kirjakielisiä 134 tapausta niiden esiintymäsuhteen ollessa 37/63 %. *Olla*-verbin taivutuksen puhekielisiä variantteja taas on aineistossa seitsemän ja kirjakielisiä 45 tapausta, jolloin niiden esiintymäsuhte on

13/87 %. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjen verbien osalta taas puhekielisiä variantteja löytyy aineistosta yhdeksän ja kirjakielisiä 45 tapausta niiden esiintymäsuhteen ollessa puolestaan 17/83 %.

Taulukko 4. Kielenpiirteiden variaatio YKI-taitotasolla 3

	<b>puhekielinen</b>	<b>kirjakielinen</b>
<b>persoonapronomini</b>	78 (37 %)	134 (63 %)
<b>olla-verbin taivutus</b>	7 (13 %)	45 (87 %)
<b>mon. 1. p. + verbi</b>	9 (17 %)	45 (83 %)

Tehtyjen löydösten perusteella voidaan sanoa, että YKI-taitotason 3 testisuorituksissa on kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien osalta enemmän variaatiota kuin YKI-taitotason 4 testisuorituksissa (ks. edellistä lukua 4.1.1). Vaikka jokaisen vaihtelunalaisen kielenpiirteen kohdalla kirjakielisiä variantteja on puhekielisiä variantteja enemmän, löytyy niistä kaikista molempien varianttien esiintymiä.

#### 4.1.3 YKI-taitotaso 2

Taulukosta 5 selviää, että YKI-taitotasolla 2 persoonapronominien puhekielisiä muotoja käytetään aineistossa 48 kertaa ja kirjakielistä muotoa 111 kertaa, jolloin niiden esiintymäsuhte on 20/70 %. *Olla*-verbin puhekielisiä taivutusmuotoja on aineistossa 11 ja kirjakielisiä taivutusmuotoja 43 tapausta niiden esiintymäsuhteen ollessa puolestaan 20/80 %. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjä verbejä on aineistossa vain kaksi, ja niistä molemmat ovat puhekielisiä.

Taulukko 5. Kielenpiirteiden variaatio YKI-taitotasolla 2

	<b>puhekielinen</b>	<b>kirjakielinen</b>
<b>persoonapronomini</b>	48 (30 %)	111 (70 %)
<b>olla-verbin taivutus</b>	11 (20 %)	43 (80 %)
<b>mon. 1. p. + verbi</b>	2 (100 %)	0 (0 %)

Kun tarkastellaan testisuorituksissa ilmenevien, kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien välisten esiintymäsuhteiden jakaumia eri taitotasolla (ks. myös lukuja 4.1.1 ja 4.1.2), YKI-taitotasolla 2 esiintymäsuhteiden kuilu kapenee entisestään verrattuna YKI-taitotason 3 esiintymäsuhteisiin. Voidaankin pohtia, johtuuko puhekielisten varianttien suhteellisesti suurempi määrä siitä, että S2-oppijoita on ohjattu kielenopetuksessa ja oppikirjoissa käyttämään – ehkä varmuudenkin vuoksi – kirjakielen normien mukaista suomea, vai onko kyseessä jokin muu ilmiö, kuten vähäinen vuoro-vaikutus suomenkielisten puhujien kanssa luokkahuoneen ulkopuolisissa ympäristöissä.

Toisaalta taas YKI-taitotasolla alle 2 (ks. seuraava luku 4.1.4) kirjoittajat ovat käyttäneet puhekielelle ominaisia piirteitä vähintään viidesosassa kaikista tapauksista, jolloin tekstiviestigenrelle tarkoituksenmukaisen ja odotuksenmukaisen kielen rekisterin käytön voidaan nähdä olevan hallinnassa vähintään jonkinasteisesti. Johtopäätöstä siitä, että YKI-taitotasolta toiselta alemmas siirryttäessä kielenpiirteiden puhekielisten varianttien määrä vähenisi suhteessa kirjakielisiin, ei siis voida tämän havainnon perusteella tehdä.

#### 4.1.4 YKI-taitotaso alle 2

Taulukosta 6 käy ilmi, että YKI-taitotasolla alle 2 esiintyy persoonapronominien puhekielisiä variantteja 40 ja kirjakielisiä variantteja 145 kertaa niiden esiintymäsuhteen ollessa 22/78 %. *Olla*-verbin puhekielisiä variantteja on aineistossa 14 ja kirjakielisiä variantteja 49 tapaus, ja niiden prosentuaalinen esiintymäsuhte on täysin sama 22/78 %. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyä verbiä on taivutettu puhekielisesti yhdessä tapauksessa ja kirjakielisesti neljässä tapauksessa, jolloin niiden esiintymäsuhte on 20/80 %.

Taulukko 6. Kielenpiirteiden variaatio YKI-taitotasolla alle 2

	<b>puhekielinen</b>	<b>kirjakielinen</b>
<b>persoonapronomini</b>	40 (22 %)	145 (78 %)
<b>olla-verbin taivutus</b>	14 (22 %)	49 (78 %)
<b>mon. 1. p. + verbi</b>	1 (20 %)	4 (80 %)

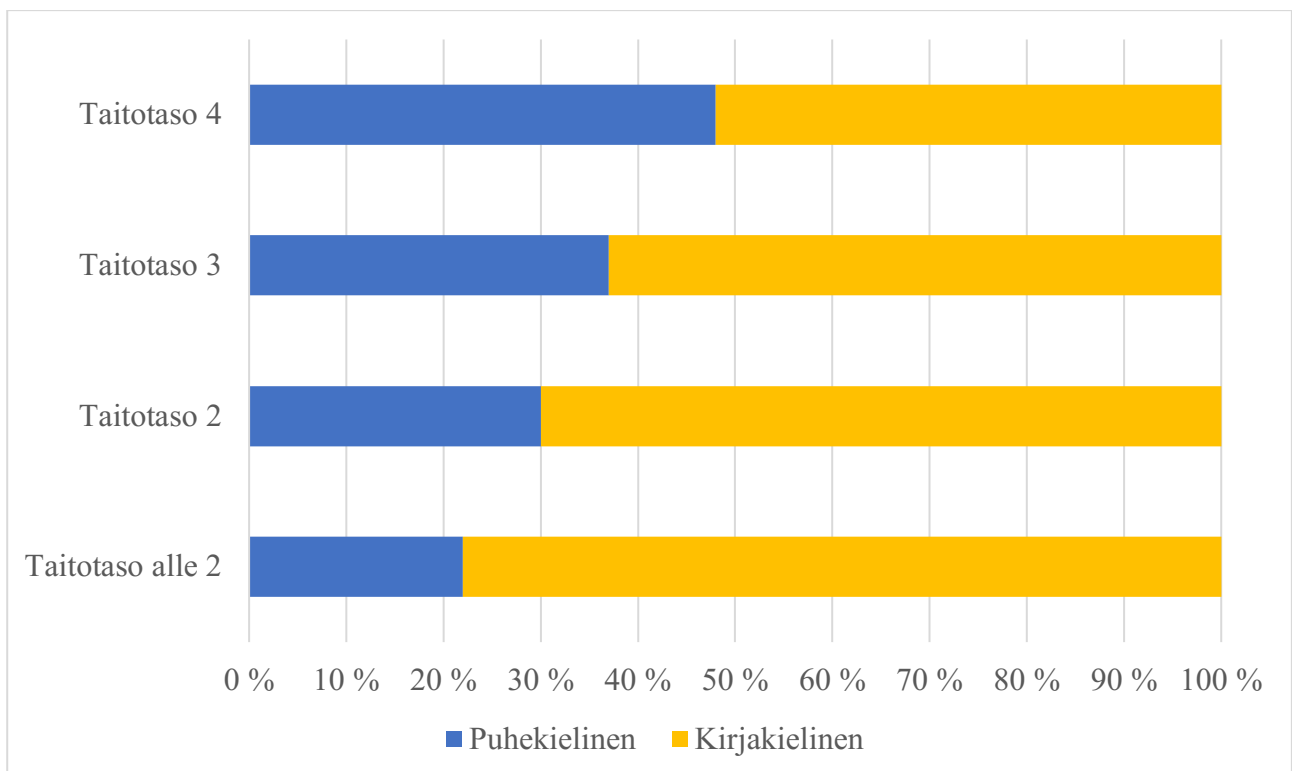
YKI-taitotasolla alle 2 jokaisen vaihtelunalaisen kielenpiirteen puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymissä on variaatiota. Vaikka kirjakielisiä kielenpiirteiden variantteja onkin puhekielisiä kielenpiirteiden variantteja enemmän, on kaikkien tarkasteltujen kielenpiirteiden joukossa puhekielisiä kielenpiirteiden variantteja, kuten jo aiemmin todettu, vähintään viidesosa. Näyttää siis siltä, että jo taitotasolle 2 arvioitujen kielenkäyttäjien tuottamissa teksteissä esiintyy puhekielille ominaisia piirteitä.

## 4.2 YKI-taitotasojen vertailu kielenpiirteittäin

YKI-taitotasoinen edenneen vaihtelunalaisten kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhteiden analyysin lisäksi on myös kiinnostavaa tutkia, millainen vaihtelunalaisten kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhte on eri YKI-taitotasoa vertailtaessa. Seuraavaksi – vielä ennen tekstinsisäisen variaation tarkasteluun siirtymistä – analysoinkin tutkimusaineistoa määrällisesti vertaillen eri YKI-taitotasolla esiintyvien puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhteita.

### 4.2.1 Persoonapronominit

Kuvio 2 havainnollistaa, kuinka persoonapronominien puhe- ja kirjakielisten muotojen esiintymäsuhte muuttuu YKI-taitotasoinen tarkasteltuna. Siinä missä YKI-taitotasolla 4 puhe- ja kirjakielisiä muotoja on liki saman verran, vähenee puhekielisten persoonapronominien määrä suhteessa kirjakielisten persoonapronominien määrään sitä mukaa, mitä alemmas YKI-taitotasolla mennään.



Kuvio 2. Persoonapronominien puhe- ja kirjakielen variaatio eri YKI-taitotasolla

Toisin sanoen kuviosta 2 voidaan nähdä, että mitä korkeamman YKI-taitotason testisuorituksista on kyse, sitä enemmän niissä on persoonapronominien puhekielisiä variantteja. Vastaavasti YKI-taitotason laskiessa myös persoonapronominien puhekielisten muotojen käyttö vähenee. Tulosten voi katsoa kertovan siitä, että persoonapronominien puhekielisten muotojen käyttö epämuodollisen tekstilajin yhteydessä on suoraan verrannollinen siihen, kuinka persoonapronominien puhekielisiä variantteja käytetään suhteessa saman kielenpiirteen kirjakielisiin variantteihin. Taulukossa 7 on esitelty kaikki tutkimusaineistosta löytyvät persoonapronominien esiintymät *n*-määrineen useimmin esiintyneestä alkaen.

Taulukko 7. Persoonapronominien esiintymät tutkimusaineistossa

<b>persoonapronominin variantti</b>	<b><i>n</i>-määrä</b>
<i>sinä</i>	138
<i>sinun</i>	86
<i>sä</i>	63
<i>minä</i>	48
<i>sinulle</i>	41
<i>sun</i>	26
<i>mä</i>	23
<i>sinulla</i>	20
<i>minulle, sulla</i>	16
<i>sulle</i>	14
<i>minun, sinua</i>	12
<i>mun, minulla</i>	11
<i>mulle</i>	9
<i>minusta, ne</i>	7
<i>mulla</i>	6
<i>sinusta</i>	4
<i>minua</i>	2
<i>minuun, sinulta, niille</i>	1

Tutkimusaineistossani juuri persoonapronominien esiintymiä on määrällisesti kaikkein eniten. Kaikkein yleisin persoonapronominien esiintymä on kirjakieliseksi luokittelemani nominatiivisijainen *sinä*, joka esiintyy aineistossa 138 kertaa. Toiseksi yleisin esiintymä on niin ikään kirjakielinen, genetiivisijainen *sinun*, joka löytyy aineistosta 86 kohdasta. Kolmanneksi eniten, 63 kertaa, aineistossa esiintyy puhekieliseksi luokittelemani, nominatiivisijainen *sä*, minkä jälkeen yleisin on kirjakielinen ja nominatiivisijainen esiintymä *minä*. Kirjakielinen, allatiivisijainen esiintymä *sinulle* puolestaan esiintyy aineistossa 41 kertaa ja puhekielinen, genetiivisijainen *sun* 26 kertaa. Puhekielinen, nominatiivisijainen *mä* esiintyy aineistossa 23 kertaa, kun taas kirjakielistä ja adessiivisijaista esiintymää *sinulla* löytyy aineistosta 20 tapausta.

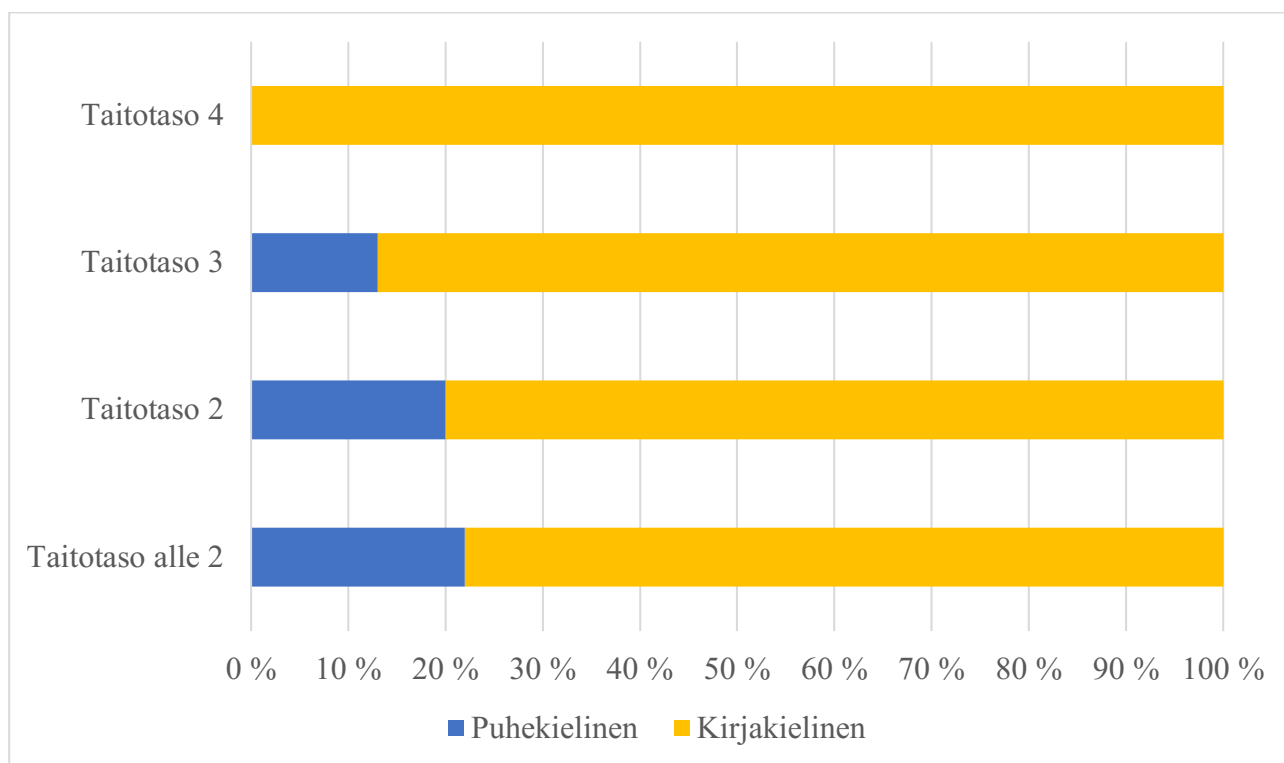
Muita aineistosta löytyviä persoonapronominien puhe- ja kirjakielisiä variantteja esiintyy aineistossa alle 20 tapauksella. Sekä kirjakielinen, allatiivisijainen *minulle* että puhekielinen, adessiivisijainen *sulla* esiintyvät aineistossa 16 tapauksella. Puhekielistä, allatiivimuotoista *sulle*-pronominia on aineistossa 14 tapausta, ja 12 esiintymään yltävät sekä kirjakielinen, genetiivisijainen *minun* että kirjakielinen, partitiivisijainen *sinua*. Puhekielinen, genetiivisijainen *mun* esiintyy aineistossa 11 kertaa, samoin kuin kirjakielinen, adessiivisijainen *minulla*.

Mainittujen esiintymien persoonapronominien jälkeen puhe- ja kirjakielisiä variantteja esiintyy aineistossa alle kymmenellä tapauksella. Kirjakielistä varianttia *minulle* löytyy aineistosta yhdeksän tapausta ja samantarkoitteista puhekielistä varianttia *mulle* seitsemän tapausta. Niin ikään ihmisiin viittaavalla, puhekieliseksi luokiteltavalla ja nominatiivisijaisella *ne*-pronominilla on aineistossa seitsemän esiintymää. Puhekielinen, adessiivisijainen *mulla* esiintyy aineistossa kuusi kertaa ja kirjakielinen, elatiivisijainen *sinusta* neljä kertaa. Kirjakielistä, partitiivisijaista varianttia *minua* löytyy aineistosta kaksi tapausta, minkä lisäksi yhdellä osumalla aineistossa esiintyivät sekä kirjakielinen, illatiivisijainen *minuun* että kirjakielinen, ablatiivisijainen *sinulta*. Myös ihmisiin viittaava, puhekielinen ja allatiivisijainen *niille* esiintyy aineistossa kerran.

#### 4.2.2 *Olla*-verbin taivutus

Edellä, persoonapronominien käsittelyn yhteydessä todettiin, että mitä korkeamman YKI-taitotason testisuorituksista on kyse, sitä enemmän niissä on persoonapronominien puhekielisiä variantteja. *Olla*-verbin taivutuksen osalta voidaan puolestaan nähdä puhekielisten ilmausten määrän suhteellinen kasvu YKI-taitotasoinnain niin, että YKI-taitotasolla 4 *olla*-verbin variantit ovat poikkeuksetta kirjakielen normeja noudattavia (kuvio 3). On kiinnostavaa, että mitä alemmas YKI-taitotasolla mennään,

sitä enemmän *olla*-verbin puhekielisiä variantteja niissä esiintyy suhteessa kirjakielisiin variantteihin. Ilmiö on siis päinvastainen kuin mitä se on persoonapronominien puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhteiden kohdalla.



Kuvio 3. *Olla*-verbin taivutuksen puhe- ja kirjakielen variaatio eri YKI-taitotasoilla

Aineistossani *olla*-verbin esiintymiä on tarkastelemistani kielenpiirteistä määrällisesti toiseksi eniten. Sitä esiintyy yksikön persoonissa sekä ilman kieltoverbiä että sen kanssa. Kaikkein useimmin, 88 kertaa, käytetty *olla*-verbin taivutusvariantti on kirjakieliseksi luokittamani, yksikön toisen persoonan preesensmuotoinen *olet*, jonka jälkeen seuraavaksi yleisin on niin ikään kirjakielinen esiintymä, yksikön ensimmäisen persoonan preesensmuotoinen *olen* 31 tapauksella. Puhekieliseksi luokittamani, yksikön toisen persoonan preesensmuotoinen *oot* esiintyy aineistossa 29 kertaa ja kirjakielinen, yksikön kolmannen persoonan kielto- ja preesensmuotoinen *ei ole* 19 kertaa.

Muita *olla*-verbin taivutusvariantteja on aineistossa vähemmän kuin kymmenen. Yksikön toisen persoonan kielto- ja preesensmuotoisella, kirjakieliselä *et ole* -taivutusvariantilla on aineistossa seitsemän esiintymää. Vastaavalla yksikön ensimmäisen persoonan kielto- ja preesensmuotoisella, kirjakieliselä *en ole* -taivutusvariantilla esiintymiä on kolme. Sekä yksikön ensimmäisen persoonan preesensmuotoinen *oon* ja sitä vastaava kielto- ja preesensmuotoinen *en oo* esiintyvät aineistossa yhden kerran.



Taulukossa 8 on vielä havainnollistettu tutkimusaineistossa esiintyvät *olla*-verbin taivutusvariantit *n*-määrineen.

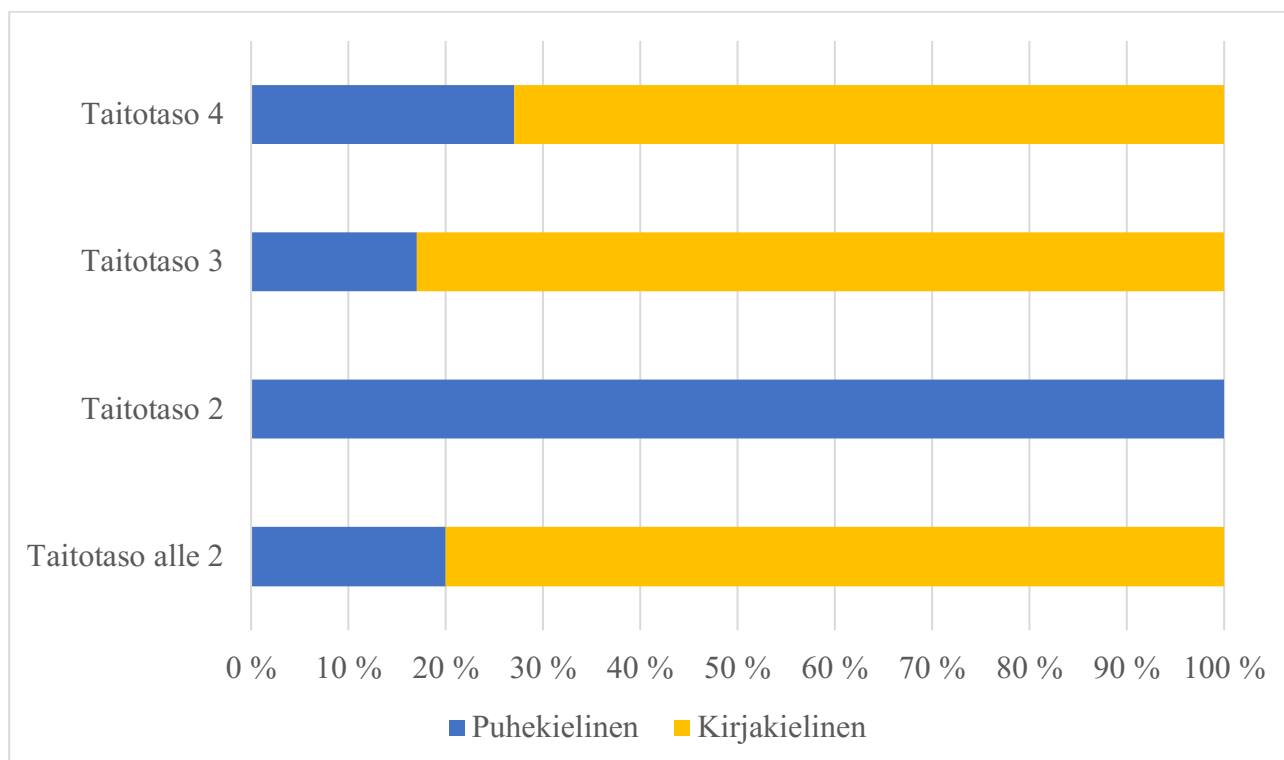
Taulukko 8. *Olla*-verbin taivutusvarianttien esiintymät tutkimusaineistossa

<i>olla</i> -verbin taivutusvariantti	<i>n</i> -määrä
<i>olet</i>	88
<i>olen</i>	31
<i>oot</i>	29
<i>ei ole</i>	19
<i>et ole</i>	7
<i>en ole</i>	3
<i>oon, en oo</i>	1

#### 4.2.3 Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus

Kuviosta 4 käy ilmi, että toisin kuin persoonapronominien ja *olla*-verbin taivutuksen kohdalla, ei monikon yhteydessä käytetyn verbin taivutuksessa ole nähtävissä selvää yhteyttä siihen, minkä YKI-taitotason testisuorituksia tarkastellaan. YKI-taitotasolla 2 kaikki tarkastellun kielenpiirteen variantit ovat luokiteltavissa puhekielisiksi, kun taas taitotasolla 4, 3 ja alle 2 valtaosa monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyistä verbintaivutuksista noudattaa kirjakielen normeja.

Tällaisesta YKI-taitotasoinen vaihtelevasta yksittäisen kielenpiirteen variaatiosta on vaikeaa muodostaa selkeää johtopäätöstä siitä, miksi sen puhekielisten varianttien käyttö muuttuu YKI-taitotasolta toiselle siirryttäessä. YKI-taitotasolla 4 monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutuksessa ilmenee prosentuaalisesti hieman enemmän puhekielisiä varianteja kuin YKI-taitotasolla 3 ja alle 2, mutta tämä ei selitä sitä, miksi juuri YKI-taitotasolla 2 kaikki kyseisen kielenpiirteen variantit ovat puhekielisiä. Toisaalta aineiston sisältämien kielenpiirteiden erilaisten esiintymien määrä on verrattain hyvin pieni, eikä niiden pohjalta ole mielekästä tehdä suuria johtopäätöksiä.



Kuvio 4. Mon. 1. p. yhteydessä käytetyn verbin taivutuksen puhe- ja kirjakielen variaatio eri YKI-taitotasoilla

Tarkastelun kohteeksi valikoituneista kielenpiirreluokista suhteessa kolmanneksi eniten puhe- ja kirjakielen variaatiota on siis monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutuksessa. Suosituin aineistoesiintymä on kirjakieliseksi luokittamani *voimme*, joka esiintyy aineistossa 26 kertaa ollen ainoa variantti, jolla on aineistossa enemmän kuin seitsemän esiintymää. Toiseksi yleisin esiintymä on niin ikään kirjakielinen *tapaamme* seitsemällä tapauksella, kun taas puhekieliseksi luokittamaani varianttia *voidaan* löytyy aineistosta kuusi tapausta.

Sekä kirjakielinen *lähetämme* että kirjakielinen, konditionaalimuotoinen *voisimme* esiintyvät aineistossa neljästi, ja kirjakieliselä *teemme*-variantilla on aineistossa kolme esiintymää. Kahdella tapauksella aineistossa esiintyvät kirjakielisiksi luokittamani variantit *teimme*, *keskustelimme*, *olemme* ja *puhumme* sekä puhekielisiksi luokittamani *tavataan* ja *suunnitellaan*. Kirjakieliselä varianteilla *alamme*, *jaoimme*, *kerromme*, *päätimme*, *siirrämme*, *palautamme*, *ilmoitamme*, *päätämme*, *tapasimme*, *keskustelemme*, *toivomme*, *tapaisimmeko*, *laitamme*, *keskustelisimme*, *suunnittelimme*, *käymme* ja *opimme* on kullakin aineistossa yksi esiintymä, kuten myös puhekieliselä varianteilla *kirjoitetaan*, *keskustellaan*, *annetaan*, *sovitaan*, *jatketaan*, *lähetetään*, *katsotaan*, *puhutaan*, *vastataan*, *kerrotaan*, *halutaan*, *mennään* ja *puhutaan*. Taulukossa 9 on esitetty tutkimusaineistossa esiintyvät monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutusvariantit *n*-määrineen.

Taulukko 9. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutusvarianttien esiintymät tutkimusaineistossa

<b>mon. 1. p. + verbi</b>	<b><i>n</i>-määrä</b>
<i>voimme</i>	26
<i>tapaamme</i>	7
<i>voidaan</i>	6
<i>lähetämme, voisimme</i>	4
<i>teemme</i>	3
<i>teimme, keskustelimme, olemme, puhumme</i>	2
<i>tavataan, suunnitellaan</i>	2
<i>alamme, jaoimme, kerromme, päätimme, siirrämme, palautamme, ilmoitamme, päätämme, tapasimme, keskustelemme, toivomme, tapaisimme, laitamme, keskustelimme, suunnittelimme, käymme, opimme</i>	1
<i>kirjoitetaan, keskustellaan, annetaan, sovitaan, jatketaan, lähetetään, katsotaan, puhutaan, vastataan, kerrotaan, halutaan, mennään, puhutaan</i>	1

On mainittava, että myös ilmaisu *nähdään* esiintyy aineistossa kahdeksan kertaa, mutten ole luokitellut sitä puhe- tai kirjakieliseksi, sillä luen sen tervehdyksenomaiseksi hyvästelysanaksi (ks. esim. Länsimäki 1998). Ilmaisua *nähdään* onkin käytetty aineistossa nimenomaisesti lopputervehdyksenä, jolloin katson sen rinnastuvan muun muassa hyvästelysanaan *näkemiin* (ks. esim. Kielitoimiston sanakirja 2022).

### 4.3 Testisuoritusten tekstinsisäinen variaatio

Analysoin seuraavaksi aineistoni testisuoritusten sisältämää tekstinsisäistä variaatiota. Luvun loppuun siirryn vielä itse tekstien tarkasteluun: teen aluksi määrällisen katsauksen, minkä jälkeen käsittelem tekstinsisäistä variaatiota variaabeleittain aineistoesimerkkien avulla.

Tekstinsisäistä kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien variaatiota ei YKI-taitotasolla 4 ilmene kovinkaan paljoa, mutta persoonapronominien ja monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutuksessa variaatiota esiintyy myös yksittäisten tekstien sisällä. Kahdessa testisuorituksessa esiintyy ainoastaan persoonapronominien puhe- ja kirjakielisten varianttien välistä variaatiota, ja yhdessä testisuorituksessa tekstinsisäistä variaatiota on sekä persoonapronominissa että monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyissä verbeissä. Yhdessä testisuorituksessa ilmenevä tekstinsisäinen variaatio puolestaan keskittyy ainoastaan monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin puhe- ja kirjakielisten varianttien väliseen variaatioon. *Olla*-verbin taivutukseen liittyvää tekstinsisäistä variaatiota ei YKI-taitotason 4 testisuorituksissa esiinny lainkaan.

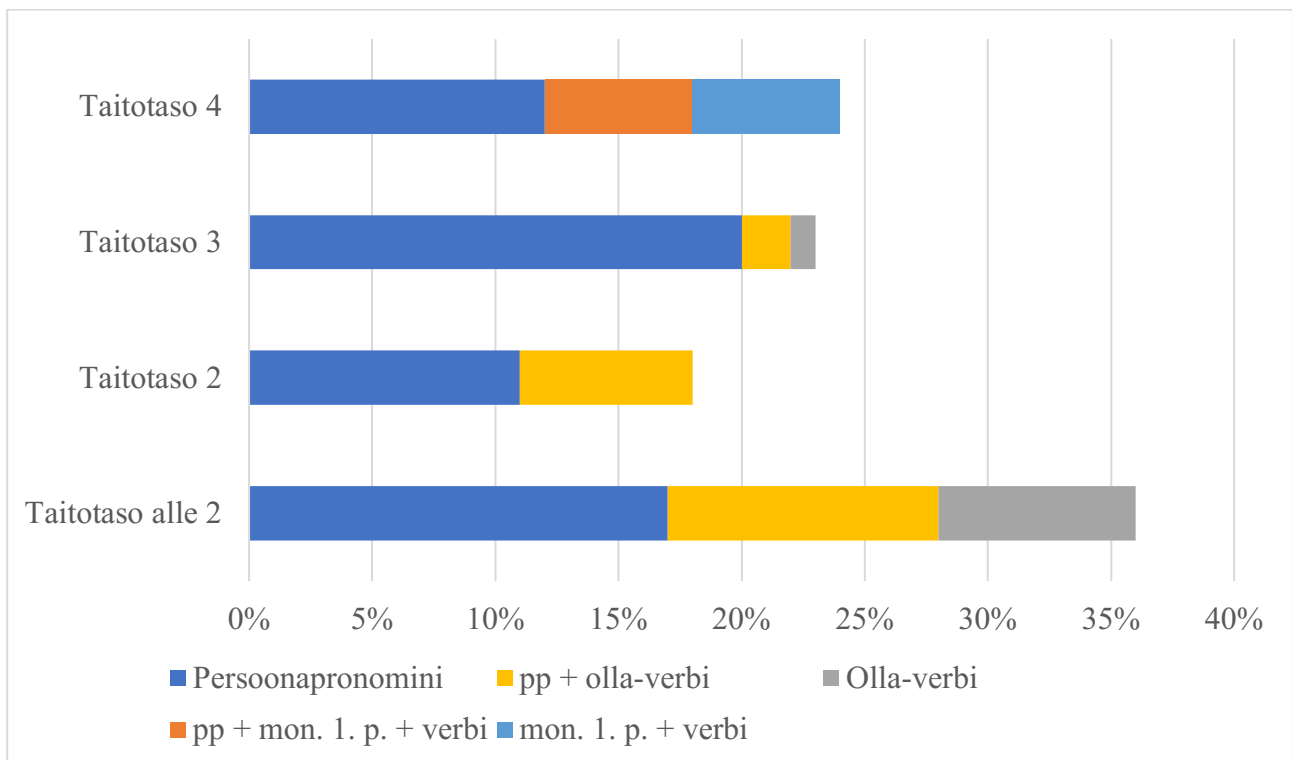
Tekstinsisäistä variaatiota esiintyy YKI-taitotason 3 testisuorituksista 22:ssa. Eniten tekstinsisäistä variaatiota on persoonapronominien puhe- ja kirjakielisten varianttien välillä, sillä sitä ilmenee 19 testisuorituksessa. *Olla*-verbin taivutuksen tekstinsisäistä puhe- ja kirjakielisten varianttien variaatiota ilmenee kolmessa testisuorituksessa, joista kahdessa esiintyy myös persoonapronominien tekstinsisäistä variaatiota. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin puhe- ja kirjakielisten varianttien variaatiota ei YKI-taitotasolla 3 esiinny sen sijaan lainkaan.

Tekstinsisäistä variaatiota esiintyy YKI-taitotason 2 osalta kahdeksassa testivastauksessa. Näistä kaikissa ilmenee persoonapronominien puhe- ja kirjakielisten varianttien variaatiota, minkä lisäksi kolmessa testivastauksessa esiintyy *olla*-verbin puhe- ja kirjakielisten varianttien variaatiota. Myöskään YKI-taitotasolla 2 ei monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin varianteissa ilmene lainkaan tekstinsisäistä variaatiota.

Sen sijaan YKI-taitotason alle 2 testisuorituksista 13:ssa esiintyy myös tekstinsisäistä variaatiota. Persoonapronominien puhe- ja kirjakielisiä varianteja ilmenee kymmenessä testisuorituksessa, joista neljässä on tekstinsisäistä variaatiota myös *olla*-verbin taivutuksessa. *Olla*-verbin tekstinsisäistä puhe- ja kirjakielistä variaatiota esiintyy myös niissä kolmessa testisuorituksessa, joissa ei ilmene lainkaan persoonapronominien tekstinsisäistä puhe- ja kirjakielen variaatiota. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutuksen puhe- ja kirjakielisten varianttien variaatiota ei sen sijaan taitotasolla alle 2 esiinny lainkaan.

Jokaisen YKI-taitotason testisuorituksissa siis ilmenee tekstinsisäistä variaatiota vaihtelunalaisten kielenpiirteiden osalta. Suhteessa eniten tekstinsisäistä kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisten varianttien variaatiota esiintyy YKI-taitotasolla alle 2, kun taas YKI-taitotasolla 2 tekstinsisäinen variaatio on suhteessa kaikkein vähäisintä. YKI-taitotasolla 4 ja 3 tekstinsisäinen variaatiota on testisuorituksissa prosentuaalisesti likimain yhtä paljon. Eri YKI-taitotasojen testisuorituksissa esiintyvää tekstinsisäistä variaatiota on havainnollistettu kuviossa 5.

Kuviossa 5 on nähtävillä yksittäiset testisuoritukset, joista löytyy vaihtelunalaisten kielenpiirteiden tekstinsisäistä variaatiota. Yksittäisten kielenpiirre-esiintymien määriä en siis ole huomionut, vaan prosenttiosuudet kuvaavat suhteessa kunkin taitotason testisuoritusten määrään niitä testisuorituksia, joissa kutakin merkittävää tekstinsisäistä variaatiotyyppiä esiintyy. Taulukkoon on myös koottu erikseen ne testisuoritukset, joissa on tekstinsisäistä variaatiota sekä persoonapronomineissa että *olla*-verbin taivutuksessa (*pp + olla-verbi*) sekä persoonapronomineissa ja monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutuksessa (*pp + mon. 1. p. + verbi*).



Kuvio 5. Tarkasteltujen kielenpiirteiden tekstinsisäinen variaatio YKI-taitotasoittain

Seuraavaksi teen katsauksen variaatioon kielenpiirteittäisestä näkökulmasta aloittamalla persoonapronominien variaatiosta, jota esiintyy yksittäisten testisuoritusten sisällä määrällisesti eniten.

Esitän kunkin tekstinsisäisen kielenpiirteen variaation erittelyn yhteydessä myös aineistoesimerkkejä havainnollistamaan niiden vaihteluun keskittyvää analyysia.

### 4.3.1 Persoonapronominit

Puhtaasti vain persoonapronominien tekstinsisäistä variaatiota sisältäviä testisuorituksia on YKI-taitotasolla 4 kahden tekstin verran eli 12 % kaikista taitotason testisuorituksista, kun taas YKI-taitotasolla 3 teksteistä 19, eli 20 % taitotason kaikista testisuorituksista, sisältää ainoastaan persoonapronominien tekstinsisäistä variaatiota. YKI-taitotasolla 2 persoonapronominien tekstinsisäistä variaatiota esiintyy viidessä testisuorituksessa, mikä kattaa 11 % kaikista kyseisen taitotason testisuorituksista. YKI-taitotasolla alle 2 tekstinsisäistä persoonapronominien puhe- ja kirjakielen variaatiota on kuudessa eli testisuorituksessa, mikä on 17 % kaikista taitotason testisuorituksista. Esimerkeissä (1–4) on nähtävissä kultakin YKI-taitotasolta yksi esimerkki vain persoonapronominien puhe- ja kirjakielen variaatiota sisältävistä testisuorituksista. Kaikki testisuoritusten sisältämät vaihtelunalaisten persoonapronominien esiintymät on lihavoitu teksteistä.

- (1) Ei se mitään, voimme tehdä ryhmätehtävä **sun** ilma ja sitten informoida **sinua** mitä me teimme. **Sinun** täytyy olla kotona ja lepää  
(YKI-taitotaso 4)
- (2) Moi Niko joo kuulen että **sinulla** on työhaastattelu. Aluksi, ei tarvi **sinua** jännittää. Jos **sä** menet hirveesti työhaastatteluun, vaikka **sä** tiedät jotain, **sä** voit unohtaa työhaastattelussa. **Mä** suosittelun että **sä** näytät **sinun** vahvaus. Myös suosittelun, **sinun** täytyy tehdä itse työhaastattelu. Se on parempi **sä** ajattelet kotona mitä **sinä** kerrot.  
(YKI-taitotaso 3)
- (3) Moro Niko, et tarvitse jännittää, kyllä se mene hyvin. Sano vain että **sinä** olet reipas ja sisukas. Ja **sinä** olet myös sossialinen ja hauska ihminen. **Sinä** voit kysyä **sun** vaimolta miten **sinä** olet kun ihminen, tai minkälainen persoonallisuus **sulla** oo. Tsemppiä.  
(YKI-taitotaso 2)
- (4) Kuulosta hyvältä, että **sulla** on työhaastattelu ja toivon että **sinä** pyystyt sen hyväksi. Mutta mitä voin ehdotta **sulle**; kerto **sinun** osaamistasi **heillä** ja **sulla** on paljon hyvä puoli ja erittäin työkokemuksia etukätään ja voit kertoa niitä. Jos kysytään **sun** huonopuoliseen voit sanoa **sulla** ei ole hyvää ajantajua. **Minusta** osat sen sillä tavalla, se mene tosi hyvin. Ja ota rauhallinen, istu helpottunut sohvalla siellä. Tsemppiä:) [kirjoittajan nimi]  
(YKI-taitotaso alle 2)

### 4.3.2 Olla-verbin taivutus

Puhtaasti vain *olla*-verbin taivutukseen liittyvää tekstinsisäistä variaatiota esiintyy varsin vähän. YKI-taitotasolla 4 ja 2 sitä ei ilmene lainkaan, ja YKI-taitotasolla 3 sitä on yhdessä testisuorituksessa eli 1 %:ssa kaikista taitotason testisuorituksissa. YKI-taitotasolla alle 2 ainoastaan *olla*-verbin puhe- ja kirjakielen variaatiota esiintyy kolmessa testisuorituksessa, mikä kattaa 8 % kaikista taitotason testisuorituksista. Esimerkeissä (5 ja 6) on nähtävissä YKI-taitotasoilta 3 ja alle 2 yhdet esimerkit *olla*-verbin taivutuksen puhe- ja kirjakielen variaatiota sisältävistä testisuorituksista. Kaikki testisuorituksien sisältämät vaihtelunalaiset *olla*-verbin taivutusvariantit on lihavoitu teksteistä.

- (5) No, voisit kertoa totuuden, ja olla rehellinen siitä, missä **oot** hyvä ja missä huono. Mieslestäni on paras, jos sä uskot itsesi ja **olet** luotettava. Uskon, että sä voisit tehdä sen! Onnea sen kanssa!  
(YKI-taitotaso 3)
- (6) Sun kannattais kertoa, että **oot** hyvä kuuntelija, hyvä paineensietokyky, osaat myös ajattella prosessi mielessä, miten asioita voi kehittää ja tehdä tehokkammin, voit kertoa lisäksi **olet** nopea oppimaan uusia asioita. Huonostasi voidaan sanoa, että sua jännittää vakavatilannessa, mut osaat hallita itseasi hyvin. Uskon, että sulla on hyvin työhaastattelu tänään.  
(YKI-taitotaso alle 2)

Sellaisia testisuorituksia, joissa esiintyy tekstinsisäistä variaatiota sekä persoonapronominien että *olla*-verbin puhe- ja kirjakielen variaatiota ei YKI-taitotasolla 4 ole lainkaan, mutta muilla taitotasolla sitä on toiseksi eniten. YKI-taitotasolla 3 kyseistä variaatiohybridiä esiintyy kolmessa testisuorituksessa eli 2 %:ssa kaikista taitotason testisuorituksista. YKI-taitotasolla 2 persoonapronominien ja *olla*-verbin taivutuksen tekstinsisäistä variaatiota löytyy kolmesta eli 7 %:sta taitotason kaikista testisuorituksista. YKI-taitotasolla alle 2 vastaava luku on neljä, jolloin taitotason testisuorituksista 11 %:ssa esiintyy kyseistä variaatiohybridiä. Esimerkeissä (7–9) on nähtävissä YKI-taitotasoilta 3, 2 ja alle 2 yhdet esimerkit sekä persoonapronominien että *olla*-verbin taivutuksen puhe- ja kirjakielen variaatiota sisältävistä testisuorituksista. Kaikki testisuorituksien sisältämät vaihtelunalaisten persoonapronominien esiintymät ja vaihtelunalaisten *olla*-verbin taivutusvariantit on lihavoitu teksteistä.

- (7) Hei Niko, **ei ole** ongelmia. **Olen** pahoillani että **sä oot** sarias, Parene piän. **Minä** hoitan tämän työn, suunnittelen ja läheten **sinulle** sähköposti. Onko se sopi sinulle?  
(YKI-taitotaso 3)
- (8) Moro Niko, älä huoli se on vain työhaastattelu siis ei tarvi jännittää ja eikä stressi. **Sinun** pitää vastataa kysymyksylle ihan rauhallesiesti jos **et ole** rauhallinen sekin ei ongelma. Missä **oot** niin hyvin ja missä **olet** huono? sitten kerro se **sun** oma huona asioita ja hyvää asioita tai oma ammatti. paljon onnea **sulle** toivottavasti **sun** haastattelu menee hyvin.  
(YKI-taitotaso 2)

- (9) Moi Niko, hei todella kiva että **sulla** on työnhaastattelu tänään! Jos **sä** haluat harjoitella ennen, suositelin että **sä** kirjoittit paperilla kysymyksiä jota **sä** ajattelet, **sä** kysyisit jos **olisit** työnantajana. Kokeilla vastata niitä ennen kun **sä** lähdet työnhaastatteluun. Pohtia myös mitkä ovat **sinun** omiasuukset, min-käläinen työntekijä/työkaveri **sä oot**. Muista olla aita, Jos **sä** kerrot että **sä olet** esimerkiksi vastuullinen ihminen, **sinun** täytyy löytää esimerkki joka esitelee siitä. Milloin **sinun** haastattelu on? Jos **sä** haluat soittaa **mulle** voimme harjoitella vielä puhelimesta tai Zoomissa :) Tsemppiä!  
(YKI-taitotaso alle 2)

#### 4.3.3 Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutus

Yksistään monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin kohdalla tekstinsisäistä variaatiota esiintyy vain yhdessä testisuorituksessa, joka on arvioitu YKI-taitotasolle 4. Kyseinen testisuoritus on esitetty esimerkissä (10), ja kaikki testisuorituksen sisältämät monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutusmuodot on lihavoitu tekstistä.

- (10) Moi! On paha, että olet sairastunut. Mutta se ei ole ongelma. Tapauksessa, me **keskustellaan** aikataulusta ja miten tehdä tehtävää. Sen jälkeen, **kerromme**, mitä me **päätimme**. Mutta hei, jos haluat, voit liittyä Zoomissa, mä voin lähettää linkin tapaukseen sähköpostitse. Toivottavasti paranet pian ja aloitat työsi!  
(YKI-taitotaso 4)

Testisuorituksia, joissa esiintyy sekä persoonapronominien että monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjen verbien puhe- ja kirjakielen variaatiota, on aineistossa niin ikään yksi tapaus, sekin YKI-taitotasolla 4 (esimerkki 11). Niin kaikki testisuorituksen sisältämät vaihtelunalaisten persoonapronominien esiintymät kuin monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjen verbien taivutusmuodot on lihavoitu tekstistä.

- (11) Moi! Voi **sinua**! Parane pian. **Voidaan** valita joku toinen päivä tapamiseen tai me **alkaamme** tehdä tehtävää torstaina ja **kirjoitaan** kaikki google docsissa ja **mä** lähetän sit **sulle**. Miä mieltä muut ovat? Onks vielä ideoita?  
(YKI-taitotaso 4)



## 5 LOPUKSI

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää, missä suhteessa aikuiset suomi toisena kielenä (S2) -oppijat käyttävät kolmen eri kielenpiirteen puhe- ja kirjakielisiä variantteja tekstiviesteiksi tarkoitetuissa vastausviesteissään, jotka on tuotettu kielitaidon testitilanteessa. Tutkimuksen tavoitteena on ollut tutkia tarkasteltavaksi rajattujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaation tarkastelun kautta sitä, kuinka aikuiset S2-oppijat hallitsevat epämuodollisen tekstiviestigenren konventiot. Tutkittavien kielenpiirteiden rajaus perustui aineiston sisällönanalyttiseen luentaan, jonka perusteella tarkastelun kohteeksi rajautui kolme piirrettä: persoonapronominit, *olla*-verbin taivutusmuodot sekä monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutusmuodot.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, missä määrin aikuisten S2-oppijoiden testisuorituksissa esiintyy tarkasteltavaksi rajattujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielisiä muotoja. Analyysistä kävi ilmi, että suhteessa kaikkein eniten tarkasteltujen kielenpiirteiden puhe- ja kirjakielen variaatiota tutkimusaineistossa oli persoonapronominien kohdalla, toiseksi eniten *olla*-verbin taivutuksessa ja kolmanneksi eniten monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyjen verbien taivutuksessa.

Toisena tutkimustavoitteenani oli tarkastella puhe- ja kirjakielisten varianttien esiintymäsuhteiden vaihtelua taitotasojen sisällä sekä eri taitotasojen välillä. Tutkimus osoitti, että jokaisella YKI-taitotasolla esiintyi kaikkien tarkasteltujen kielenpiirteiden osalta vähemmän puhekielisiä kuin kirjakielisiä muotoja – kirjakielen normien mukaisen kielen rekisterin käyttö kirjoitetuissa teksteissä näyttää siis pitävän jotakuinkin edelleen pintansa. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että persoonapronominien osalta puhekielisiä muotoja esiintyi suhteessa eniten YKI-taitotasolla 4 ja vähiten YKI-taitotasolla alle 2: tässä tapauksessa oli nähtävissä, että persoonapronominien puhekielisten varianttien käyttö yleistyy epämuodollista kielen rekisteriä suosivassa tekstiviestigenressä sitä mukaa, kun siirrytään ylemmälle YKI-taitotasolle. Tämä tukee myös Yleisten kielitutkintojen kirjoittamisen arviointikriteereille (Jyväskylän yliopisto 2021a) pohjautuvaa odotusta siitä, että mitä korkeamman YKI-taitotason testisuorituksesta on kyse, sitä paremmin kirjoittaja on osannut sovittaa kielenkäyttöään tarkoituksen, vastaanottajan ja tilanteen mukaan.

Täysin päinvastainen ilmiö oli havaittavissa *olla*-verbin puhekielisten taivutusmuotojen esiintymisissä, joita on suhteessa eniten YKI-taitotasolla alle 2 ja vähiten YKI-taitotasolla 4. Toisin sanoen *olla*-verbin puhekielisten taivutusmuotojen käyttö oli oman tutkimusaineistoni valossa sitä runsaampaa, mitä alemman YKI-taitotason testisuorituksista puhutaan. Jääkin arvailujen varaan, mistä *olla*-verbin puhekielisten varianttien suhteellisen käytön kasvaminen YKI-taitotasolta alemmalle siirryt-

täessä johtuu, mutta kyseessä voi olla esimerkiksi se, että alemman YKI-taitotason S2-oppijat ovat oppineet suomea ennen kaikkea luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvissa autenttisissa vuorovaikutustilanteissa. Testitilanteessa suoritettujen tehtävien kannalta tämän tyyppinen kielenosaaminen on kuitenkin hyvä asia, vaikkei se liene kirjoittajien arvosanaan parantavasti vaikuttanutkaan. Sen sijaan korkeampien taitotasoarvioiden saaneiden testisuoritusten osalta Ojutkankaan ym. (2014: 207) havainto siitä, että kielenoppija saattaa käyttää kirjoitetuissa teksteissään eräänlaisena ”varmana” tai jopa ”ainoana oikeana” valintana kirjakielen normien mukaista kieltä, näyttäytyy mahdollisena *olla*-verbin kirjakielisten taivutusvarianttien runsaasta käytöstä puhuttaessa. Monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytettyä verbiä oli suhteessa eniten taivutettu puhekielisesti YKI-taitotasolla 2 ja vähiten YKI-taitotasolla 3, ja tässä tapauksessa puhe- ja kirjakielisten kielenpiirteiden varianttien esiintymäsuhteiden ei voi katsoa mukailleen taitotasoittaista siirtymää suuntaan eikä toiseen.

Tutkimuksen kolmanneksi tavoitteeksi olin asettanut sen selvittämisen, missä määrin ja missä suhteessa aineistossa esiintyy yksittäisten testisuoritusten sisäistä kielenpiirteiden variaatiota. Tutkimuksessa selvisi, että suhteessa eniten tekstinsisäistä variaatiota esiintyi YKI-taitotasolla alle 2 ja vähiten YKI-taitotasolla 2. YKI-taitotasoilla 4 ja 3 tekstinsisäinen variaatio oli testisuorituksissa lähestulkoon yhtä yleistä. Eniten tekstinsisäistä variaatiota oli persoonapronominien esiintymissä, toiseksi eniten *olla*-verbin taivutusmuodoissa ja kolmanneksi eniten monikon ensimmäisen persoonan yhteydessä käytetyn verbin taivutuksessa. Koska testisuoritusten sisältämä tekstinsisäinen variaatio ei noudattanut tiettyä kaavaa tai implikoinut taitotasoittaista kehitystä, ei siitä myöskään voida tehdä varmoja johtopäätöksiä siitä, mikä on tekstinsisäisen puhe- ja kirjakielen variaation suhde siihen, miten ja missä suhteessa tutkimuksen aineiston testisuoritukset kirjoittaneet aikuiset S2-oppijat käyttävät tekstiviestigenrelle tarkoituksenmukaisia ja odotuksenmukaisia kielenpiirteiden variantteja.

Tutkimukseni neljäntenä tavoitteena oli selvittää, mitä johtopäätöksiä saatujen tulosten perusteella voidaan tehdä aikuisten S2-oppijoiden tekstilajisidonnaisesta kielenosaamisesta. Saatujen tulosten perusteella voidaan tämän tutkimuksen osalta todeta, että epämuodollisen tekstiviestigenren kielelliset konventiot ovat alkaneet ainakin jossain määrin hahmottua tutkimusaineistoni testisuoritusten tuottaneille aikuisille S2-oppijoille: testisuorituksissa oli käytetty puhekielisiä variantteja kaikkien tarkasteltujen kielenpiirteiden osalta. On kuitenkin otettava huomioon, että tässä tutkimuksessa analysoitiin verrattain hyvin pientä aineistoa, eikä saatujen tulosten perusteella ole mahdollista tehdä kaiken kattavaa ja yleistävää tulkintaa siitä, kuinka aikuiset S2-oppijat hallitsevat digitaalisen pika- viestittelyn tekstilajikonventioita. Lisäksi kielenpiirteittäiset päätelmät perustuvat keskenään eri laajuisiin kokonaisesiintymämääriin, minkä vuoksi aineiston analyysin pohjalta tehdyt vertailevat päätelmät tulee tehdä varovaisesti. Toinen huomionarvoinen seikka on, että tarkasteltu aineisto koostui

testitilanteessa tuotetuista testisuorituksista: tilanne, jossa testisuoritukset tuotettiin, ei siis ollut autenttinen, vaikka tehtävänannot olivatkin kaverusten välistä autenttista vuorovaikutusta simuloivia. Siitä, kuinka aikuiset S2-oppijat käyttävät tekstiviesteille ominaista suomen kielen rekisteriä todellisen elämän tilanteissa, ei siis tässä tutkimuksessa päästy selville.

Olisikin kiinnostavaa tietää, kuinka aikuiset oppijat kirjoittavat suomeksi autenttisessa pikaviestittelyssään tuttaviansa kesken. Tällaista tutkimusta olisi mahdollista tehdä esimerkiksi S2-oppijoiden WhatsAppissa tai muissa sosiaalisen median kanavissa käymiä keskusteluja analysoimalla. Myös vertailut digitaalisen pikaviestittelyn kielestä eri ikäryhmien, sukupuolien tai eritasoisten digilaitteiden käyttäjien välillä olisivat hedelmällisiä tutkimusaiheita, joihin tarvittavia taustatietoja löytyisi aikuisten S2-oppijoiden osalta ainakin Solkin YKI-pilottihankkeen materiaalista.

Jatkuvasti muuttuva teknologia asettaa uusia haasteita etenkin lukemiselle ja kirjoittamiselle. Viestintävälineiden kehittyessä myös lukemisen ja kirjoittamisen tavat ja vaatimukset muuttuvat, mikä asettaa jokaisen yhteiskunnassamme elävän suomen kielen käyttäjän uuden eteen. Kouluissa mediakulttuurin muutos on jo otettu opetuksessa huomioon, jolloin nuoret S2-oppijat pääsevät tutustumaan siihen, mutta aikuisten S2-oppijoiden kohdalla uudenaikaiseen kirjoittamiseen kasvattamisen täytyy tapahtua kielenopetuksen ohella. Uusissa aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa ja muutamissa tutkimuksissa teknologian kehityksen ja digitalisaation kasvun aikaansaama viestintätaitojen ja kirjoittamisen tapojen ja vaatimusten muutokset on jo otettu huomioon, mutta teknologian kehityksen ja digitalisaation alati muuttuessa ja kehittyessä myös aikuisille maahanmuuttajille kohdistetun S2-opetuksen on oltava valmis päivittymään jatkuvasti. Kirjoittamisen tapojen ja vaatimusten opetus vaatiikin jatkuvaa tarkastelua ja päivitystä, jotta myös aikuiset S2-oppijat pystyvät omaksumillaan viestintätaidoilla vastaamaan teknologian kehityksen ja digitalisaation kasvun aikaansaamiin, uudenaikaisiin viestintätarpeisiin.

Huomionarvoista kuitenkin on, että aikuisen S2-oppijan on ensisijaisen tärkeää pystyä muun muassa osallistumaan monenlaiseen kirjoitettuun vuorovaikutukseen, ilmaisemaan itseään sekä hoitamaan omia ja perheen asioita kirjoittamalla – ja tämän voi tehdä, vaikka tekstien muodollisuusaste ei olisikaan aina odotuksenmukainen tai eheä. Toisin sanoen kaikkein tärkeintä on, että aikuinen S2-oppija saa suomen kielestä sellaisen työkalun, joka palvelee hänen omia, todellisia vuorovaikutustarpeitaan niin, että hän tulee ymmärretyksi myös kirjoittamisen kautta.

## LÄHTEET

- BERG, MAARIT – SILFVERBERG, LEENA 2008 [1997]: *Kato hei. Puhekielen alkeet*. Helsinki: Finn Lectura.
- CRYSTAL, DAVID 2008: *Txtng: The Gr8 Db8*. Oxford: OUP Oxford.
- FINLEX 2010: *Laki kotoutumisen edistämisestä*. [www.fin-lex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386](http://www.fin-lex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386). (22.11.2021)
- FINTO 2021: *Tekstityypit*. <https://finto.fi/yso/fi/page/p38069>. (22.11.2021)
- HALONEN, MIA 2009: Puhutun kielen variantit resurssina monikielisten koululaisten kirjoitelmissa. *Virittäjä* 113 (3). <https://journal.fi/virittaja/article/view/4201>. (22.11.2021)
- HEIKKINEN, VESA 2009: *Kielen piirteet ja tekstilajit. Vaikuttavia valintoja tekstistä toiseen*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HERMO, RONI 2018: *Variaatiosta ja sen funktioista nuorten porilaisten puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- HONKO, MARI – SULKUNEN, SARI – VAARALA, HEIDI 2021: Aikuinen(kin) tarvitsee monenlaista kirjoittamista. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12 (6). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kielikoulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2021/aikuinenkin-tarvitsee-monenlaista-kirjoittamista>. (22.11.2021)
- JARVA, VESA – NURMI, TIMO 2009 [2006]: *Oikeeta suomee. Suomen puhekielen sanakirja*. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.
- JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO 2018: *Yleisten kielitutkintojen osakokeiden kuvaukset*. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/yki/yleista/kielitutkintojen-rakenne-ja-sisalto/yleisten-kielitutkintojen-osakokeiden-kuvaukset>. (20.3.2022)
- JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO 2019: *Kielitutkintojen rakenne ja sisältö*. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/yki/yleista/kielitutkintojen-rakenne-ja-sisalto>. (20.3.2022)
- JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO 2021a: *Kirjoittamisen arviointikriteerit*. [https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/yki/yleista/tietoakielitutkinnoista/Kirjoittamisen\\_arviointikriteerit.pdf](https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/yki/yleista/tietoakielitutkinnoista/Kirjoittamisen_arviointikriteerit.pdf). (20.3.2022)
- JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO 2021b: *Soveltavan kielentutkimuksen keskus*. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki>. (20.3.2022)
- KAJANDER, MIKKO 2016: Sanajärjestyksen variaatiosta suomenoppijoiden teksteissä. *Lähivördlusi. Lähivertailuja* 26 (26) s. 157–181. <https://doi.org/10.5128/LV26.05>. (20.3.2022)

- KALLIOKOSKI, JYRKI 2006: Tekstilajin taju ja toisella kielellä kirjoittaminen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 240–265. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2008: Suomi toisena kielenä ja koulussa kirjoittaminen. – Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallila (toim.), *Nuoret kielikuvassa. kouluikäisten kieli 2000-luvulla* s. 349–370. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KALLIONPÄÄ, OUTI 2014: Mitä on uusi kirjoittaminen? Uusien mediakirjoitustaitojen merkitys. *Media & Viestintä*, 37 (4) s. 60–78. <https://doi.org/10.23983/mv.62840>. (20.3.2022)
- KARPPINEN, JOUNI 2011: *Puhekielisyys verkkokeskustelussa*. Suomen kielen ja viestinnän maisterin tutkinnon tutkielma. Aalto-yliopisto.
- KIELITOIMISTON SANAKIRJA 2022: *Näkemiin*. <https://www.kielitoimistonanikirja.fi/#/n%C3%A4kemiin?searchMode=all>
- KOMPPA, JOHANNA – KOTILAINEN, LARI 2019: Mobiiliteknologia kielenoppijan apuna – esimerkkinä puheentunnistus ja Applh-sovellus. – Lari Kotilainen, Salla Kurhila & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Kielenoppiminen luokan ulkopuolella* s. 114–140. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KUPARINEN, KRISTIINA 2001: Suomen kielen kaksi koodia oppijan asenteissa ja kielenkäytössä. – Peija-Riikka Piiparinen-Rintaluoma (toim.), *Suomi toisena kielenä ja variaatio* s. 7–86. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos 2001.
- LAPPALAINEN, HANNA 2008: Kielellinen vaihtelu vuorovaikutuksen resurssina. – Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallila (toim.), *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla* s. 85–102. Juva: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAPPALAINEN, HANNA 2009: *Koodinvaihto ja sen funktiot suomenkielisissä keskusteluissa*. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Päivi Pahta (toim.) 2009: *Kielet kohtaavat*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- LAPPALAINEN, HANNA 2004: *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LILJA, NIINA – PIIRAINEN-MARSH, ARJA 2019: Luokan ulkopuolisiin vuorovaikutustilanteisiin valmistautuminen prosessina. – Lari Kotilainen, Salla Kurhila & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Kielenoppiminen luokan ulkopuolella* s. 255–282. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- LYYTIKÄINEN, ERKKI 2016: *Sanotaan tyyliin näin. Kirjoituksia kielen ilmiöistä*. Tallinna: Gaudeamus.
- LÄNSIMÄKI, MAIJA 1998: Nähdään, hei! *Helsingin Sanomien Kieli-ikkuna* 17.2.1998. [https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit\\_artikkelit\\_ja\\_esitelmat/kieli-ikkuna\\_%281996\\_2010%29/nahdaan\\_hei%21](https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kieli-ikkuna_%281996_2010%29/nahdaan_hei%21). (23.4.2022)
- MANTILA, HARRI 2004: Murre ja identiteetti. *Virittäjä* 108 (3), 322. <https://journal.fi/virittaja/article/view/40346>. (16.4.2022)
- MAURANEN, ANNA 2000: Kontrastiivinen retoriikka. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 299–330. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- MIELIKÄINEN, AILA 1986: Nykysuomen murtuvat murrerajat. *Kielikello* 2/1986. <https://www.kielikello.fi/-/nykysuomen-murtuvat-murrerajat>. (20.3.2022)
- MIELIKÄINEN, AILA 2009: Verbien pikapuhemuotojen morfosyntaksia. *Virittäjä* 1/2009 s. 18–37.
- MOISANDER, TIINA 2014: *Tehäaks verbeillä puheen tuntua? Aikuisille suunnattujen S2-oppikirjojen dialogien verbit puhekielen mallin rakentajina*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- MIKKO T. VIRTANEN – HEIDI VEPSÄLÄINEN – AINO KOIVISTO 2021: Managing several simultaneous lines of talk in Finnish multi-party mobile messaging. *Discourse, Context & Media* 39 (2021). <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2020.100460>. (20.3.2022)
- NIKULA, TARJA 2000: Pragmaattinen näkökulma kieleen. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 331–358. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sociolinguistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 13–37. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO – LAPPALAINEN, HANNA 2020: Sociolinguistiikka. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä IV* s. 831–863. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- OJUTKANGAS, KRISTA – LARJAVAARA MERI – MIESTAMO MATTI – YLISKOSKI JUSSI 2014: *Johdatus kielitieteeseen*. 1.–3. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- OPETUSHALLITUS 2021: *Yleiset kielitutkinnot (YKI)*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kieli-ja-kaantajatutkinnot/yleiset-kielitutkinnot-yki>. (22.11.2021)
- OPETUSHALLITUS 2022: *Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022*. [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Kotoutumiskoulutuksen\\_opetussuunnitelman\\_perusteet\\_2022\\_2.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Kotoutumiskoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf). (16.4.2022)

- PIHLAJAMÄKI, MIKAELA 2022: *Kielelliset repertuaarit erään sosiaalisen verkoston WhatsApp-keskusteluissa vuosina 2015–2020*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- PIIPPO, IRINA – VAATTOVAARA, JOHANNA 2016: *Oppia ikä kaikki*. Irina Piippo, Johanna Vaattovaara & Eero Voutilainen, *Kielen taju: vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat* s. 204–240. Helsinki: Art House.
- PIIPPO, IRINA – VAATTOVAARA, JOHANNA – VOUTILAINEN, EERO 2016: Koskaan et muuttua saa. – Irina Piippo, Johanna Vaattovaara & Eero Voutilainen, *Kielen taju: vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat* s. 53–82. Helsinki: Art House.
- REIMAN, NINA 2014: Yläkoulun S2-oppilaiden transitiivi-ilmausten käyttö Eurooppalaisen viitekehysten taitotasolla. *Lähivördlusi. Lähivertailuja* 24 s. 183–220.
- RUUTTUNEN, KEA 2019: *Kolmen ikäpolven sukulaisnaisten puhekieliset ja kirjakieliset kielenpiirteet WhatsApp-pikaviestikeskusteluissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- SALONEN, IINA 2012: *Puhekielen piirteiden esiintyminen alakoululaisten kirjoitelmissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- SALOVAARA, ANTTI – KURVINEN, ESKO 2008: Nuorten vuorovaikutus inspiroi suunnittelijaa. – Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallila (toim.), *Nuoret kielikuvassa. kouluikäisten kieli 2000-luvulla* s.232–239. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- SCHREIER, MARGRIT 2012: *Quality Content Analysis in Practice*. Los Angeles: Sage Publications.
- SHORE, SUSANNA – MÄNTYNEN, ANNE 2006: *Johdanto*. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 9–41. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SISÄMINISTERIÖ 2020: *Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta*. [chrome-extension://efaidnbnmnnnibpcajpcgcle-find-mkaj/vie-wer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fjul-kai-sut.valtioneuvosto.fi%2Fbitstream%2Fhandle%2F10024%2F80057%2FMaahanmuuton\\_tulevaisuus\\_2020\\_fi.pdf&clen=2077529&chunk=true](https://efaidnbnmnnnibpcajpcgcle-find-mkaj/vie-wer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fjul-kai-sut.valtioneuvosto.fi%2Fbitstream%2Fhandle%2F10024%2F80057%2FMaahanmuuton_tulevaisuus_2020_fi.pdf&clen=2077529&chunk=true). (22.11.2021)
- TANNER, JOHANNA 2012: *Rakenne, tilanne ja kohteliaisuus. Pyynnöt S2-oppikirjoissa ja autenttisissa keskusteluissa*. Helsingin yliopisto: Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- THULIN, EVA 2017: Always on my mind: How smartphones are transforming social contact among young Swedes. – *Young* 26 (5) s. 465–483. <https://doi.org/10.1177%2F1103308817734512>. (16.4.2021)

- TIITTULA, LIISA – VOUTILAINEN, EERO 2016: Puhe, kirjoitus ja puheen muuttaminen kirjoitukseksi. – Liisa Tiittula & Pirkko Nuolijärvi (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja* s. 29–62. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- TILASTOKESKUS 2021: *Maahanmuuttajat väestössä*. <https://www.stat.fi/tup/maahan-muutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>. (22.11.2021)
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ 2019: *Kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla. Yleiskuva ja kehittäminen*. PDF-dokumentti.
- VAARALA, HEIDI – JALKANEN, JUHA 2011: Digitaaliset tekstit toisen kielen oppimisessa. – Esa Lehtinen, Sirkku Aaltonen, Merja Koskela, Elina Nevasaari & Mariann Skog-Södersved (toim.), *Kielenkäyttö verkossa ja verkostoissa* s. 123–138. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 69.
- VAARALA, HEIDI – BOGDANOFF, MINNA 2019: Älypuhelimet aikuisten lukutaito-oppijoiden vapaa-ajalla. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10 (6). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2019/alypuhelimet-aikuisten-lukutaito-oppijoiden-vapaa-ajalla>. (16.4.2022)
- VAURAS, ILMARI 2008: Tunneikonit verkkokeskusteluissa ?-). – Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallila (toim.), *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla* s. 210–221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VIINIKKA, JENNI – VOUTILAINEN, EERO 2013: Ääniä ilmassa, merkkejä paperilla – puhutun ja kirjoitetun kielen suhteesta. – *Kielikello 3/2013*. <https://www.kielikello.fi/-/aania-ilmassa-merkkeja-pape-rilla-puhutun-ja-kirjoitetun-kielen-suhteesta>. (22.11.2021)
- VIRTANEN, MIKKO T. – HIIDENMAA, PIRJO 2020: Tekstintutkimus. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä IV* s. 831–863. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kieliopin verkkoversio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. URN:ISBN:978-952-5446-357. <https://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>. (4.4.2022).
- VOUTILAINEN, EERO 2016. Paha puhe. – Irina Piippo, Johanna Vaattovaara & Eero Voutilainen, *Kielen taju: vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat*. Helsinki: Art House.